

DE ENGELLEN VAN GOD

Ds. H.G. Koekkoek

DE ENGELN VAN GOD

Ds. H.G. Koekkoek

Inhoudsopgave

[Omslag](#)

[De Engelen van God](#)

[Hoofdstuk 1](#)

[Engelen?](#)

[Hoofdstuk 2](#)

[Grote belangstelling voor engelen](#)

[Hoofdstuk 3](#)

[Het verschil tussen mensen en engelen](#)

[Engelen staan hoger dan mensen](#)

[Zij zijn in grote aantallen door God geschapen](#)

[Gelovigen](#)

[Engelen zijn “familie” van de gelovigen](#)

[Bijzondere feiten over de engelen](#)

[Betekenis van het woord “engel”](#)

[Hoofdstuk 4](#)

[De Engel des HEREN](#)

[Hoofdstuk 5](#)

[Bijzonderheden over engelen](#)

[Lichaam van de engelen](#)

[Taal van de engelen](#)

[Voedsel van de engelen](#)

[Hemels voedsel voor de gelovigen](#)

[Zang en muziek](#)

[Engelen zijn de hemelse militaire legermacht van God](#)

[Engelen en onze bescherming](#)

[Hoofdstuk 6](#)

[Engelen zijn Gods gezelschap](#)

[Engelen in de hemelse raadsvergadering](#)

[Engelen als vorsten over landen op aarde](#)

[Hoofdstuk 7](#)

[Engelen en de gelovigen](#)

[Engelen en Gods Woord](#)

[Engelen en de samenkomsten van de Gemeente](#)

[Samenkomsten van de Gemeente - soms een aanfluiting!](#)

[Engelen en de gebeden](#)

[Engelen kunnen ons bezoeken](#)

[Engelen bij het sterven](#)

[Hoofdstuk 8](#)

[Aartsengelen](#)

[Zeven geesten](#)

[Hoofdstuk 9](#)

[Cherubs](#)

[Dieren in de hemel?](#)

[De naam “cherub”](#)

[Cherubs bij de hof van Eden](#)

[Cherubs in de tabernakel en later in de tempel](#)

[Cherubs uit de profetie van Ezechiël](#)

[Satan was oorspronkelijk een cherub](#)

[Hoofdstuk 10](#)

[Serafs](#)

[Bijzondere teksten over serafs](#)

[Serafs in Jesaja 6](#)

[Jesaja ziet zichzelf](#)

[God in gesprek met de serafs](#)

[Wij en deze geschiedenis](#)

[Hoofdstuk 11](#)

[Engelen en de toekomst](#)

[Engelen en de opname van de Gemeente](#)

[Engelen en de oordelen over de wereld](#)

[Engelen en de terugkeer van de Joden](#)

[Engelen en de wederkomst van de Here Jezus naar de aarde](#)

[Engelen en de veroordeling van satan, de demonen en de ongelovigen](#)

[Engelen zien?](#)

[Andere boeken en brochures van ds. H.G. Koekkoek](#)

De Engelen van God

Ds. H.G. Koekkoek

Is het belangrijk te weten wie en wat de engelen zijn en wat zij doen? Hebben wij iets aan de engelen en kunnen zij iets voor ons betekenen? Wat heeft God aan de engelen? Wat weten wij van de engelen? Een paar vragen uit de veelheid van vragen die gesteld kunnen worden over de engelen.

De Bijbel geeft heel veel informatie over de engelen; veel meer dan waar de meeste mensen ooit over gedacht hebben. Als je de Bijbelse gegevens leest, kom je onder de indruk van de enorme betekenis die de engelen hebben voor God, voor het volk Israël, voor de christenen en voor de wereld en dat alles in heden, verleden en toekomst. Engelen doen vaak een heel zegenrijk werk. Zij hebben soms ook opdrachten te vervullen, waar je bijna van griezelt, als je erover leest en erover nadenkt.

De engelen zijn heel anders dan de meeste mensen denken. Juist ook voor gelovigen doen de engelen een heel belangrijk werk. Het is jammer, dat velen niet eens weten dat en waarom zij de engelen niet zouden kunnen missen in hun leven. Dit tekent, hoe de engelen door velen vergeten worden.

In dit boek geeft ds. H.G. Koekkoek een boeiend, belangrijk en Bijbels verslag van wie en wat de engelen zijn en wat hun betekenis is, was en eens zal zijn. Het is belist de moeite waard om hiervan kennis te nemen. Het zal gelovigen bemoedigen en blij maken.

© 20013

Stichting [Het Licht des Levens](#)

Dr. Lovinklaan 3

2405 CM Alphen aan den Rijn

ISBN 978 90 70700 58 4

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voetnoten voor NBV:

Dit boek is gebaseerd op de vertaling van het **Nederlands Bijbel Genootschap** 1951. Van elke getoonde tekst wordt in een voetnoot de tekst uit de **Nieuwe Bijbel Vertaling** getoond.

Bent u gewend aan de **NBG51**, dan kunt u de voetnoten negeren.
Bent u gewent aan de **NBV**, dan kunt u de voetnoten als tekst lezen.

Hoofdstuk 1

Engelen?

Soms zegt men tegen iemand die iets bijzonders voor ons heeft gedaan: “Je bent een engel”. Is een engel “iemand die iets aardigs voor je doet”?

We kijken naar een klein kind en zeggen: “ ’t Is net een engel.” Zijn engelen kleine kinderen?

Iemand is overleden en er wordt gezegd: “Hij is nu bij de engelen”. Soms wordt ook gezegd, dat een overledene een engel geworden is. Zijn engelen overleden mensen?

Rond de kerstdagen hangen de engelen in de kerstboom en zijn ze afgebeeld op allerlei kerstattributen. Hebben de engelen alleen maar een functie ter opluistering van het Kerstfeest?

In diezelfde kersttijd zien wij de engelen ook als baby’s met kleine vleugeltjes op hun rug. Hebben engelen vleugels en zijn engelen baby’s?

Als engelen getekend worden, zien we hen bijna altijd als vrouwen, met lang goudblond haar en een lange witte jurk. Zijn engelen vrouwen?

Soms wordt de vraag gesteld: “Gelooft u in het bestaan van engelen?” Terwijl de ene mens op zo’n vraag een overtuigend “ja” laat horen, is de ander duidelijk van mening, dat engelen horen in de rij van kabouters en feeën, dus in de sfeer van de sprookjes. Zo iemand vindt het getuigen van een kinderlijke geest, als je zegt, dat

je in engelen gelooft.

In dit boek willen wij niet afgaan op wat allerlei mensen over het wel of niet bestaan van engelen zeggen en hoe ze engelen beschrijven, maar willen wij te rade gaan bij de Bijbel en ontdekken, wat hier over de engelen geschreven staat. Dat is heel veel. Er zal een heel bijzondere wereld voor u opengaan, als u leest, hoe engelen zijn en wat ze allemaal doen. Het zal helemaal mooi en boeiend worden, als u leest, wat ze ook voor u kunnen en willen betekenen. Geen fantasieën over de engelen, maar feiten. En die geeft de Bijbel in overvloed!

Hoofdstuk 2

Grote belangstelling voor engelen

Er is in onze tijd een grote belangstelling voor engelen en engelenverschijningen, zowel in boeken, in films als op TV. Terwijl dat aan de ene kant heel positief lijkt, alsof mensen zich meer op de geestelijke wereld gaan richten en daarmee ook meer belangstelling voor God zouden krijgen, wat in de meeste gevallen helaas niet het geval blijkt te zijn, heeft het ook heel gevaarlijke kanten. De vraag kan gesteld worden, of die zogenaamde engelenverhalen en ontmoetingen met engelen wel allemaal gingen over de engelen van God. Natuurlijk geloven wij in Gods engelen en in hun bemoeienis met Gods kinderen. Wij geloven echter dat er ook grote gevaren zijn en wij geloven, dat als ongelovigen vertellen over ontmoetingen met engelen en over bescherming door engelen, dit geen zaken zijn, die van God komen.

De Bijbel leert ons, dat satan als “*een engel des lichts*” (2 Corinthe 11:14)¹ kan verschijnen. De apostel Paulus waarschuwt voor verschijningen, openbaringen en boodschappen van wezens, die zichzelf als een engel aankondigen, maar die niet bij de engelen van God behoren. Zo kunnen zij een zogenaamd evangelie bekendmaken, een bepaalde boodschap van God verkondigen, die in feite absoluut niet van God afkomstig is (Galaten 1:8)². Uit de geschiedenis weten wij, dat dit inderdaad meerdere keren gebeurd is. Wij weten, dat mensen soms verleid zijn door wezens die zichzelf een engel noemden. Denkt u maar aan wat de heiligen van de laatste dagen (de Mormonen) vertellen. Zij zeggen, dat zij hun bijzondere openbaring gekregen hebben van een engel die zich Moroni noemde. Denkt u ook maar aan de islamieten, die zeggen,

dat Mohammed zijn boodschap voor de Koran van de engel Gabriël ontvangen heeft. Hoe weten wij, dat beide “engelen” niet van God kwamen? Hun boodschap was in strijd met de Bijbel, het Woord van God!

1 *de satan zelf doet zich voor als een engel des lichts. (NBG)*
niemand minder dan Satan vermomt zich als een engel van het licht. (NBV)

2 *Maar ook al zouden wij, of een engel uit de hemel, [u] een evangelie verkondigen, afwijkend van hetgeen wij u verkondigd hebben, die zij vervloekt! (NBG)*
Wanneer iemand u iets verkondigt dat in strijd is met wat ik u verkondigd heb, al was ik het zelf of een engel uit de hemel – vervloekt is hij! (NBV)

In dit boek willen wij geen studie maken van satan en zijn demonen, die ook als “engelen” in de Bijbel beschreven worden. Zij zijn engelen van satan. In dit boek kijken wij alleen naar de engelen van God en wat wij over hen kunnen leren en hoe gelovigen door hun aanwezigheid en hun werk bemoedigd kunnen worden. Regelmatig zullen wij teksten uit de Bijbel citeren, die u kunt herkennen, omdat ze tussen aanhalingstekens geplaatst zijn. Het zijn steeds teksten uit de NBG - tenzij anders vermeld - en de teksten uit de NBV zijn daarbij in de voetnoten geplaatst.

De Bijbel vertelt ons veel over de engelen van God. Bijna 300 keer wordt er in de Bijbel over de engelen gesproken. Deze engelen worden in de Bijbel omschreven als de speciale dienaren van de Here God, die daarnaast ook een bijzondere taak hebben voor de gelovigen. Hun taak is dus tweevoudig. Hun taak richt zich op het dienen van God én op hun dienst aan de gelovigen. Ondanks het feit, dat in het Oude Testament heel vaak over engelen gesproken wordt, geloofden de Sadduceeën niet in het bestaan van engelen, terwijl de Farizeeën wel in het bestaan van engelen geloofden (Handelingen 23:8)3.

3 *Want de Sadduceeën zeggen, dat er geen opstanding is, noch engel of geest, maar de Farizeeën belijden zowel het een als het ander. (NBG)*
De sadduceeën beweren immers dat er geen opstanding is en dat engelen en

geesten niet bestaan, maar de farizeeën geloven zowel het een als het ander.
(NBV)

Hoofdstuk 3

Het verschil tussen mensen en engelen

Engelen zijn in één keer, dus allemaal tegelijk, door God geschapen, toen Hij de hemel en de aarde schiep. Daarna zijn er geen engelen meer bijgekomen. Er zijn wel engelen “verdwenen”. Toen één van de hoogste engelen, die “de Morgenster” genoemd werd, met een aantal engelen in de hemel in opstand kwam tegen God (zie Jesaja 14 en Ezechiël 28), werd deze Morgenster de duivel en werden zijn volgelingen de demonen. Zij zijn dus geen heilige engelen meer. God heeft daarna blijkbaar geen nieuwe engelen in hun plaats geschapen, zodat er nu minder engelen zijn, dan in het allereerste begin.

De engelen zijn allemaal mannelijke wezens. Zij trouwen niet en krijgen dus ook geen kinderen. Dit betekent, dat er geen vrouwelijke engelen bestaan en ook geen baby engelen. De plaatjes die ons in de kersttijd getoond worden, berusten louter op fantasie en niet op werkelijkheid. De engelen worden in de Bijbel nooit als vrouwen beschreven, maar altijd als mannen. Velen denken, op grond van enkele teksten, die zij verkeerd uitleggen, dat engelen geslachtloos zijn. Engelen zijn echter niet geslachtloos. Zij zijn mannen. De Bijbel zegt echter, dat zij niet trouwen. Trouwens, met wie zouden zij moeten trouwen, als u weet, dat er geen vrouwelijke engelen bestaan, maar alleen mannelijke engelen?

Op grond van Mattheüs 22:30 denken velen, dat engelen geslachtloos zijn.⁴ In deze tekst staat: *“Immers in de opstanding huwen zij (dat zijn de mensen) niet en worden zij niet ten huwelijk genomen, maar zij zullen zijn als engelen in de hemel.”* Deze tekst

zeft niet, dat engelen geflachtloos zijn, maar dat de engelen niet trouwen, net zoals sommige mensen op aarde ook ongehuwd door het leven gaan, terwijl zij niet geflachtloos zijn.

4 Want bij de opstanding trouwen de mensen niet en worden ze niet uitgehuwelijkt, ze zijn dan als engelen in de hemel. (NBV)

Terwijl van Adam en Eva gezegd werd, dat zij naar het beeld en de gelijkenis van God gefchapen waren, wordt dit niet van de engelen gezegd. Hierdoor blijft het de vraag, in hoeverre dit ook van de engelen gezegd kan worden.

Terwijl de mensen op de aarde wonen, wonen de engelen in de hemel. Mensen kunnen niet naar de hemel reizen en weer naar de aarde terugkeren, terwijl de engelen wel tussen hemel en aarde heen en weer kunnen reizen. Ook worden mensen na hun sterven geen engelen, wat velen denken.

Engelen hebben grotere kennis en macht dan mensen. Zij staan boven de mensen. Zij kunnen zich op een veel snellere manier verplaatsen dan wij.

De heilige engelen in de hemel hebben nooit, werkelijk nooit gezondigd. Zij zijn volkomen heilig en rein en volkomen God toegewijd. Zij gehoorzamen Hem altijd, doen altijd precies wat Hij wil, klagen nooit en zijn nooit ontevreden. Engelen hebben ook niet te lijden onder de gevolgen van de zonde. Zij worden niet moe, hebben geen pijn, lijden niet aan allerlei ziekten of erfelijke afwijkingen, hebben geen last van het verouderingsproces en gaan niet dood. Engelen behouden wat dat betreft hun eeuwige jeugd. Hoe lang geleden de engelen ook gefchapen zijn, er bestaan geen “bejaarde” engelen!

Omdat de engelen nooit gezondigd hebben, hebben zij ook geen verlossing nodig. Hoe groot de liefde van God geweest moet zijn

voor de mens die tegen Hem gezondigd had, blijkt uit het feit, dat God geen genade schonk aan de duivel en de demonen, maar wel aan de mens. Er is geen redding voor engelen die gezondigd hebben. Er is geen genade voor de gevallen engelen. God is een strenge Rechter voor hen. Zij gaan allemaal naar de eeuwige verlorenheid. Dit verschil is begrijpelijk. De mens die zondigde, deed dat niet vanuit de kennis die de engelen in de hemel bezitten. Zij hebben zo'n grote kennis, dat hun straf ook veel groter is.

De engelen kennen de Here Jezus als de grote Zoon van God. Er is geen engel in de hemel die met ons mensen kan meevoelen wat het betekent je verloren te weten, maar nu behouden te zijn. Er is geen engel in de hemel, die de Here Jezus als zijn Heiland kent. Er is geen engel die de Here Jezus kan bedanken, omdat Hij Zijn bloed voor die engel gegeven heeft. Engelen kunnen de Here Jezus wel bedanken voor wat Hij voor de mensen deed. Zelf hebben zij dit nooit ervaren. Zij kennen dus ook de wedergeboorte niet, waardoor je God je "Vader" mag noemen. Terwijl de engelen in de Bijbel "de zonen van God" genoemd worden, heeft deze uitdrukking een geheel andere betekenis dan het "kind van God" zijn, dat wij mogen zijn (zie Hebr 1:5).

De engelen kennen dus ook niet de gevolgen van de redding, zoals gelovigen dit kennen. Terwijl wij in ons geloofsleven de inwoning van de Heilige Geest hebben, lezen wij dat niet van de engelen. Wij lezen in de Bijbel, dat God door Zijn Heilige Geest heel veel voor Zijn kinderen doet. Wij lezen nergens, dat de Heilige Geest ook een dergelijke betekenis voor de engelen heeft. Er staat nergens, dat de Heilige Geest in de engelen woont en dat zij een tempel van de Heilige Geest zijn.

De engelen zijn niet op zichzelf gericht. Zij zijn er, maar zij hebben niet het verlangen om zichzelf overal te openbaren. Slechts als zij de duidelijke opdracht van God gekregen hebben om zichtbaar

voor mensen te verschijnen, doen zij dit. Anders zijn zij onzichtbaar aanwezig. Zij hebben ook geen behoefte of het verlangen om zichzelf te manifesteren. Zij vragen onze aandacht niet. Zij spreken nooit over zichzelf en pronken ook niet met hun schoonheid. Zij vragen alleen aandacht voor God. Zo ook nemen zij de inwonende taak van de Heilige Geest nooit over, zelfs niet tijdelijk. Nooit zal een engel bezit nemen van een mens, iets dat de demonen wel doen. Waar wij bij de demonen de duivelse bezetenheid kennen, kennen wij bij de engelen niet de hemelse dus goede “bezetenheid” door de engelen. Terwijl de Here Jezus in ons hart woont, doen de engelen dit niet. Ons lichaam is een tempel van de Heilige Geest, maar geen tempel van de engelen.

Hoewel wij van twee bijzondere engelen uit de Bijbel hun naam kennen, Gabriël en Michaël, maken de engelen nooit hun naam bekend. Hoewel wij soms horen over namen van demonen in de Bijbel (denk aan legio), horen wij dit niet van de engelen. Ook hieruit blijkt, hoe de engelen geen aandacht voor zichzelf vragen. Van oudsher heeft men gemeend, dat Michaël speciaal belast was met de bescherming van het volk Israël, terwijl Gabriël heel belangrijke boodschappen van God aan bepaalde mensen mocht doorgeven. Hierbij moeten wij in het bijzonder denken aan boodschappen, die te maken hebben met de eerste komst van de Here Jezus op aarde.

Engelen staan hoger dan mensen

“Want niet aan engelen heeft Hij de toekomstige wereld, waarvan wij spreken, onderworpen. Maar, iemand heeft ergens betuigd, zeggende: wat is de mens, dat Gij zijner gedenkt, of des mensen zoon, dat Gij naar hem omziet? Gij hebt hem voor een korte tijd beneden de engelen gesteld, met heerlijkheid en eer hebt Gij hem gekroond.” (Hebreeën 2:5-7)[5](#)

5 Welnu, de komende wereld, waarover wij hier spreken, heeft hij niet onder het gezag van engelen gesteld. Veeleer geldt dit getuigenis, ooit door iemand afgelegd:

‘Wat is de mens dat u aan hem denkt, het mensenkind dat u naar hem omziet?

U hebt hem voor korte tijd lager dan de engelen geplaatst; u hebt hem met eer en luister gekroond.

De mensen staan in deze tijd lager dan de engelen in Gods koninkrijk. Er zal echter een tijd komen, waarin de mensen klaarblijkelijk verheven zullen worden boven de engelen. In de volgende verzen uit Hebréeën 2 zien wij zelfs, dat ook de Here Jezus voor een korte tijd beneden de engelen gesteld is geweest. Natuurlijk, was dit in de periode, dat Hij als een mens op aarde leefde.

Het Griekse woord dat hier als “voor een korte tijd” vertaald is, kan ook betekenen “een beetje”. Het is een verwijzing naar Psalm 8, waar staat:

“Wat is de mens, dat Gij zijner gedenkt, en het mensenkind, dat Gij naar hem omziet? Toch hebt Gij hem bijna goddelijk gemaakt, en hem met heerlijkheid en luister gekroond. Gij doet hem heersen over de werken uwer handen, alles hebt Gij onder zijn voeten gelegd: schapen en runderen altegader en ook de dieren des velds, de vogelen des hemels en de vissen der zee, hetgeen de paden der zeeën doorkruist.” (Psalm 8:5-9)6

6 *wat is dan de sterveling dat u aan hem denkt, het mensenkind dat u naar hem omziet?*

U hebt hem bijna een god gemaakt, hem gekroond met glans en glorie, hem toevertrouwd het werk van uw handen en alles aan zijn voeten gelegd:

schapen, geiten, al het vee, en ook de dieren van het veld, de vogels aan de hemel, de vissen in de zee en alles wat trekt over de wegen der zeeën. (NBV)

God heeft het beheer van de aarde immers niet aan de engelen opgedragen, maar aan de mensen.

“En God zei: laat Ons mensen maken naar ons beeld, als onze gelijkenis, opdat zij heersen over de vissen der zee en over het gevogelte des hemels en over het vee en over de gehele aarde en over al het kruipend gedierte, dat op de aarde kruipt. En God schiep de mens naar zijn beeld; naar Gods beeld schiep Hij hem; man en vrouw schiep Hij hen. En God zegende hen en God zei tot hen: Weest vruchtbaar en wordt talrijk; vervult de aarde en onderwerpt haar, heerst over de vissen der zee en over het gevogelte des hemels en over al het gedierte, dat op de aarde kruipt.” (Genesis 1:26-28)[7](#)

[7](#) God zei: ‘Laten wij mensen maken die ons evenbeeld zijn, die op ons lijken; zij moeten heerschappij voeren over de vissen van de zee en de vogels van de hemel, over het vee, over de hele aarde en over alles wat daarop rondkruipt.’
27 God schiep de mens als zijn evenbeeld, als evenbeeld van God schiep hij hem, mannelijk en vrouwelijk schiep hij de mensen. 28 Hij zegende hen en zei tegen hen: ‘Wees vruchtbaar en word talrijk, bevolk de aarde en breng haar onder je gezag: heers over de vissen van de zee, over de vogels van de hemel en over alle dieren die op de aarde rondkruipen.’ (NBV)

Terwijl de mens al in opdracht van God dient te heersen over de aarde, hebben de engelen een nog hogere en nog belangrijker taak!

Zij zijn in grote aantallen door God geschapen

Het woord “engel” in de Hebreeuwse en Griekse taal betekent “gezondene”, “bode” of “boodschapper”. Hieruit blijkt een belangrijke taak: zij brengen boodschappen van God aan de mensen. Dat zien wij al meteen de eerste keer dat er in de Bijbel sprake is van een engel. Toen Hagar voor Sara gevlucht was, kwam er een engel met de boodschap van God, dat Hagar naar Sara moest terugkeren (Genesis 16:7).

Niet alleen de mensen zijn door God geschapen. Ook de engelen zijn door God geschapen. Uit Job 38:4-7 blijkt, dat de engelen eerder geschapen zijn dan de mensen.[8](#) Toen God de aarde schiep

waren de engelen, die hier “*de Morgensterren*” en “*de zonen Gods*” genoemd worden, aanwezig. Zij hebben dus ook hun blijdschap aan God kenbaar gemaakt, toen Hij de mensen schiep!

8 *Waar waart gij, toen Ik de aarde grondvestte? Vertel het, indien gij inzicht hebt! Wie heeft haar afmetingen bepaald? Gij weet het immers! Of wie heeft over haar het meetsnoer gespannen? Waarop zijn haar pijlers neergelaten, of wie heeft haar hoeksteen gelegd, terwijl **de morgensterren** tezamen juichten, en al **de zonen Gods** jubelden? (NBG)*

*Waar was jij toen ik de aarde grondvestte? Vertel het me, als je zoveel weet. Wie stelde haar grenzen vast? Jij weet dat toch? Wie strekte het meetlint over haar uit? Waar zijn haar sokkels verankerd, wie heeft haar hoeksteen gelegd, terwijl **de morgensterren** samen jubelden en **Gods zonen** het uitschreeuwden van vreugde? (NBV)*

De engelen zijn indertijd door God in grote aantallen geschapen. In Daniël 7:10 en Openbaring 5:11 is sprake van duizendmaal duizenden engelen en van tienduizendmaal tienduizend engelen, die voor de troon van God staan. Wij hebben hier de Hebreeuwse manier van tellen, die wij even moeten “vertalen” om te weten over welke aantallen het hier gaat. Het eerste getal noemt “duizendmaal duizenden”. Dit is de Hebreeuwse manier om “**vele miljoenen**” te zeggen. Het woord “miljoen” bestaat namelijk niet in het Hebreeuws. “Duizendmaal duizend” is hetzelfde als één miljoen. Hier gaat het echter om “duizendmaal duizenden”, wat gelijk is aan een niet nader te noemen aantal miljoenen engelen.

Het tweede getal is nog veel groter: “tienduizendmaal tienduizenden”. Als er weer alleen zou staan “tienduizendmaal tienduizend” zou dit in onze taal “honderd miljoen” heten. Nu staat het weer in het meervoud: “Tienduizendmaal tienduizenden”. Dit betekent: “**Vele honderden miljoenen**”. Het totale aantal engelen is dus vele miljoenen én vele honderden miljoenen. Anders gezegd: hun aantal is zo groot, dat zij haast niet te tellen zijn! En al deze aantallen engelen staan vóór God en rondom Zijn troon. Het aantal “tienduizendtallen” dat in Hebrëen 12:22 genoemd wordt, is dus eigenlijk maar een klein

aantal!

Gelovigen

Voordat wij het hebben over de “relatie” van de engelen met de gelovigen, moeten wij eerst uiteenzetten, wat wij onder “gelovigen” verstaan. Beter gezegd: wij moeten uiteenzetten, wat de Bijbel onder gelovigen verstaat. Om dit duidelijk te maken, vermelden wij eerst, wat de Bijbel niet onder “geloof” verstaat.

Als het gaat om de vraag of er een God is, dan weet de duivel dit ook maar al te goed.

“Gij gelooft, dat God één is? Daaraan doet gij wel, maar dat geloven de boze geesten ook en zij sidderen.” (Jacobus 2:19)[9](#).

[9](#) U gelooft dat God de enige is? Daar doet u goed aan. Maar de demonen geloven dat ook, en ze sidderen. (NBV)

Weet satan, dat God de Schepper van hemel en aarde is? Weet satan, dat God in de hemel woont? Kent satan de Here God? Kent satan de Here Jezus? Weet satan, dat de Here Jezus aan het kruis gestorven is en na drie dagen uit de dood is opgestaan? Weet satan, dat de Here Jezus aan het kruis de zonde van de wereld gedragen heeft? Satan ontkent al deze feiten beslist niet. Waarom is hij dan toch geen gelovige in Bijbelse zin?

De evangelist Johannes is degene, die het duidelijkst in de Bijbel schrijft, waarover het bij het geloof gaat. In Johannes 1:29 lezen wij, dat de Here Jezus *het Lam Gods* is, *dat de zonde der wereld wegneemt*. Hiermee wordt verwezen naar de verzoening, die de Messias teweeg zou brengen als vervulling van de offerdienst in de tempel van Jeruzalem. Wat was het kenmerkende van de offerdienst in de tempel? De zondaar kwam daar persoonlijk zijn

zonde belijden en aanvaardde, dat het offerdier in zijn plaats de straf voor zijn zonde droeg. Hij aanvaardde het offerdier als zijn strafdrager, als zijn plaatsvervanger.

Toen de Here Jezus stierf aan het kruis van Golgotha, stierf Hij daar met dezelfde betekenis als de offerdieren van de tempel. Hij stierf in de plaats van de zondige mensheid. De zonde van de mensen was op Hem gelegd en Hij stierf in hun plaats. Nu moet de mens hetzelfde doen, als wat de offeraar in de tempel moest doen. De mens moet dit offer van de Here Jezus aanvaarden als het offer voor zichzelf. Hij moet zich de offerdood van de Here Jezus “toe-eigenen”. Dat betekent niet, dat hij hierdoor een dief is, zoals in sommige kerken geleerd wordt. Het betekent, dat hij het door God aangeboden offer in de Here Jezus niet negeert, maar juist aanvaardt.

Een gelovige christen is iemand, die het verzoenend sterven van de Here Jezus aanvaard heeft. Een gelovige christen heeft dus aanvaard, dat de Here Jezus in zijn plaats gestorven is. Kijk, dit geloof heeft de duivel niet. Dit kan hij niet hebben en mag hij niet hebben. De Here Jezus stierf aan het kruis niet voor de duivel, maar voor de mensen. Ook voor u en mij. Dit geloof doet iets geweldigs met je. Het maakt je tot een kind van God. Het zorgt ervoor, dat je nu “uit God geboren” bent, dus dat je een kind van God bent (1 Johannes 5:1)[10](#). “Dit heb ik u geschreven, die gelooft in de naam van de Zoon Gods, opdat gij weet, dat gij eeuwig leven hebt.” (1 Johannes 5:13)[11](#) Bent u zo’n gelovige?

[10](#) Een ieder, die gelooft, dat Jezus de Christus is, is uit God geboren; en ieder, die Hem liefheeft, die deed geboren worden, heeft (ook) degene lief, die uit Hem geboren is. (NBG)

Ieder die gelooft dat Jezus de christus is, is uit God geboren, en ieder die de Vader liefheeft, heeft ook lief wie uit hem geboren zijn. (NBV)

[11](#) Dit alles schrijf ik u omdat u moet weten dat u eeuwig leven hebt, u die gelooft in de naam van de Zoon van God. (NBV)

Engelen zijn “familie” van de gelovigen

In de hemel woont God. Daar is Zijn paleis en daar staat Zijn troon. In de hemel wonen ook de engelen. Opmerkelijk is het, dat de Bijbel ons vertelt, dat de engelen vaak op aarde gezien zijn. Een groot deel van hun taak blijken zij op aarde uit te voeren. Hiervoor reizen de engelen vaak heen en weer tussen de hemel en de aarde. In Psalm 29:1 worden zij “*hemelingen*” genoemd. Dit is een vreemd woord, dat in onze taal beter “hemelbewoners” zou kunnen luiden. Het Boek noemt hen ook “bewoners van de hemelen”. De Groot Nieuws Bijbel noemt hen “leden van het hemelse hof”, dat betekent dus: “leden van de hemelse hofhouding”. In het Hebreeuws worden de engelen hier “zonen van God” of “zonen van de Machtige” genoemd. Zie ook Job 1:6. De Staten Vertaling noemt hen hier “de kinderen van de machtigen”. Zo worden ze ook in Psalm 89:7 genoemd, waar dit bij ons vertaald is als “*goden*”, maar waar het gewoon gaat over “de zonen van God”, dat zijn “de engelen”. In Psalm 86:8 wordt het woord *goden* gebruikt om de rechters in Israël aan te duiden.

De engelen worden in de Bijbel beschreven als de speciale “familie” van God. Zij zijn Gods hemelse gezellen en worden “zonen Gods” genoemd. Hieruit blijkt, dat er in zeker opzicht een band is tussen de engelen en de mensen. Engelen en mensen zijn door God geschapen en hebben hun bestaan aan Hem te danken. Van God de Schepper wordt gezegd, dat naar Hem “*alle geslacht in de hemel en op de aarde genoemd wordt*” (Ephese 3:15). Het woord “geslacht” is de vertaling van het Griekse woord “*patria*”, waarin het woord “pater” (vader) herkenbaar is. In dit vers zegt de apostel Paulus dus, dat mensen en engelen God als “Vader” hebben.

Het klinkt ons misschien enigszins vreemd in de oren, maar eigenlijk wijst de apostel Paulus ons erop, dat God als de grote Scheppingsvader verschillende families heeft, die door Hem ook

bij elkaar behoren. In de hemel behoren de engelen tot Gods familie. Op aarde behoort het volk Israël van oudsher tot Gods familie en sinds de dood van de Here Jezus, Zijn opstanding en de uitstorting van de Heilige Geest behoort de Gemeente ook tot Gods familie. In dit verband is het opmerkelijk om te zien, dat zij allemaal in de Bijbel “zonen van God” genoemd worden. Voor Israël als zoon van God, zie Exodus 4:23; Hosea 11:1 en Romeinen 9:4. Voor de christenen, zie Johannes 1:12; Galaten 3:26 en 4:6. Daarnaast kennen wij ook de Here Jezus als “Zoon van God”, maar dit heeft een heel andere betekenis dan bij mensen en engelen!

Hoewel engelen als zonen van God hun residentie in de hemel hebben en de christenen als zonen van God hun verblijf tijdelijk op aarde hebben, is er toch een sterkere mate van overeenkomst. De apostel Paulus wijst ons erop, dat wij in feite ook hemelburgers zijn. *“Want wij zijn burgers van een rijk in de hemelen, waaruit wij ook de Here Jezus Christus als Verlosser verwachten.”* (Filippenzen 3:20)¹². Het gaat nog verder. Hoewel engelen zondeloos zijn en wij zondaars, zijn engelen toch onze “broeders”. Dit blijkt uit de volgende woorden:

¹² *Maar wij hebben ons burgerrecht in de hemel, en van daar verwachten wij onze redder, de Heer Jezus Christus.* (NBV)

*“En ik hoorde een luide stem in de hemel zeggen: nu is verschenen het heil en de kracht en het koningschap van onze God en de macht van Zijn Gezalfde; want de aanklager van **onze broeders**, die hen dag en nacht aanklaagde voor onze God, is nedergeworpen. En zij hebben hem overwonnen door het bloed van het Lam en door het woord van hun getuigenis, en zij hebben hun leven niet liefgehad, tot in de dood.”* (Openbaring 12:10,11)¹³.

¹³ *Toen hoorde ik een luide stem in de hemel zeggen: ‘Nu zijn de redding, de macht en het koningschap van onze God werkelijkheid geworden, en de heerschappij van zijn messias. Want de aanklager van onze broeders en zusters, die hen dag en nacht bij onze God aanklaagde, is ten val gebracht.* 11

Zij hebben hem dankzij het bloed van het lam en dankzij hun getuigenis overwonnen. Zij waren niet aan het leven gehecht en hebben hun dood aanvaard. (NBV)

In deze verzen wordt over God en over het Lam (de Here Jezus) gesproken. Dit betekent, dat de spreker iemand anders moet zijn. Het kan niet anders, zoals uit de hele opmaak van het boek Openbaring blijkt, of hier is een engel aan het woord. Deze engel spreekt over de gelovige Joden op aarde en noemt hen “**onze broeders**”. Het lijkt geen twijfel, dat als de gelovige Joden gelden als broeders voor de engelen, dat de gelovige christenen dit dan ook zijn, zeker nu blijkt, dat deze broeders op aarde de overwinning behaald hebben door het bloed van het Lam!

Bijzondere feiten over de engelen

De Bijbel noemt ons een groot aantal bijzondere feiten, over engelen of die door engelen verricht zijn. Wij noemen er een aantal:

Eén engel ging als de engel des verderfs, of kort gezegd: als *de verderver*, door Egypte en doodde alle eerstgeborenen, waar geen bloed aan de deurposten was (Exodus 12:23)[14](#), - het is niet voor te stellen om hoeveel slachtoffers het hier gegaan zal zijn. De verderfengel wordt ook wel de verderver genoemd. Het is mogelijk, dat er meerdere of vele verderfengelen zijn. In het Jodendom is weleens gedacht aan een totaal van vijf verderfengelen. Exodus 12:18-30 vertelt van hem, dat hij indertijd rondging door Egypte om overal, waar geen bloed aan de deurposten was, de eerstgeborene te doden. Dit was niet de gewone engel des doods, maar een speciale engel, die gezonden was om de dood als een oordeel Gods te brengen. Deze engel komen wij ook tegen in 2 Samuel 24:16,17, waar wij lezen, dat hij met getrokken zwaard door Israël gereisd is, om het oordeel van

God te voltrekken, nadat David het volk had laten tellen¹⁵. Zie ook 1 Kronieken 21:15-30. Zie ook 2 Kronieken 32:21. Eén engel doodde in één nacht 185.000 Assyriërs (2 Koningen 19:35). Eén engel sloeg koning Herodes, zodat hij door de wormen gegeten werd (Handelingen 12:23). 1 Corinthe 10:10 vertelt, dat ook tijdens de woestijnreis Israëlieten getroffen zijn door de verderfengel, waarna zij stierven.

¹⁴ *En de HERE zal Egypte doortrekken om het te slaan; wanneer Hij dan het bloed aan de bovendorpel en aan de beide deurposten ziet, dan zal de HERE die deur voorbijgaan en de verderver niet toelaten in uw huizen te komen om te slaan. (NBG)*

want de HEER zal door Egypte heen gaan om het te straffen. Maar ziet hij bij een deur bloed aan de bovendorpel en aan de posten, dan zal hij die deur voorbijgaan, hij zal de doodsengel geen toestemming geven om uw huizen binnen te gaan en u te treffen. (NBV)

¹⁵ *Toen de engel zijn hand naar Jeruzalem uitstreckte om het te verdelgen, berouwde het onheil de HERE, en Hij zeide tot de engel die verderf bracht onder het volk: Genoeg! Laat nu uw hand zinken. De engel stond toen bij de dorsvloer van de Jebusiet Arauna. En David sprak tot de HERE, toen hij de engel zag, die onder het volk verderf bracht: Zie, ik heb gezondigd, en ik heb ongerechtigheid bedreven, maar deze schapen – wat hebben zij gedaan? Laat toch uw hand zijn tegen mij en mijn familie. (NBG)*

Maar toen de engel zijn hand naar Jeruzalem uitstreckte om ook daar dood en verderf te zaaien, begon de HEER het onheil dat was aangericht te betreuren. 'Genoeg!' zei hij tegen de engel. 'Laat je hand zakken!' De engel van de HEER stond bij het bergterras waar de Jebusiet Arauna zijn graan dorste. Toen David de engel die dood en verderf onder het volk zaaide zag staan, zei hij tegen de HEER: 'Ik ben het die gezondigd heeft; ik ben het die een zonde heeft begaan. Maar deze arme schapen, wat hebben zij misdaan? Hef uw hand toch op tegen mij en mijn familie!' (NBV)

De Bijbel spreekt zelfs over engelen van de kinderen. De engelen hebben niet alleen een taak ten behoeve van ons in verband met de diensten van de gemeente, maar ook in het gewone leven. De Here Jezus sprak eens in verband met de kinderen over “hun” engelen, wat ons lijkt te vertellen, dat de kinderen bijzonder bevoorrecht zijn met “eigen” engelen:

Ziet toe, dat gij niet één dezer kleinen veracht. Want Ik zeg u, dat hun engelen in de hemelen voortdurend het aangezicht zien van mijn Vader, die in de hemelen is. (Mattheüs 18:10)[16](#)

[16](#) *Waak ervoor ook maar een van deze geringen te verachten. Want ik zeg jullie: hun engelen in de hemel aanschouwen onophoudelijk het gelaat van mijn hemelse Vader. (NBV)*

Het boek Openbaring laat ons weten, dat er ook speciale engelen aangesteld zijn over bepaalde gebieden en plaatsen op aarde. Wij geven een voorbeeld. In Openbaring 16:5 wordt gesproken over de engel van de wateren[17](#).

[17](#) *En ik hoorde de engel der wateren zeggen: Rechtvaardig zijt Gij... (NBG)*
Ik hoorde de engel van al het water zeggen: 'Rechtvaardig bent u... (NBV)

Een engel kwam bij Hagar in de woestijn om haar terug te leiden naar de tenten van Abraham en Sara:

En de Engel des HEREN trof haar aan bij een waterbron in de woestijn, bij de bron aan de weg naar Sur. En Hij zeide: Hagar, slavin van Sarai, vanwaar komt gij en waarheen gaat gij? En zij zeide: Ik ben op de vlucht voor mijn meesteres Sarai. En de Engel des HEREN zeide tot haar: Keer naar uw meesteres terug en verneder u onder haar hand. En de Engel des HEREN zeide tot haar: Ik zal uw nageslacht zeer talrijk maken, zodat het vanwege de menigte niet geteld kan worden. Voorts zeide de Engel des HEREN tot haar: Zie, gij zijt zwanger, en zult een zoon baren, en hem Ismaël noemen, want de HERE heeft naar uw ellende gehoord. Hij zal een wilde ezel van een mens zijn; zijn hand zal tegen allen zijn en de hand van allen tegen hem, en hij zal ten aanschouwen van al zijn broederen wonen. (Genesis 16:7-12)[18](#)

[18](#) *Een engel van de HEER trof haar in de woestijn aan bij een waterbron, de bron die aan de weg naar Sur ligt. 'Hagar, slavin van Sarai, waar kom je vandaan en waar ga je heen?' vroeg hij. 'Ik ben gevluht voor Sarai, mijn meesteres,' antwoordde ze. 'Ga naar je meesteres terug,' zei de engel van de HEER, 'en wees haar weer gehoorzaam.' En hij vervolgde: 'Ik zal je heel veel*

nakomelingen geven, zo veel dat ze niet te tellen zullen zijn. Je bent nu zwanger en je zult een zoon ter wereld brengen. Die moet je Ismaël noemen, want de HEER heeft gehoord hoe zwaar je het te verduren had. Een wilde ezel van een mens zal hij zijn: hij schopt iedereen, iedereen schopt hem. Met al zijn verwanten zal hij in onmin leven.'

Enkele engelen bezochten Abraham vóórdát het oordeel van God over Sodom en Gomorra losbarstte:

En de HERE verscheen aan hem bij de terebinten van Mamre, terwijl hij op het heetst van de dag in de ingang der tent zat. En hij sloeg zijn ogen op en zag, en zie, drie mannen stonden bij hem; toen hij hen zag, liep hij hun uit de ingang van zijn tent tegemoet, en boog zich ter aarde; (Genesis 18:1-2)[19](#)

[19](#) De HEER verscheen opnieuw aan Abraham, bij de eiken van Mamre. Op het heetst van de dag zat Abraham in de ingang van zijn tent. Toen hij opkeek, zag hij even verderop plotseling drie mannen staan. Onmiddellijk snelde hij de tent uit, naar hen toe. Hij boog diep... (NBV)

Twee engelen redden Lot vóórdát Sodom verwoest werd:

En de twee engelen kwamen in de avond te Sodom. Lot zat in de poort van Sodom en toen Lot hen zag, stond hij op, ging hun tegemoet, boog zich neder met het aangezicht ter aarde, en zeide: Zie toch, mijne heren, neemt toch uw intrek in het huis van uw knecht, overnacht en wast uw voeten, dan kunt gij morgenvroeg uws weegs gaan... Toen de dageraad gekomen was, drongen de engelen bij Lot op spoed aan en zeiden: Sta op, neem uw vrouw en uw beide dochters, die zich hier bevinden, opdat gij niet vanwege de ongerechtigheid der stad verdelgd wordt. (Genesis 19:1,2,15)[20](#)

[20](#) De twee engelen kwamen 's avonds in Sodom aan. Lot zat juist in de stadspoort. Zodra hij hen zag stond hij op, ging hun tegemoet en boog zich diep voor hen neer. 'Heren,' zei hij, 'komt u toch mee. Het huis van uw dienaar staat voor u open; overnacht daar en was er uw voeten. Dan kunt u morgenvroeg uw weg vervolgen...' Zodra het licht begon te worden zetten de engelen Lot aan tot spoed: 'Vlug, ga hier weg met uw vrouw en uw twee dochters, anders komt u om en wordt u het slachtoffer van de misdrijven die

in deze stad zijn begaan.’ (NBV)

Een engel verhinderde, dat Abraham werkelijk zijn zoon Izaäk op het altaar op de berg Moria zou doden:

Maar de Engel des HEREN riep tot hem van de hemel en zeide: Abraham, Abraham! En hij zeide: Hier ben ik. En Hij zeide: Strek uw hand niet uit naar de jongen en doe hem niets, want nu weet Ik, dat gij godvrezend zijt, en uw zoon, uw enige, Mij niet hebt onthouden. (Genesis 22:11-12)[21](#)

[21](#) *Maar een engel van de HEER riep vanuit de hemel: ‘Abraham, Abraham!’ ‘Ik luister,’ antwoordde hij. ‘Raak de jongen niet aan, doe hem niets! Want nu weet ik dat je ontzag voor God hebt: je hebt mij je zoon, je enige, niet willen onthouden.’ (NBV)*

Een engel leidde de knecht van Abraham, toen deze een vrouw voor Izaäk moest zoeken:

De HERE, de God des hemels, die mij genomen heeft uit mijns vaders huis en uit het land mijner maagschap, en die tot mij gesproken heeft, en mij heeft gezworen: aan uw nageslacht zal Ik dit land geven – Hij zal zijn engel voor uw aangezicht zenden, en gij zult vandaar voor mijn zoon een vrouw nemen... Maar hij zeide tot mij: De HERE, voor wiens aangezicht ik gewandeld heb, zal zijn engel met u zenden, en zal uw weg voorspoedig maken, zodat gij voor mijn zoon een vrouw zult nemen uit mijn geslacht en uit mijns vaders huis. (Genesis 24:7,40)[22](#)

[22](#) *De HEER, de God van de hemel, die mij heeft opgedragen weg te gaan bij mijn naaste verwanten en mijn geboorteland te verlaten en die mij onder ede beloofd heeft dat hij dit land hier aan mijn nakomelingen zal geven, hij zal zijn engel voor je uit sturen, zodat je daar een vrouw voor mijn zoon zult vinden... Maar hij antwoordde mij: “De HEER, naar wiens wil ik mij steeds heb gericht, zal zijn engel met je meesturen en ervoor zorgen dat je binnen mijn familie, onder mijn naaste verwanten, een vrouw vindt voor mijn zoon. (NBV)*

Engelen gingen langs een ladder van Jacob naar de hemel en weer terug, toen hij in Bethel lag te slapen:

Toen droomde hij, en zie, op de aarde was een ladder opgericht, waarvan de top tot aan de hemel reikte, en zie, engelen Gods klommen daarlangs op en daalden daarlangs neder. En zie, de HERE stond bovenaan en zeide: Ik ben de HERE, de God van uw vader Abraham en de God van Isaak; het land, waarop gij ligt, zal Ik aan u en aan uw nageslacht geven. En uw nageslacht zal zijn als het stof der aarde, en gij zult u uitbreiden naar het westen, oosten, noorden en zuiden, en met u en met uw nageslacht zullen alle geslachten des aardbodems gezegend worden. (Genesis 28:12-14)[23](#)

[23](#) Toen kreeg hij een droom. Hij zag een ladder die op de aarde stond en helemaal tot de hemel reikte, en daarlangs zag hij Gods engelen omhoog gaan en afdalen. Ook zag hij de HEER bij zich staan, die zei: 'Ik ben de HEER, de God van je voorvader Abraham en de God van Isaak. Het land waarop je nu ligt te slapen zal ik aan jou en je nakomelingen geven. Je zult zo veel nakomelingen krijgen als er stof op de aarde is; je gebied zal zich uitbreiden naar het westen en het oosten, naar het noorden en het zuiden. Alle volken op aarde zullen wensen zo gezegend te worden als jij en je nakomelingen. (NBV)

Toen Elia depressief en levensmoe was, kwam er een engel, die hem de opdracht gaf om verder te leven, om te eten en te drinken en weer aan het werk te gaan:

Zelf echter trok hij een dagreis ver de woestijn in, ging zitten onder een bremstruik en begeerde te mogen sterven, en zeide: Het is genoeg! Neem nu HERE, mijn leven, want ik ben niet beter dan mijn vaderen. Daarop legde hij zich neer en sliep in onder een bremstruik. Doch zie, daar raakte een engel hem aan en zeide tot hem: Sta op, eet. Toen hij rondzag, was daar, aan zijn hoofdeinde, een koek op gloeiende stenen gebakken en een kruik water. Hij at en dronk en legde zich weer neer. Doch wederom, ten tweeden male, raakte de engel des HEREN hem aan, en zeide: Sta op, eet, want de reis zou voor u te ver zijn. (1 Koningen 19:4-7)[24](#)

[24](#) ... zelf trok hij één dagreis ver de woestijn in. Daar ging hij onder een bremstruik zitten, verlangend naar de dood, en zei: 'Het is genoeg geweest, HEER. Neem mijn leven, want ik ben niet beter dan mijn voorouders.' Hij viel onder de bremstruik in slaap, maar er kwam een engel, die hem aanraakte en zei: 'Word wakker en eet wat.' Elia keek op en ontdekte naast zijn hoofd een brood, in gloeiende kooltjes gebakken, en een kruik water. Nadat hij had gegeten en gedronken ging hij weer onder de struik liggen. Maar de engel van de HEER kwam terug, raakte hem opnieuw aan en zei: 'sta op en eet wat, anders is de reis te zwaar voor je.' (NBV)

Een engel had de leiding bij de uittocht uit Egypte:

Toen riepen wij tot de HERE, en Hij hoorde onze stem, zond een engel en leidde ons uit Egypte; (Numeri 20:16)[25](#)

[25](#) *Wij riepen de HEER aan en hij hoorde ons hulpgeroep; hij heeft ons een engel gezonden en ons uit Egypte weggeleid.* (NBV)

en:

In al hun benauwdheid was ook Hij benauwd, en de Engel zijns aangezichts heeft hen gered. In zijn liefde en in zijn mededogen heeft Hij zelf hen verlost en Hij hief hen op en droeg hen al de dagen van ouds. (Jesaja 63:9)[26](#)

[26](#) *In al hun nood was ook hijzelf in nood: zij werden gered door de engel van zijn tegenwoordigheid. In zijn liefde en mededogen heeft hij hen zelf verlost, hij tilde hen op en heeft hen gedragen, alle jaren door.* (NBV)

Een engel leidde het gehele volk van Israël door de woestijn:

Want mijn engel zal voor uw aangezicht gaan en u brengen naar de Amoriet, de Hethiet, de Perizziet, de Kanaäniet, de Chiwwiet en de Jebusiet, en Ik zal hen vernietigen. (Exodus 23:23)[27](#)

[27](#) *Mijn engel zal voor jullie uit gaan naar het gebied van de Amorieten, de Hethieten, Perizzieten, Kanaänieten, Chiwwieten en Jebusieten, en ik zal die volken uitroeien.* (NBV)

Een engel hield Bileam tegen, toen deze op pad was om het volk Israël te vervloeken. Opmerkelijk is, dat de ezelin wél de engel zag en Bileam hem eerst niet zag. Ook opmerkelijk is, dat de engel er als een militair bij stond: met getrokken zwaard!

Toen opende de HERE de ogen van Bileam; hij zag de Engel des HEREN met getrokken zwaard in de hand op de weg staan en hij knielde neer en wierp zich op zijn aangezicht. (Numeri 22:31)[28](#)

[28](#) Toen opende de HEER Bileam de ogen, zodat hij de engel van de HEER op de weg zag staan, met het getrokken zwaard in de hand. Hij knielde en boog diep voorover. (NBV)

Rond de geboorte van de Here Jezus zien wij veel activiteiten van engelen. De engel Gabriël komt bij Zacharias in de tempel om hem aan te kondigen, dat de voorloper van de Messias geboren zal worden en dat dit zijn zoon zal zijn, die hij Johannes moet noemen:

En hem verscheen een engel des Heren, staande ter rechterzijde van het reukofferaltaar. En Zacharias ontroerde bij dat gezicht, en vrees beving hem. Maar de engel zeide tot hem: Wees niet bevreesd, Zacharias, want uw gebed is verhoord en uw vrouw Elisabet zal u een zoon baren en gij zult hem de naam Johannes geven. En blijdschap en vreugde zal uw deel zijn en velen zullen zich over zijn geboorte verblijden. Want hij zal groot zijn voor de Here en wijn en sterke drank zal hij niet drinken en met de heilige Geest zal hij vervuld worden, reeds van de schoot zijner moeder aan, en velen der kinderen Israëls zal hij bekeren tot de Here, hun God. En hij zal voor zijn aangezicht uitgaan in de geest en de kracht van Elia, om de harten der vaders te keren tot de kinderen en de ongehoorzamen tot de gezindheid der rechtvaardigen, ten einde voor de Here een weltoegerust volk te bereiden. En Zacharias zeide tot de engel: Waaraan zal ik dit weten? Want ik ben een oud man en mijn vrouw is op hoge leeftijd gekomen. En de engel antwoordde

en zeide tot hem: Ik ben Gabriël, die voor Gods aangezicht sta, en ik ben uitgezonden om tot u te spreken en u deze blijmare te verkondigen. En zie, gij zult zwijgen en niet kunnen spreken, tot de dag toe, dat deze dingen geschieden, omdat gij mijn woorden niet geloofd hebt, die op hun tijd in vervulling zullen gaan. (Lucas 1:5-25)[29](#)

[29](#) Opeens verscheen hem een engel van de Heer, die aan de rechterkant van het reukofferaltaar stond. Zacharias schrok hevig bij het zien van de engel en hij werd door angst overvallen. Maar de engel zei tegen hem: 'Wees niet bang, Zacharias, je gebed is verhoord: je vrouw Elisabet zal je een zoon baren, en je moet hem Johannes noemen. Vreugde en blijdschap zullen je ten deel vallen, en velen zullen zich over zijn geboorte verheugen. Hij zal groot zijn in de ogen van de Heer, en wijn en andere gegiste drank zal hij niet drinken. Hij zal vervuld worden van de heilige Geest terwijl hij nog in de schoot van zijn moeder is, en hij zal velen uit het volk van Israël tot de Heer, hun God, brengen. Als bode zal hij voor God uit gaan met de geest en de kracht van Elia om ouders met hun kinderen te verzoenen en om zondaars tot rechtvaardigheid te brengen, en zo zal hij het volk gereedmaken voor de Heer.' Zacharias vroeg aan de engel: 'Hoe kan ik weten of dat waar is? Ik ben immers een oude man en ook mijn vrouw is al op leeftijd.' De engel antwoordde: 'Ik ben Gabriël, die altijd in Gods nabijheid is, en ik ben uitgezonden om je dit goede nieuws te brengen. Maar omdat je geen geloof hebt gehecht aan mijn woorden, die op de voorbestemde tijd in vervulling zullen gaan, zul je stom zijn en niet kunnen spreken tot de dag waarop dit alles gaat gebeuren.' (NBV)

Dezelfde engel Gabriël komt bij Maria in Nazareth om haar aan te kondigen, dat zij een zoon zal baren, die de Messias, de Zoon van de Allerhoogste, zal zijn.

In de zesde maand nu werd de engel Gabriël van God gezonden naar een stad in Galilea, genaamd Nazaret, tot een maagd, die ondertrouwd was met een man, genaamd Jozef, uit het huis van David, en de naam der maagd was Maria. En toen hij bij haar binnengekomen was, zeide hij: Wees gegroet, gij begenadigde, de Here is met u. Zij ontroerde bij dat woord en overlegde, welke de betekenis van die groet mocht zijn. En de engel zeide tot haar: Wees niet bevreesd, Maria; want gij hebt genade gevonden bij God. En

zie, gij zult zwanger worden en een zoon baren, en gij zult Hem de naam Jezus geven. Deze zal groot zijn en Zoon des Allerhoogsten genoemd worden, en de Here God zal Hem de troon van zijn vader David geven, en Hij zal als koning over het huis van Jakob heersen tot in eeuwigheid, en zijn koningschap zal geen einde nemen. En Maria zeide tot de engel: Hoe zal dat geschieden, daar ik geen omgang met een man heb? En de engel antwoordde en zeide tot haar: De heilige Geest zal over u komen en de kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwen; daarom zal ook het heilige, dat verwekt wordt, Zoon Gods genoemd worden. (Lucas 1:26-35)[30](#)

[30](#) In de zesde maand zond God de engel Gabriël naar de stad Nazaret in Galilea, naar een meisje dat was uitgehuwelijkt aan een man die Jozef heette, een afstammeling van David. Het meisje heette Maria. Gabriël ging haar huis binnen en zei: 'Gegroet Maria, je bent begenadigd, de Heer is met je.' Ze schrok hevig bij het horen van zijn woorden en vroeg zich af wat die begroeting te betekenen had. Maar de engel zei tegen haar: 'Wees niet bang, Maria, God heeft je zijn gunst geschonken. Luister, je zult zwanger worden en een zoon baren, en je moet hem Jezus noemen. Hij zal een groot man worden en Zoon van de Allerhoogste worden genoemd, en God, de Heer, zal hem de troon van zijn vader David geven. Tot in eeuwigheid zal hij koning zijn over het volk van Jakob, en aan zijn koningschap zal geen einde komen.' Maria vroeg aan de engel: 'Hoe zal dat gebeuren? Ik heb immers nog nooit gemeenschap met een man gehad.' De engel antwoordde: 'De heilige Geest zal over je komen en de kracht van de Allerhoogste zal je als een schaduw bedekken. Daarom zal het kind dat geboren wordt, heilig worden genoemd en Zoon van God. (NBV)

Een leger engelen verscheen aan herders in het veld, nadat de Here Jezus geboren was. Zij verheerlijkten God en maakten de komst van de Messias aan de herders bekend.

En opeens stond een engel des Heren bij hen en de heerlijkheid des Heren omstraalde hen, en zij vreesden met grote vreze. En de engel zeide tot hen: Weest niet bevreesd, want zie, ik verkondig u grote blijdschap, die heel het volk zal ten deel vallen: U is heden de Heiland geboren, namelijk Christus, de Here, in de stad van David. En dit zij u het teken: Gij zult een kind vinden in doeken gewikkeld

en liggende in een kribbe. En plotseling was er bij de engel een grote hemelse legermacht, die God loofde, zeggende: Ere zij God in den hoge, en vrede op aarde bij mensen des welbehagens. En het geschiedde, toen de engelen van hen heengevaren waren naar de hemel, dat de herders tot elkander spraken: Laten wij dan naar Betlehem gaan om te zien hetgeen geschied is en ons door de Here is bekendgemaakt. (Lucas 2:9-15)[31](#)

[31](#) Opeens stond er een engel van de Heer bij hen en werden ze omgeven door het stralende licht van de Heer, zodat ze hevig schrokken. De engel zei tegen hen: 'Wees niet bang, want ik kom jullie goed nieuws brengen, dat het hele volk met grote vreugde zal vervullen: vandaag is in de stad van David jullie redder geboren. Hij is de messias, de Heer. Dit zal voor jullie het teken zijn: jullie zullen een pasgeboren kind vinden dat in een doek gewikkeld in een voederbak ligt.' En plotseling voegde zich bij de engel een groot hemels leger dat God prees met de woorden: 'Eer aan God in de hoogste hemel en vrede op aarde voor alle mensen die hij liefheeft.' Toen de engelen waren teruggegaan naar de hemel, zeiden de herders tegen elkaar: 'Laten we naar Betlehem gaan om met eigen ogen te zien wat er gebeurd is en wat de Heer ons bekend heeft gemaakt.' (NBV)

Na de verzoeking in de woestijn kwamen de engelen om Hem te dienen, om Hem te bemoedigen en Hem te versterken.

Toen liet de duivel Hem met rust en zie, engelen kwamen en dienden Hem. (Mattheüs 4:11)[32](#)

[32](#) Daarna liet de duivel hem met rust, en meteen kwamen er engelen om voor hem te zorgen. (NBV)

Na de strijd in Gethsemané kwamen engelen om Hem opnieuw te versterken en Hem kracht te geven.

En Hem verscheen een engel uit de hemel om Hem kracht te geven. (Lucas 22:43)[33](#)

[33](#) Uit de hemel verscheen hem een engel om hem kracht te geven. (NBV)

Ook Jozef, de aanstaande man van Maria, had bijzondere

ervaringen met engelen, zij het, dat de engelen bij hem steeds in een droom verschenen. Eerst was er een engel, die hem erop wees, dat hij gewoon met Maria moest trouwen, omdat het Kind uit de Heilige Geest was.

Daar nu Jozef, haar man, rechtschapen was en haar niet in opspraak wilde brengen, was hij van zins in stilte van haar te scheiden. Toen die overweging bij hem opkwam, zie, een engel des Heren verscheen hem in de droom en zeide: Jozef, zoon van David, schroom niet Maria, uw vrouw, tot u te nemen, want wat in haar verwekt is, is uit de heilige Geest. Zij zal een zoon baren en gij zult Hem de naam Jezus geven. Want Hij is het, die zijn volk zal redden van hun zonden. (Mattheüs 1:19-21)[34](#)

[34](#) Haar man Jozef, die een rechtschapen mens was, wilde haar niet in opspraak brengen en dacht erover haar in het geheim te verstoten. 20 Toen hij dit overwoog, verscheen hem in een droom een engel van de Heer. De engel zei: 'Jozef, zoon van David, wees niet bang je vrouw Maria bij je te nemen, want het kind dat ze draagt is verwekt door de heilige Geest. 21 Ze zal een zoon baren. Geef hem de naam Jezus, want hij zal zijn volk bevrijden van hun zonden.' (NBV)

Later kwam er opnieuw een engel in een droom bij hem, die hem vertelde, dat hij met het Kind en Maria naar Egypte moest vluchten, omdat Herodes het Kind wilde doden.

Toen zij weggetrokken waren, zie, een engel des Heren verschijnt Jozef in de droom en zegt: Sta op, neem het kind en zijn moeder en vlucht naar Egypte, en blijf aldaar, totdat Ik het u zeg; want Herodes zal alles in het werk stellen om het kind om te brengen. (Mattheüs 2:13)[35](#)

[35](#) Kort nadat zij op die manier de wijk genomen hadden, verscheen er aan Jozef in een droom een engel van de Heer. Hij zei: 'Sta op en vlucht met het kind en zijn moeder naar Egypte. Blijf daar tot ik je weer roep, want Herodes is naar het kind op zoek en wil het ombrengen.' (NBV)

Na de dood van Herodes verscheen opnieuw een engel aan Jozef in

een droom, die hem duidelijk maakte, dat hij naar het eigen land kon terugkeren.

Toen Herodes gestorven was, zie, een engel des Heren verschijnt in de droom aan Jozef in Egypte, en zegt: Sta op, neem het kind en zijn moeder en reis naar het land Israël, want zij, die het kind naar het leven stonden, zijn gestorven. (Mattheüs 2:19,20)[36](#)

[36](#) Nadat Herodes gestorven was, verscheen er in een droom aan Jozef in Egypte een engel van de Heer. De engel zei: 'Sta op, ga met het kind en zijn moeder naar Israël. Want zij die het kind om het leven wilden brengen, zijn gestorven.' (NBV)

Na de opstanding van de Here Jezus waren er engelen, die de boodschap van Zijn opstanding aan de bezoekers van Zijn graf bekend maakten.

En zie, er kwam een grote aardbeving, want een engel des Heren daalde uit de hemel neder en kwam nader, en hij wentelde de steen weg en zette zich daarop. Zijn uiterlijk was als een bliksem en zijn kleding wit als sneeuw. En de bewakers werden door vrees voor hem bevangen en zij werden als doden. Doch de engel antwoordde en zeide tot de vrouwen: Weest gij niet bevreesd; want ik weet, dat gij Jezus zoekt, de gekruisigde. Hij is hier niet, want Hij is opgewekt, gelijk Hij gezegd heeft; komt, ziet de plaats, waar Hij gelegen heeft. En gaat terstond op weg en zegt zijn discipelen, dat Hij is opgewekt uit de doden. En zie, Hij gaat u voor naar Galilea; daar zult gij Hem zien. Zie, ik heb het u gezegd. (Mattheüs 28:2-7)[37](#)

[37](#) Plotseling begon de aarde hevig te beven, want een engel van de Heer daalde af uit de hemel, liep naar het graf, rolde de steen weg en ging erop zitten. Hij lichtte als een bliksem en zijn kleding was wit als sneeuw. De bewakers beefden van angst en vielen als dood neer. De engel richtte zich tot de vrouwen en zei: 'Wees niet bang, ik weet dat jullie Jezus, de gekruisigde, zoeken. Hij is niet hier, hij is immers opgestaan, zoals hij gezegd heeft. Kijk maar, dat is de plaats waar hij gelegen heeft. En ga nu snel naar zijn leerlingen en zeg hun: "Hij is opgestaan uit de dood, en dit moeten jullie weten: hij gaat jullie voor naar Galilea, daar zul je hem zien." Dat is wat ik jullie te zeggen had.' (NBV)

Bij Zijn hemelvaart waren er engelen, die aankondigden, dat Hij eens op dezelfde wijze als Hij vertrokken was, zou wederkeren.

En toen zij naar de hemel starden, terwijl Hij henenvoer, zie, twee mannen in witte klederen stonden bij hen, die ook zeiden: Galileese mannen, wat staat gij daar en ziet op naar de hemel? Deze Jezus, die van u opgenomen is naar de hemel, zal op dezelfde wijze wederkomen, als gij Hem ten hemel hebt zien varen. (Handelingen 1:10,11)[38](#)

[38](#) Terwijl hij zo van hen wegging en zij nog steeds naar de hemel starden, stonden er opeens twee mannen in witte gewaden bij hen. Ze zeiden: 'Galileërs, wat staan jullie naar de hemel te kijken? Jezus, die uit jullie midden in de hemel is opgenomen, zal op dezelfde wijze terugkomen als jullie hem naar de hemel hebben zien gaan.' (NBV)

Engelen kunnen soms ook uitgezonden worden om mensen te redden of te beschermen. Toen de vrienden van Daniël in de hete oven waren, was er een engel bij hen, die hen beschermde en hen in leven hield.

Hij zeide: Zie, ik zie vier mannen vrij wandelen midden in het vuur, en zij hebben geen letsel, en het uiterlijk van de vierde lijkt op dat van een zoon der goden! (Daniël 3:25)[39](#)

[39](#) Hij vervolgde: 'Maar ik zie vier mannen vrij rondlopen in het vuur. Ze zijn ongedeerd en de vierde lijkt op een godenzoon!' (NBV)

Toen Daniël in de leeuwenkuil was, was Gods engel bij hem en had hij de muil van de leeuwen gesloten

Mijn God heeft zijn engel gezonden en de muil der leeuwen toegesloten, en zij hebben mij geen kwaad gedaan, omdat ik voor Hem onschuldig ben bevonden; maar ook tegen u, o koning, heb ik geen misdaad begaan. (Daniël 6:23)[40](#)

[40](#) Mijn God heeft zijn engel gezonden en de leeuwenmuilen gesloten. Ze hebben mij geen kwaad gedaan, omdat hij mij onschuldig acht; maar ook u,

majesteit, heb ik niets misdaan.’ (NBV)

Toen de apostelen in de gevangenis opgesloten waren, kwam er ’s nachts een engel, die hen bevrijdde.

Maar een engel des Heren opende des nachts de deuren van de gevangenis en leidde hen naar buiten... (Handelingen 5:19)[41](#)

[41](#) *’s Nachts opende een engel van de Heer echter de deuren van de gevangenis, bracht hen naar buiten... (NBV)*

Toen Petrus in de gevangenis zat, kwam er ook ’s nachts een engel, die hem bevrijdde.

En zie, een engel des Heren stond bij hem en er scheen licht in het vertrek, en hij stootte Petrus in zijn zijde om hem te wekken en zeide: Sta snel op! En de ketenen vielen van zijn handen. En de engel zeide tot hem: Omgord u en bind uw sandalen aan. En hij deed aldus. En hij zeide tot hem: Sla uw mantel om en volg mij. En hij volgde hem naar buiten en hij wist niet, dat het werkelijkheid was, wat door de engel gedaan werd, maar hij meende een gezicht te zien. En toen zij langs de eerste en de tweede wacht gegaan waren, kwamen zij aan de ijzeren poort, die naar de stad leidde, welke vanzelf voor hen openging. En buiten gekomen, gingen zij één straat ver en terstond daarna verliet de engel hem. (Handelingen 12:7-10)[42](#)

[42](#) *Toen verscheen er plotseling een engel van de Heer en een stralend licht vulde de hele ruimte. De engel stootte Petrus aan om hem wakker te maken en zei: ‘Vlug, sta op.’ Meteen vielen de ketens van zijn handen. De engel zei tegen hem: ‘Doe je gordel om en trek je sandalen aan.’ Dat deed hij. Daarop zei de engel: ‘Sla je mantel om en volg mij.’ Petrus volgde de engel naar buiten, maar zonder te beseffen dat de dingen die de engel liet gebeuren werkelijk plaatsvonden; hij meende een visioen te zien. Toen ze de eerste en tweede wachtpost voorbij waren, kwamen ze bij de ijzeren poort die toegang gaf tot de stad. De poort ging vanzelf voor hen open, en toen ze buiten waren gekomen liepen ze nog één straat verder, waarna de engel Petrus opeens alleen achterliet. (NBV)*

Wij lezen, dat een engel Philippus leidde, opdat hij de kamerling uit Ethiopië zou ontmoeten

En een engel des Heren sprak tot Filippus en zeide: Sta op en ga tegen de middag de weg op, die van Jeruzalem afdaalt naar Gaza. Deze is eenzaam. (Handelingen 8:26)[43](#)

[43](#) Een engel van de Heer zei tegen Filippus: 'Ga tegen de middag naar de verlaten weg van Jeruzalem naar Gaza.' (NBV)

Cornelius, de Romeinse militair, had een ontmoeting met een engel, die hem zei, dat hij boodschappers naar Petrus moest zenden, omdat deze hem de weg tot behoud zou kunnen vertellen

Hij zag in een gezicht, omstreeks het negende uur van de dag, duidelijk een engel Gods bij zich binnenkomen en tot hem zeggen: Cornelius! (Handelingen 10:3)[44](#)

[44](#) Op een dag kreeg hij omstreeks het negende uur een visioen, waarin hij duidelijk zag hoe een engel van God zijn huis binnenkwam. Hij hoorde hem zeggen: 'Cornelius!' (NBV)

Toen Paulus naar Rome reisde, maakte een engel hem duidelijk, dat hij behouden zou aankomen.

Want deze nacht heeft een engel van de God, wie ik toebehoor en die ik vereer, bij mij gestaan... (Handelingen 27:23)[45](#)

[45](#) De afgelopen nacht werd ik namelijk bezocht door een engel van de God aan wie ik toebehoor en die ik dien. (NBV)

In het boek Daniël lezen wij, dat de engelen ook speciaal betrokken zijn bij ons gebedsleven en dat zij onze gebeden voor Gods troon brengen en Gods antwoord weer bij ons brengen. In Daniël 10:11-13 lezen wij, dat één van de belangrijke demonen in staat was om een engel van God gedurende 3 weken tegen te houden, zodat hij het antwoord van God op het gebed van Daniël

niet bij Daniël kon brengen. De aartsengel Michaël kwam deze engel van God echter te hulp, waarna deze engel alsnog naar Daniël kon verder reizen:

En hij zeide tot mij: Daniël, gij zeer beminde man, let op de woorden die ik tot u spreek, en ga rechtop staan, want nu ben ik tot u gezonden. Toen hij dit tot mij sprak, stond ik bevende op. En hij zeide tot mij: Vrees niet, Daniël, want van de eerste dag af, dat gij uw hart erop gezet hadt om inzicht te verkrijgen en om u voor uw God te verootmoedigen, zijn uw woorden gehoord, en ik ben gekomen op uw woorden. Maar de vorst van het koninkrijk der Perzen stond eenentwintig dagen tegenover mij; doch zie, Michaël, een der voornaamste vorsten, kwam mij te hulp, zodat ik daar, bij de koningen der Perzen, de overhand behield...(Daniël 10:11-13)[46](#)

[46](#) Hij zei tegen me: 'Daniël, geliefde man, luister naar de woorden die ik tot je spreek en sta op, want ik ben naar je toe gestuurd.' Nadat hij dit gezegd had, stond ik bevend op. Toen zei hij: 'Wees niet bang, Daniël, want vanaf de eerste dag dat je inzicht probeerde te verkrijgen door in deemoed te buigen voor je God, is je gebed verhoord, en daarom ben ik gekomen. Maar de vorst van het Perzische koninkrijk heeft mij eenentwintig dagen tegengehouden voordat Michaël, een van de voornaamste vorsten, mij te hulp schoot toen ik daar, bij de koningen van Perzië, zo alleen stond. (NBV)

Ten slotte wijst Hebrreeën 13:2 er nog op, dat mensen soms engelen in huis gehad hebben, terwijl zij niet wisten dat het engelen waren. Als u weet, dat engelen er uit zien als mannen, kunt u zich voorstellen, hoe dit mogelijk is. Mensen hebben soms mannen in huis gehad, terwijl zij niet wisten, dat deze mannen in werkelijkheid engelen waren:

Vergeet de herbergzaamheid niet, want daardoor hebben sommigen, zonder het te weten, engelen geherbergd. (Hebrreeën 13:2)[47](#)

[47](#) ... en houd de gastvrijheid in ere, want zo hebben sommigen zonder het te weten engelen ontvangen. (NBV)

Betekenis van het woord “engel”

De engelen zijn de hemelse dienaren van God. Zij worden in de Bijbel ook “*de heiligen*” genoemd. Zij werken als “boden” of boodschappers van God. Het woord “engel” is de vertaling van het Hebreeuwse woord *ma’lakh*, wat boodschapper betekent. De Hebreeuwse taal is verwant aan het oude Ugarit (Fenicië). Het tweede deel “lak” betekent in het Ugarit “zenden”. Het woord engel verwijst naar iemand, die door iemand naar een ander gezonden is met een boodschap om die over te brengen. Hij is dus een gezant en een vertegenwoordiger. In Genesis 32:1 wordt het Hebreeuwse woord *ma’lakh* gebruikt voor de engelen van God en wordt het ook als “*engelen Gods*” vertaald⁴⁸. In het derde vers wordt het woord *ma’lakh* in het Hebreeuws nogmaals gebruikt en nu blijkt, dat het over gewone mensen gaat en wordt het in onze taal weergegeven als “*boden*”.

⁴⁸ *engelen van God* (Genesis 32:2 NBV)

Ook Jacob ging zijns weegs, en engelen Gods ontmoetten hem. Toen hij hen zag, zei Jacob: dit is een leger Gods. Daarom noemde hij die plaats Mahanaïm. En Jacob zond boden voor zich uit tot zijn broeder Esau, naar het land Seïr het gebied van Edom. En hij gebod hun: Zo zult gij tot mijn heer, tot Esau, zeggen: zo zegt uw knecht Jacob: ik heb als vreemdeling bij Laban vertoefd en ben daar tot nu toe gebleven. En ik heb runderen, ezels en kleinvee, slaven en slavinnen verworven, en ik laat dit mijn heer meedelen om uw genegenheid te winnen. De boden nu keerden tot Jacob terug en zeiden: wij kwamen bij uw broeder, bij Esau, en hij is reeds op weg u tegemoet, met vierhonderd man bij zich.” (Genesis 32:1-6)⁴⁹

⁴⁹ *Jakob trok verder. Plotseling verschenen er engelen van God op zijn weg. 3 ‘Een leger van God!’ riep Jakob uit toen hij hen zag, en hij noemde die plaats Machanaïm. Jakob stuurde boden vooruit naar zijn broer Esau in Seïr, het gebied van Edom, en droeg hun het volgende op: ‘Jullie moeten tegen mijn heer, tegen Esau, zeggen: “Uw dienaar Jakob laat u weten dat hij een tijdlang bij Laban heeft gewoond en pas nu bij hem is weggegaan. Hij heeft daar*

runderen, ezels en schapen en geiten in bezit gekregen, en ook slaven en slavinnen. Deze boodschap laat hij aan u, zijn heer, overbrengen in de hoop dat u hem goedgezind zult zijn.” Toen de boden bij Jakob terugkwamen, meldden ze hem: ‘We zijn bij uw broer Esau geweest, en hij komt u tegemoet, met vierhonderd man.’ (NBV)

Zowel het in deze verzen genoemde “engelen” als “boden” is de vertaling van het Hebreeuwse woord *ma’lakh*.

Het wordt nog opmerkelijker, als blijkt, dat mensen soms de “*ma’lakh JaHWeH*” (de engel des HEREN) genoemd worden. De profeet Haggai noemde zichzelf de “engel des HEREN”. Bij ons is het woord “engel” dan weer vertaald als “bode”.

En Haggai, de bode des HEREN, zei, krachtens de boodschap des HEREN, tot het volk: Ik ben met u, luidt het woord des HEREN. (Haggai 1:13)

Als gezant van JaHWeH (de HERE) noemt Haggai zichzelf de “engel des HEREN”, ook al wordt het in onze vertaling als “bode des HEREN” vertaald. Toch was Haggai geen hemelse engel.

De profeet Maleachi wees op de bijzondere taak van de priesters, die niet alleen het werk voor God in de tempel moesten verrichten, maar die ook namens God het volk onderricht moesten geven in het Woord van God. Maleachi noemt de priesters daarom *ma’lakh JaHWeH*, “engelen des HEREN”. In onze vertaling is het opnieuw vertaald als “boden”.

Want de lippen van de priester bewaren kennis en uit zijn mond zoekt men onderricht in de wet, want een bode van de HERE (ma’lakh JaHWeH) der heerscharen is hij. (Maleachi 2:7)[50](#)

[50](#) *Kennis ligt op de lippen van de priester en waarheid zoekt men in wat hij zegt, want hij is een bode van de HEER van de hemelse machten. (NBV)*

Hij, die de woorden van God aan het volk doorgeeft en ze verklaart, is dus een “engel van God”; een aardse engel van God. Een gewoon mens, maar wel een engel, een boodschapper van God, een vertegenwoordiger van God, ja, een “engel des HEREN”.

In de Bijbel worden dus niet alleen de hemelse dienaren van God “engelen” genoemd, maar de aardse dienaren worden ook zo genoemd. Nu er in Openbaring 2 en 3 brieven geschreven worden aan de engelen van zeven gemeenten, lijkt het onmogelijk, dat de Heer vanuit de hemel brieven zendt naar de aarde, die bestemd zijn voor de engelen in de hemel, die dan weer vertegenwoordigers of beschermers van die gemeenten op aarde zouden zijn. Hier moet, net zoals wij meerdere keren in het Oude Testament lezen, gedacht worden aan mensen, die de boodschap van God aan anderen doorgeven. Dat betekent in de situatie van Openbaring 2 en 3, dat de brieven gericht worden aan de zeven voorgangers van die gemeenten, die deze gemeenten de boodschap van God dienen te brengen. Hier wordt aan deze voorgangers geschreven, wat zij weer in hun prediking aan de gemeenteleden dienen door te geven.

De engelen treden vaak op als grote autoriteiten. Geen wonder, zij zijn de directe afgezanten van de Here God. Zij zijn met Goddelijk gezag bekleed. Als ambassadeurs vertegenwoordigen zij hun Zender. In deze engelen is God Zelf vertegenwoordigd. Zoals de Here Jezus van de gelovigen zei, dat Hij één was met hen, wat niet betekent, dat wij nu ook de Here Jezus zijn en zoals Hij zei, dat wie ons zou ontvangen, Hem zou ontvangen, zo zijn de engelen ook één met hun Zender, terwijl zij toch niet God Zelf of de Here Jezus geworden zijn. Wel spreken zij in de Naam van God en namens God en kunnen zij met zulk gezag spreken, dat zij echt “de mond van God” zijn en spreken alsof zij God Zelf zijn. Dit betekent niet, dat zo’n engel echt gelijk aan God is. Terwijl de engelen voor ons met groot gezag bekleed zijn, zijn zij voor God gewoon Zijn

dienaren, Zijn knechten. En God kan geen knecht van Zichzelf zijn. Als engelen dus spreken in de Naam van God en spreken alsof zij God Zelf zijn, betekent dit niet, dat zij echt God geworden zijn.

Dit hoeft ons niet te verwonderen, want dit komt veel vaker in de Bijbel voor. Engelen kunnen zo nadrukkelijk namens God spreken, dat het lijkt of zij God Zelf zijn. Dit zullen wij nog verder zien, als wij speciaal kijken naar de uitdrukking “engel des *HEREN*”. Wij zien het echter ook bij de profeten. Het ene moment spreekt een profeet over God, terwijl hij even later spreekt alsof hij God Zelf is. Wij trekken dan echter niet de conclusie, dat de profeet in feite God in menselijke gestalte zou zijn. Wij realiseren ons dan, dat hij nadrukkelijk namens God spreekt. Op dezelfde wijze moeten wij het spreken van de engelen bekijken. Ook zij kunnen op een nadrukkelijke manier namens God spreken, dat het lijkt, of zij God Zelf zijn. Net zomin als een profeet de openbaring van God Zelf is, is zo’n engel dan de openbaring van God Zelf.

Wij geven een enkel voorbeeld over dit spreken van de profeten over en namens God. Wij doen dit uit het laatste Bijbelboek van het Oude Testament. In Maleachi 2:17 horen wij de profeet zeggen: “*Gij vermoeit de HERE met uw woorden.*”⁵¹ Meteen daarna spreekt hij alsof hij God Zelf is en zegt hij:

⁵¹ *Met jullie gepraat vallen jullie de HEER lastig...* (NBV)

Zie, Ik zend Mijn bode, die voor Mijn aangezicht de weg bereiden zal; plotseling zal tot Zijn tempel komen de Here, die gij zoekt, namelijk de engel des verbonds, die gij begeert. Zie, hij komt, zegt de HERE der heerscharen. (Maleachi 3:1)⁵²

⁵² *Let op, ik zal mijn bode zenden; hij zal de weg voor mij effenen. Opeens zal hij naar zijn tempel komen, de Heer naar wie jullie uitzien, de engel van het verbond naar wie jullie verlangen. Komen zal hij – zegt de HEER van de*

Er wordt niet vermeld, dat God Zelf nu gaat spreken. Neen, Maleachi spreekt gewoon de woorden van God. Dit zien wij vaker in de Bijbel, zowel bij profeten als bij engelen. Zoals wij bij profeten niet denken, dat zij ineens God geworden zijn, zo moeten wij dat bij de engelen ook niet denken. Overigens ziet u bij Maleachi, dat God zegt, dat Hij de engel des verbonds zal zenden. Dus kan deze engel des verbonds nooit dezelfde zijn als de Here Zelf!

Wij maken dit duidelijk aan de hand van de volgende gebeurtenis. Jacob had indertijd een ontmoeting met “een man”, die ’s nachts met hem worstelde. De Bijbel vertelt het als volgt:

Zo bleef Jacob alleen achter. En een man worstelde met hem, totdat de dag aanbrak. Toen deze zag, dat hij hem niet overmocht, sloeg hij hem op zijn heupgewricht, zodat Jacobs heupgewricht ontwricht werd, terwijl hij met hem worstelde. Toen zei hij: laat mij gaan, want de dageraad is gekomen. Maar hij zei: ik laat u niet gaan, tenzij gij mij zegent. Daarop zei hij tot hem: hoe is uw naam? En hij zei: Jacob. Toen zei hij: uw naam zal niet meer Jacob luiden, maar Israël, want gij hebt gestreden met God en mensen, en gij hebt overmocht. Daarop vroeg Jacob: zeg mij toch uw naam. Maar hij antwoordde: Waarom vraagt gij toch naar mijn naam? En hij zegende hem daar. En Jacob noemde de plaats Pniël, want zei hij, ik heb God gezien van aangezicht tot aangezicht en mijn leven is behouden gebleven. (Genesis 32:24-30)[53](#)

[53](#) Nadat hij hen over de rivier had geholpen, bracht hij ook al zijn bezittingen naar de overkant. Maar zelf bleef hij achter, helemaal alleen, en er worstelde iemand met hem totdat de dag aanbrak. Toen de ander zag dat hij het niet van hem kon winnen, raakte hij Jakobs heup aan, en daardoor raakte Jakobs heup tijdens die worsteling ontwricht. Toen zei de ander: ‘Laat mij gaan, het wordt al dag.’ Maar Jakob zei: ‘Ik laat u niet gaan tenzij u mij zegent.’ De ander vroeg: ‘Hoe luidt je naam?’ ‘Jakob,’ antwoordde hij. Daarop zei hij: ‘Voortaan zal je naam niet Jakob zijn maar Israël, want je hebt met God en

mensen gestreden en je hebt gewonnen.’ Jakob vroeg: ‘Zeg me toch hoe u heet.’ Maar hij kreeg ten antwoord: ‘Waarom vraag je naar mijn naam?’ Toen zeggende die ander hem daar. (NBV)

Dit is een zeer opmerkelijke geschiedenis in de Bijbel. Het woord “worstelen” is de vertaling van het Hebreeuwse woord he-abhek, dat afgeleid is van de stam abhak, dat “stof” betekent. Het woord worstelen wil zeggen, dat de twee in het stof gelegen hebben en dat het stof verplaatst werd onder hun worsteling. De twee hebben op de grond gelegen bij hun worsteling. Het was geen woordenwisseling, maar een echt gevecht.

Met wie streed Jacob? De Bijbel zegt duidelijk, dat hij worstelde met een man. Omdat Jacob later zegt, dat hij God gezien heeft van aangezicht tot aangezicht, trekken velen de conclusie, dat Jacob deze nacht met God Zelf of met de Here Jezus geworsteld heeft. Kunt u zich voorstellen, dat de hoogheilige God uit de hemel komt om een partijtje te worstelen met een mens? Verlaagt de hoogheilige God Zich tot een ordinaire worsteling? Kan God zoiets doen? Kunt u zich voorstellen, dat de Here Jezus naar de aarde was gekomen voor een vechtpartij met Jacob? Lagen de Here Jezus en Jacob al worstelend op de grond te rollen? Past dit bij het beeld, dat u in de Bijbel van de Here Jezus gekregen hebt? Toch zegt de Bijbel, dat Jacob gestreden heeft met God en mensen. Om met het laatste te beginnen: wie waren deze mensen? Dit waren Laban en Ezau en misschien nog anderen. En wanneer had Jacob met God gestreden? Toen hij hier met deze engel streed, vertegenwoordigde deze engel zijn hemelse Zender en worstelde deze engel namens God met Jacob.

Velen menen, dat Jacob niet met een engel maar met God Zelf geworsteld heeft, omdat Jacob zelf gezegd heeft, dat hij God van aangezicht tot aangezicht gezien heeft. Dus moet hij met God Zelf gestreden hebben en moet hij God echt gezien hebben, is hun conclusie. Als dit waar zou zijn en als het hier niet om een engel-

namens-God zou gaan, maar om God Zelf, dan staan er later onwaarheden in de Bijbel. En dat geloven wij toch niet? In het Nieuwe Testament wordt de hele geschiedenis van de mensheid van Adam tot de Here Jezus bekeken en wordt er gezegd:

Niemand heeft ooit God gezien; de eniggeboren Zoon, die aan de boezem des Vaders is, die heeft Hem doen kennen. (Johannes 1:18)[54](#)

[54](#) *Niemand heeft ooit God gezien, maar de enige Zoon, (die zelf God is), die aan het hart van de Vader rust, heeft hem doen kennen.* (NBV)

Als in de gehele tijd van het Oude Testament niemand ooit God gezien heeft, kan ook Jacob God niet van aangezicht tot aangezicht gezien hebben. De engel was dus een hoge vertegenwoordiger van God.

In het Oude Testament lezen wij, dat Mozes God wilde zien, maar hij mocht niet. Eerst horen wij het volgende:

En de HERE sprak tot Mozes van aangezicht tot aangezicht, zoals iemand spreekt met zijn vriend; dan keerde hij terug naar de legerplaats. (Exodus 33:11)[55](#)

[55](#) *De HEER sprak persoonlijk met Mozes, zoals een mens met een ander mens spreekt. Daarna keerde Mozes terug naar het kamp, maar zijn jonge dienaar Jozua, de zoon van Nun, verliet de tent niet.* (NBV)

Dit wekt de indruk, dat Mozes echt God gezien heeft. Als Mozes echt God gezien heeft, moet het ook bij Jacob mogelijk geweest zijn. Het vervolg van dit hoofdstuk geeft echter een duidelijk antwoord.

Maar Mozes zei: doe mij toch uw heerlijkheid zien. Hij nu zei: Ik zal Mijn luister aan u doen voorbijgaan en de naam des HEREN voor u uitroepen: Ik zal genadig zijn, wie Ik genadig ben, en Mij ontfermen,

over wie Ik Mij ontferm. Hij zei: gij zult Mijn aangezicht niet kunnen zien, want **geen mens zal Mij zien en leven**. De HERE zei: zie, bij Mij is een plaats, waar gij op de rots kunt staan; wanneer Mijn heerlijkheid voorbijgaat, zal Ik u in de rotsholte zetten en u met Mijn hand bedekken, totdat Ik ben voorbijgegaan. Dan zal Ik Mijn hand wegnemen en gij zult Mij van achteren zien, maar Mijn aangezicht zal niet gezien worden. (Exodus 33:18-23)[56](#)

[56](#) 'Laat mij toch uw majesteit zien,' zei Mozes. Hij antwoordde: 'Ik zal in mijn volle luister voor je langs gaan en in jouw bijzijn de naam HEER uitroepen: ik schenk genade aan wie ik genade wil schenken, en ik ben barmhartig voor wie ik barmhartig wil zijn. Maar,' zei hij, 'mijn gezicht zul je niet kunnen zien, want **geen mens kan mij zien en in leven blijven**.' Toen sprak de HEER: 'Er is een plaats op de rots waar je dicht bij mij kunt komen staan. Als dan mijn majesteit voor je langs gaat, zal ik je in een kloof laten schuilen en mijn hand beschermend voor je houden tot ik voorbij ben. Als ik mijn hand weghaal, zul je mij van achteren zien; mijn gezicht mag niemand zien.' (NBV)

Zoals van Mozes gezegd werd, dat hij met God van aangezicht tot aangezicht gesproken heeft (Exodus 33:11), terwijl hij toch God niet echt gezien heeft, zo heeft Jacob dit ook gezegd. Als Jacob echt God gezien had, zou hij ter plekke dood neergevallen zijn. Neen, Jacob heeft met een engel geworsteld. Hoe kan er dan gezegd worden, dat hij God gezien heeft? Het antwoord is eigenlijk heel eenvoudig voor hen, die een klein beetje Hebreeuws kennen.

Het woord "God" is de vertaling van het Hebreeuwse woord "elohiem". Dit woord elohiem is de meervoudsvorm van het woord "eloha". En dit woord eloha is weer de uitgebreide versie van het woord "el". Al deze woorden verwijzen naar de godheid. Dit woord elohiem wordt in de Bijbel echter niet alleen voor God gebruikt, maar ook voor de afgoden, de rechters en de engelen. Zij allen worden elohiem genoemd. Wij zullen dus naar de boodschap eromheen moeten kijken om te zien of elohiem verwijst naar God, naar de afgoden, naar de engelen of naar de rechters.

Wij geven enkele voorbeelden. In de volgende verzen wordt het

woord elohiem gebruikt voor de **afgoden**. Want Ik zal in deze nacht het land Egypte doortrekken en alle eerstgeborenen, zowel van mens als dier, in het land Egypte slaan en aan alle goden van Egypte zal Ik gerichtten oefenen, Ik, de HERE. (Exodus 12:12)[57](#)

[57](#) Ik zal die nacht rondgaan door Egypte, en ik zal daar alle eerstgeborenen doden, zowel van de mensen als van het vee, en ik zal alle Egyptische goden van hun voetstuk stoten, want ik ben de HEER. (NBV)

Nu weet ik, dat de HERE groter is dan alle goden; want Hij heeft het volk uit de macht der Egyptenaren gered, omdat dezen overmoedig tegen hen waren opgetreden. (Exodus 18:11)[58](#)

[58](#) Nu zie ik in dat de HEER machtiger is dan alle andere goden. (NBV)

Zie ook Exodus 20:3; Richteren 11:24 en 2 Koningen 1:2) In 1 Koningen 11:5 wordt het voor een godin (een vrouwelijke afgod) gebruikt.

In de volgende verzen wordt elohiem bij ons als “goden” vertaald, maar worden de **aardse rechters** bedoeld:

Indien de dief niet gevonden wordt, zal de heer des huizes tot de goden naderen, om te zweren, dat hij zijn hand niet uitgestoken heeft naar de have van zijn naaste. Bij elke zaak van verduistering, hetzij van een rund, een ezel, een stuk kleinvee, een gewaad, hetzij van welk verloren voorwerp ook, waarvan de eigenaar zegt: dat is het, zal hun beider zaak tot de goden komen. Hij, die de goden schuldig verklaren, zal aan zijn naaste het dubbele als vergoeding geven. (Exodus 22:8,9)[59](#)

[59](#) Als de dief niet gevonden wordt, moet de eigenaar van het huis in het heiligdom zweren dat hij zich niet aan de bezittingen van de ander heeft vergrepen. Bij elk vermoeden van verduistering – of het nu een rund betreft, een ezel, een schaap of geit, een kledingstuk, of welk zoekgeraakt voorwerp ook waarvan iemand beweert dat het zijn eigendom is – moeten beide partijen hun zaak aan God voorleggen. Degene die door God schuldig verklaard wordt, moet de ander een dubbele vergoeding geven. (Exodus 22:7,8 NBV)

Terwijl het over aardse rechters gaat, wordt het woord goden gebruikt, omdat in het Hebreeuws elohiem staat. Het zal u duidelijk zijn, dat God geen opdracht gaf om de dief bij de afgoden te brengen.

In de volgende Psalm wordt het woord elohiem weer vertaald als “goden”, maar nu worden de **engelen** bedoeld:

God staat in de vergadering der goden, Hij houdt gericht te midden der goden. (Psalm 82:1)[60](#)

[60](#) *God staat op in de hemelse raad, hij spreekt recht in de kring van de goden.*
(NBV)

God vergadert met Zijn engelen; niet met de afgoden en ook niet met aardse rechters. Engelen zijn door God geschapen en worden in de Bijbel “de zonen van God” genoemd. Zij worden echter ook gewoon “goden” genoemd. Als wij het woord “elohiem” als “goddelijke wezens” zouden vertalen, ziet u, dat het allemaal eigenlijk toch niet zo vreemd is.

Jacob heeft dus indertijd met een man geworsteld, die een goddelijk wezen bleek te zijn; een engel. Deze engel was niet God Zelf, maar was door God gezonden. God stond achter hem. Hij vertegenwoordigde zijn Zender. Toen Jacob met deze engel gestreden had, zei hij: “*Ik heb elohiem gezien van aangezicht tot aangezicht en mijn leven is behouden gebleven.*” Wat bedoelde Jacob met elohiem? Onze vertalers dachten, dat hij God bedoelde. De grote geleerde Rabbi Yaakov Culi schrijft wat hier de uitleg van de rabbijnen is, namelijk dat Jacob bedoelde: “Ik heb een goddelijk wezen gezien, ik heb een engel gezien.” En ik denk, dat de rabbijnen gelijk hebben. De engel zei eerst tegen Jacob, dat hij met een goddelijk wezen, met een engel gestreden had, evenals met mensen, en Jacob zei later, dat hij een engel gezien had. Het lijkt verwarrend, omdat elohiem zowel God als engel betekent. Uit de

geschiedenis blijkt echter duidelijk, dat hier niet God Zelf bedoeld is, maar een engel, die God vertegenwoordigde. Zo blijkt, hoe engelen met Goddelijk gezag, met Goddelijke autoriteit kunnen optreden en hoe zij hun Zender, God, vertegenwoordigen als zij namens Hem spreken.

Het zijn echter niet alleen de rabbijnen, die menen, dat hier met elohiem niet God Zelf bedoeld is. Wij citeren de Leidse Vertaling: *“Hij sprak: voortaan zult gij niet meer Jacob heten, maar Israël; want gij hebt kloek gestreden met **een god** en met mensen, en de overhand behouden. Daarom noemde Jacob die plaats Penuel; want ik heb **een god** van aangezicht tot aangezicht gezien en er het leven afgebracht.”* (Genesis 32:28,30) “Een god” met kleine letter wil zeggen: een goddelijk wezen, een engel.

Misschien bent u nog niet overtuigd, dat Jacob echt met een engel en niet met God Zelf geworsteld heeft. We hebben het immers altijd zo gehoord en het heeft een vaste plaats in onze gedachten gekregen. Wij meten zelfs onze trouw aan de Schrift o.a. aan de geschiedenis van Jacob. Als je gelooft dat Jacob met God worstelde, word je als Bijbelgetrouw gezien. Als je het niet op deze manier gelooft, heet je al gauw iemand te zijn die niet Bijbelgetrouw is. Maar wat zegt de Bijbel zelf hierover nog meer? Luister naar wat Gods knecht, de profeet Hosea over Jacob zei:

In de moederschoot bedroog hij zijn broeder, en in zijn mannelijke kracht streed hij met God. Hij streed tegen een engel en overwon. Hij weende en smeekte Hem om genade. Te Betel vond hij Hem, en daar sprak Hij met ons, namelijk de HERE, de God der heerscharen, wiens naam HERE is. (Hosea 12:3-5)[61](#)

[61](#) Al in de moederschoot heeft hij zijn broer beetgenomen, en in de kracht van zijn leven worstelde hij met God. Hij worstelde met een engel en overwon; onder tranen smeekte hij hem om een gunst. In Betel vond God hem, daar sprak hij al tot ons. Hij is de HEER, de God van de hemelse machten; HEER is zijn naam! (Hosea 12:4-6 NBV)

De profeet Hosea bevestigt dat Jacob met een engel geworsteld heeft, waarbij deze engel de vertegenwoordiger van God was. Zo kan ook Hosea zeggen, dat Jacob met God geworsteld heeft en legt hij meteen daarna uit, dat God niet hoogstpersoonlijk uit de hemel naar de aarde gekomen was, maar dat Hij een engel gezonden had. Wie echt Bijbelgetrouw wil zijn, moet ook naar Hosea luisteren!

Toen een groot aantal Joden, enkele honderden jaren voor de komst van de Here Jezus op aarde, het Hebreeuws niet goed meer verstond, vooral omdat velen in andere landen woonden, heeft een aantal Joodse geleerden het gehele Oude Testament vanuit het Hebreeuws in het Grieks vertaald. Deze vertaling heet de Septuaginta, wat ‘de vertaling van de zeventig’ betekent. Er waren namelijk zeventig geleerden bijeen om deze vertaling te maken. Deze vertaling had in de tijd van de Here Jezus zoveel gezag, dat wij regelmatig zien, dat in het Nieuwe Testament juist uit deze vertaling van het Oude Testament geciteerd wordt. Wij zijn dus op Bijbelse grond, als ook wij naar de vertaling van de Septuaginta kijken. De Septuaginta maakt op een aantal plaatsen duidelijk, dat elohiem ook engel of engelen kan betekenen. Ook het Nieuwe Testament maakt dit duidelijk. Wij geven twee voorbeelden.

In Psalm 97:7 lezen wij: *Zij die zich op afgoden beroemen; buigt u voor Hem neder, alle gij **goden**.*⁶² De Septuaginta heeft het Hebreeuwse woord “elohiem” in het Grieks vertaald en leest hier, dat alle **engelen** zich voor Hem moeten buigen. Het woord, dat wij geneigd zijn om steeds als “God” te vertalen, betekent immers ook “engel” of “engelen”. Het Nieuwe Testament bevestigt dit. In Hebreeën 1 wordt dit vers geciteerd en lezen wij:

⁶² *Beschaamd staan zij die beelden aanbidden en zich beroemen op goden van niets. Voor hem moeten alle goden zich buigen. (NBV)*

*En wanneer Hij wederom de eerstgeborene in de wereld brengt, spreekt Hij: en Hem moeten alle **engelen** Gods huldigen.*

Terwijl dus Psalm 97 in onze vertaling zegt, dat “*de goden*” Hem moeten huldigen, zegt de Septuaginta dat niet de goden, maar de engelen Hem moeten huldigen en bevestigt de Hebreeënbrief, dat wij inderdaad “engelen” moeten lezen en dat de engelen Hem moeten huldigen.

In Psalm 8 lezen wij:

*Wat is de mens, dat Gij zijner gedenkt, en het mensenkind, dat Gij naar hem omziet? Toch hebt Gij hem **bijna goddelijk** gemaakt, en hem met heerlijkheid en luister gekroond. Gij doet hem heersen over de werken uwer handen, alles hebt Gij onder zijn voeten gelegd.*

(Psalm 8:5-7)[63](#)

[63](#) ... wat is dan de sterveling dat u aan hem denkt, het mensenkind dat u naar hem omziet? U hebt hem bijna een god gemaakt, hem gekroond met glans en glorie, hem toevertrouwd het werk van uw handen en alles aan zijn voeten gelegd... (NBV)

Het woord “*goddelijk*” is de vertaling van het woord “*elohiem*”. Onze vertaling leest hier, dat de mens bijna “als God” is. Is de mens echt bijna als God? Wordt dat hier werkelijk bedoeld? Betekent het woord “*elohiem*” hier echt “God”? Neen, zo laat de Septuaginta weten. Het betekent “engelen”. Ook de Hebreeënbrief laat ons weten, dat het woord “*elohiem*” hier “engelen” betekent. De Hebreeënbrief citeert namelijk deze tekst en geeft de volgende vertaling:

*Wat is de mens, dat Gij zijner gedenkt, of des mensen zoon, dat Gij naar hem omziet? Gij hebt hem voor een korte tijd **beneden de engelen** gesteld, met heerlijkheid en eer hebt Gij hem gekroond, alle dingen hebt Gij onder zijn voeten onderworpen. (Hebreeën 2:6-8)[64](#)*

[64](#) ‘Wat is de mens dat u aan hem denkt, het mensenkind dat u naar hem omziet? U hebt hem voor korte tijd lager dan **de engelen** geplaatst; u hebt hem met eer en luister gekroond, alles hebt u aan hem onderworpen.’ (NBV)

U ziet, dat de uitdrukking uit Psalm 8 “bijna als God” in de Hebreeënbrief staat als “bijna als de engelen” of: *“lager dan de engelen”*. Luther weet ook, dat “elohiem” in deze Psalm als “engelen” vertaald moet worden. Hij geeft dit vers als volgt weer: *“Gij hebt hem een weinig minder gemaakt dan de engelen, met eer en heerlijkheid hebt Gij hem bekroond.”* (Psalm 8:5)

Wie zien dus duidelijk, dat de engelen namens God optreden. Zij vertegenwoordigen Hem. Zij spreken namens Hem en spreken Zijn woorden, waarbij het **lijkt** of zij God Zelf zijn. Dat is echter niet de bedoeling. Wij moeten zien, dat zij als Gods ambassadeurs zo’n hoge positie bekleden en zo nadrukkelijk Gods vertegenwoordigers zijn, dat zij nadrukkelijk namens God spreken en dit doen op een manier alsof zij God Zelf zijn. Hierdoor laten zij echter zien, dat God Zelf door middel van hen spreekt. Zo zijn zij middelaars tussen God en mensen. Wij zullen nog zien, dat de engelen vaker middelaars tussen God en mensen zijn geweest. Als middelaars spreken zij dus alsof zij God Zelf zijn. Is dat echter vreemd in de Bijbel? En wat moeten wij dan denken van de “engel des HEREN”?

Hoofdstuk 4

De Engel des HEREN

Vele keren lezen wij in de Bijbel over engelen. Soms zijn het “gewone” engelen, soms zijn het “bijzondere” engelen, zoals aartsengelen, cherubs en serafs. Een aantal keren horen wij over een heel bijzondere engel, die meer en groter lijkt te zijn dan een gewone engel, ook al wordt hij “engel” genoemd. We hebben het dan over die engel, die “de engel des HEREN” wordt genoemd. Het gaat hier over een afgezant van de Here God, die een heel aparte plaats lijkt in te nemen. Hij lijkt niet een gewone engel te zijn, maar de speciale afgezant en vertegenwoordiger van de Here God.

Door de eeuwen heen hebben veel christenen bij het lezen over deze engel de overtuiging gehad, dat het hier ging om de oudtestamentische voorafschaduwing van de Messias, die pas in de nieuwtestamentische tijd openbaar zou worden als de Here Jezus en die men in de oudtestamentische tijd niet bij de naam “Jezus” kende, ook al wist men dat de Messias komen zou en al had men vele namen voor Hem bedacht. De Naam “Jezus” was daar echter niet bij.

Bijbelgetrouwe christenen, die het Woord van God aanvaarden als geïnspireerd door de Heilige Geest, zijn over het algemeen van mening, dat de engel des HEREN niemand minder is dan de Here Jezus Zelf. Zij zeggen, dat in de tijd van het Oude Testament de Here Jezus al naar de aarde kwam en Zich dan openbaarde als de engel des HEREN. Zij vinden steun in deze gedachte, omdat in onze vertaling het woord engel in deze woorden ook steeds met een hoofdletter geschreven wordt, dus als *Engel des HEREN*. Zelf

ben ik ook altijd overtuigd geweest, dat met deze Engel des HEREN de Here Jezus bedoeld werd. Waarom ik dit geloofde? Omdat anderen het mij verteld hadden. Zij zeiden, dat de Engel des HEREN de Here Jezus Zelf was en ik geloofde hen. Het was zelfs heel mooi, om zo overal in het Oude Testament de Here Jezus al aan het werk te zien. Het was bemoedigend en verblijdend. Maar... maakt de Bijbel zelf ook duidelijk, dat met deze Engel des Heren de Here Jezus bedoeld werd, of geloven wij het, omdat “men” het zegt?

Toen de Here Jezus in Bethlehem geboren werd, was Hij als een knecht, als een slaaf naar de aarde gekomen om in Zijn vernedering de Redder te worden. Deze vernedering duurde van Zijn geboorte tot aan Zijn opstanding uit de doden:

Laat die gezindheid bij u zijn, welke ook in Christus Jezus was, die, in de gestalte Gods zijnde, het Gode gelijk zijn niet als een roof heeft geacht, maar Zichzelf ontledigd heeft, en de gestalte van een dienstknecht heeft aangenomen, en aan de mensen gelijk geworden is. En in zijn uiterlijk als een mens bevonden, heeft Hij Zich vernederd en is gehoorzaam geworden tot de dood, ja, tot de dood des kruises. Daarom heeft God Hem ook uitermate verhoogd en Hem de naam boven alle naam geschonken, opdat in de naam van Jezus zich alle knie zou buigen van hen, die in de hemel en die op de aarde en die onder de aarde zijn, en alle tong zou belijden: Jezus Christus is Here, tot eer van God, de Vader! (Filippenzen 2:5-11)[65](#)

[65](#) Laat onder u de gezindheid heersen die Christus Jezus had. Hij die de gestalte van God had, hield zijn gelijkheid aan God niet vast, maar deed er afstand van. Hij nam de gestalte aan van een slaaf en werd gelijk aan een mens. En als mens verschenen, heeft hij zich vernederd en werd gehoorzaam tot in de dood – de dood aan het kruis. Daarom heeft God hem hoog verheven en hem de naam geschonken die elke naam te boven gaat, opdat in de naam van Jezus elke knie zich zal buigen, in de hemel, op de aarde en onder de aarde, en elke tong zal belijden: ‘Jezus Christus is Heer,’ tot eer van God, de Vader. (NBV)

Vóór die tijd kende de Here Jezus deze vernedering niet. In de tijd van het Oude Testament was Hij geen knecht en ook geen dienaar. Hij was ook geen boodschapper. Hij was de Zender, niet de gezondene. Hij was niet de Knecht van God de Vader en Hij was ook niet Zijn eigen Knecht. Hij was niet Gods bode en niet Zijn eigen bode. Of om het anders te zeggen: Hij was niet Gods engel en Hij was niet Zijn eigen engel.

Sterker: Hij is niet alleen de Heerser over alle engelen, Hij beschikt blijkbaar ook over een speciale eigen engel. In het boek Openbaring horen wij Hem spreken over “*Mijn engel*”. Het boek Openbaring begint als volgt:

*Openbaring van Jezus Christus, welke God Hem gegeven heeft om Zijn dienstknechten te tonen hetgeen weldra moet geschieden, en welke Hij door de zending van **Zijn engel** aan Zijn dienstknecht Johannes heeft te kennen gegeven.* (Openbaring 1:1)[66](#)

[66](#) *Openbaring van Jezus Christus, die hij van God ontving om aan de dienaren van God te laten zien wat er binnenkort gebeuren moet. Hij heeft **zijn engel** deze openbaring laten meedelen aan zijn dienaar Johannes.* (NBV)

God heeft de openbaring van de toekomst aan Zijn Zoon bekend gemaakt, die heeft deze doorgegeven aan Zijn engel en deze heeft hem weer aan Johannes bekend gemaakt. Let er op, dat hier gesproken wordt over “Zijn” engel. Dat zien wij in het laatste hoofdstuk van dit boek opnieuw:

*“En Hij zei tot mij: deze woorden zijn getrouw en waarachtig; en de Here, de God van de geesten der profeten, heeft **Zijn engel** gezonden, om Zijn knechten te tonen, hetgeen weldra geschieden moet.” en “Ik, Jezus, heb **Mijn engel** gezonden, om ulieden dit te betuigen voor de gemeenten. Ik ben de wortel en het geslacht van David, de blinkende Morgenster.”* (Openbaring 22:6,16)[67](#)

[67](#) *“Toen zei hij tegen mij: ‘Wat hier gezegd is, is betrouwbaar en waar. De Heer,*

*de God die profeten bezielt, heeft **zijn engel** gestuurd om aan zijn dienaren te laten zien wat er binnenkort gebeuren moet.” en “Ik, Jezus, heb **mijn engel** gestuurd om jullie deze dingen bekend te maken voor de gemeenten. Ik ben de telg van David, zijn nakomeling, de stralende morgenster.” (NBV)*

Ziet u, dat hier afwisselend gesproken wordt over een speciale engel van God en van de Here Jezus? Toch wordt steeds dezelfde engel bedoeld. Deze engel wordt hier als de engel van de Heer (de engel des HEREN) getoond. Toch is deze engel de Here Jezus niet. Hij spreekt namens God en namens de Here Jezus, maar hij is een engel. Moeten wij hier “**een** engel van Hem” (dus: één van Zijn vele engelen) lezen, of wordt hier echt “Zijn” (speciale) engel bedoeld? Opmerkelijk is het om te zien, dat alle verschillende vertalingen niet spreken over “een” engel van Hem, maar over “Zijn” engel. Dit wekt de indruk, dat er een speciale engel van de Heer is, die wij in het Oude Testament reeds tegenkomen en die niet de Here Jezus is, maar die een speciale engel van God is, de engel des HEREN.

Zo horen wij, dat Daniël sprak over “Zijn engel”, toen hij sprak over de bescherming die God hem geboden had, nadat hij in de leeuwenkuil geworpen was.

*Toen sprak Daniël tot de koning: o, koning, leef in eeuwigheid! Mijn God heeft **Zijn engel** gezonden en de muil der leeuwen toegesloten, en zij hebben mij geen kwaad gedaan, omdat ik voor Hem onschuldig ben bevonden; maar ook tegen u, o koning, heb ik geen misdaad begaan. (Daniël 6:22,23)[68](#)*

[68](#) *En Daniël zei tegen de koning: ‘Majesteit, leef in eeuwigheid! Mijn God heeft **zijn engel** gezonden en de leeuwenmuilen gesloten. Ze hebben mij geen kwaad gedaan, omdat hij mij onschuldig acht; maar ook u, majesteit, heb ik niets misdaan.’ (NBV)*

Opnieuw merken wij op, dat wij rekening moeten houden met de mogelijkheid, dat ook hier bedoeld is “een engel van Hem” in

plaats van het nadrukkelijke “Zijn” engel. Toch lijkt het er opnieuw op, dat hier de speciale engel van God bedoeld wordt.

Waarom staat het woord “engel” bij de *Engel des HEREN* dan toch met een hoofdletter? Heel eenvoudig: omdat de vertalers het met een hoofdletter geschreven hebben. In het Hebreeuws van het Oude Testament staan geen hoofdletters en kleine letters. Alles wordt met dezelfde letters geschreven. Dus als wij bij God: “Hem” en “Zijn” schrijven, moet u bedenken, dat het woord “God” in de oorspronkelijke tekst van de Bijbel (zowel in het Oude- als in het Nieuwe Testament) niet met een hoofdletter geschreven wordt en “Hem” en “Zijn” ook niet. Het is onze beleefdheidsvorm, waardoor wij dit uit onszelf doen.

In het eerste hoofdstuk van Zacharia wordt zowel over de Here God als over de engel des HEREN (met een hoofdletter in onze vertaling geschreven) gesproken. Wat blijkt nu? Deze engel des HEREN stelt vragen aan God Zelf, waarmee hij duidelijk maakt, dat hij God niet is. De Here God geeft weer antwoord aan deze engel des HEREN, waardoor opnieuw blijkt, dat deze engel des HEREN niet dezelfde is als de HERE Zelf. Nog opmerkelijker wordt het, als in hetzelfde gedeelte deze engel des HEREN ook gewoon een “engel” genoemd wordt. Hier volgt het gedeelte uit deze profetie:

*Op de vierentwintigste dag van de elfde maand, dat is de maand Sebat, in het tweede jaar van Darius, kwam het woord des HEREN tot de profeet Zacharia, de zoon van Berekja, de zoon van Iddo: deze nacht heb ik een gezicht gehad: zie, een man, gezeten op een rood paard, en staande tussen de mirten in de diepte, en achter hem rode, voskleurige en witte paarden. Toen vroeg ik: wat betekent dit, mijn heer? en **de engel die met mij sprak**, zei tot mij: ik zal u tonen, wat dit betekent. Hierop antwoordde de man die tussen de mirten stond, en zei: dit zijn zij die de HERE heeft gezonden om de aarde te*

doorkruisen. En zij antwoordden de engel des HEREN, die tussen de mirten stond, en zeiden: wij hebben de aarde doorkruist en zie, de gehele aarde verkeert in volkomen rust. **Toen nam de engel des HEREN het woord en zei: HERE der heerscharen, hoelang nog zult Gij zonder erbarmen zijn over Jeruzalem en over de steden van Juda, waarop Gij nu reeds zeventig jaren toornig zijt? De HERE antwoordde daarop de engel die met mij sprak, met goede woorden, troostrijke woorden. Vervolgens zei tot mij de engel die met mij sprak: predik: zo zegt de HERE der heerscharen: Ik ben voor Jeruzalem en voor Sion in grote ijver ontbrand, maar Ik ben zeer toornig op de overmoedige volken, die, terwijl Ik maar een weinig vertoornd was, meehielpen ten kwade. (Zacharia 1:7-15)**⁶⁹

⁶⁹ Op de vierentwintigste dag van de elfde maand, de maand sebat, in het tweede regeringsjaar van Darius, richtte de HEER zich tot de profeet Zacharia, de zoon van Berechja, de zoon van Iddo. Dit is zijn relaas. Vannacht had ik een visioen. Ik zag een man op een voskleurig paard. Hij stond tussen de mirtenstruiken aan de oever van het diepe water, en iets verderop stonden nog meer paarden: roodvossen, goudvossen en schimmels. 'Wat betekent dat, mijn heer?' vroeg ik, en **de engel die met mij sprak** antwoordde: 'Ik zal je laten zien wat dit betekent.' De man die tussen de mirtenstruiken stond zei: 'Dit zijn de ruiters die de HEER heeft gestuurd om de aarde te doorkruisen.' De ruiters zeiden tegen de engel van de HEER, die tussen de mirtenstruiken stond: 'Wij hebben de hele aarde doorkruist. Overal is het vredig en stil.' **Toen riep de engel van de HEER uit: 'HEER van de hemelse machten, hoe lang zal het nog duren voor u erbarmen toont met Jeruzalem en de steden van Juda, waarop u nu al zeventig jaar verbolgen bent?' Daarop antwoordde de HEER de engel die met mij sprak met troostende en bemoedigende woorden, en de engel droeg mij op te verkondigen:** 'Dit zegt de HEER van de hemelse machten: Brandend van liefde neem ik het op voor Jeruzalem en Sion, en ziedend van woede ben ik op de zelfgenoegzame volken. Ik had mijn toorn immers al weer laten varen, maar zij hebben mijn volk steeds harder aangepakt. (NBV)

De engel des HEREN treedt hier op als een middelaar tussen God en Zacharia. Als deze engel des HEREN een middelaar tussen God en mens is, kan hij dus nooit God Zelf zijn.

Hetzelfde zien wij in de geschiedenis van koning David.

*Dus bracht de HERE de pest over Israël, en er vielen van Israël zeventigduizend man. Ook zond God **een engel** naar Jeruzalem om dat te verdelgen, maar zodra hij daarmee begon, zag **de HERE** het, en het onheil berouwde Hem; Hij zei tot **de verderfengel**: Genoeg! Laat nu uw hand zinken. **De engel des HEREN** stond toen bij de dorsvloer van de Jebusiet Ornan. Toen sloeg David zijn ogen op en zag de engel des HEREN staan tussen hemel en aarde, met in zijn hand het getrokken zwaard, uitgestrekt over Jeruzalem; en David en de oudsten, in rouwgewaad gehuld, wierpen zich op hun aangezicht. (1 Kronieken 21:14-16)*[70](#)

[70](#) De HEER liet in Israël de pest uitbreken. Zeventigduizend Israëlieten vonden de dood. God stuurde **zijn engel** ook naar Jeruzalem om daar dood en verderf te zaaien, maar toen hij het onheil zag dat werd aangericht, begon hij het te betreuren. 'Genoeg!' zei hij tegen de engel. 'Laat je hand zakken!' **De engel van de HEER** stond bij het bergterras waar de Jebusiet Ornan zijn graan dorste. Toen David opkeek zag hij de engel van de HEER tussen aarde en hemel staan, het blanke zwaard uitgestrekt over Jeruzalem. David en de oudsten wierpen zich, gehuld in een boetekleed, ter aarde... (NBV)

Let erop, dat de HERE Zelf een engel zond, die zowel **de engel des HEREN** als **de verderfengel** genoemd wordt. God kan dus nooit Zelf die engel geweest zijn. Toch heet deze engel ook weer de engel des HEREN. Het feit, dat deze engel "de verderfengel" wordt genoemd, betekent, dat hij op dat moment de opdracht had om verderf bij het volk te brengen. Trouwens, God kan toch geen verderfengel zijn?

Nog een voorbeeld:

*Het gebeurde nu, terwijl Jozua bij Jericho was, dat hij zijn ogen opsloeg. Zie, daar stond **een man** tegenover hem met een uitgetrokken zwaard in de hand. Jozua trad op hem toe en vroeg hem: behoort gij tot ons of tot onze tegenstanders? Doch hij antwoordde: neen, maar **ik ben de vorst van het heer des HEREN**. Nu ben ik gekomen. Toen wierp Jozua zich op zijn aangezicht ter*

*aarde, boog zich neer en zei tot hem: wat heeft mijn heer tot zijn knecht te zeggen? En de vorst van het heer des HEREN zei tot Jozua: doe uw schoenen van uw voeten, want de plaats waarop gij staat, is heilig. En Jozua deed dit. Intussen had Jericho de poort gesloten; het was volkomen gesloten voor de Israëlieten; niemand kon daar uit of in gaan. En **de HERE sprak** tot Jozua: zie, Ik geef Jericho met zijn koning, de krachtige helden, in uw macht. (Jozua 5:13-6:2)[71](#)*

[71](#) Toen Jozua eens in de omgeving van Jericho liep, zag hij plotseling **een man** tegenover zich met een getrokken zwaard in de hand. Jozua ging op hem af en vroeg: 'Hoor je bij ons of bij de vijand?' De man antwoordde: 'Bij geen van beide, **ik ben de aanvoerder van het leger van de HEER**. Daarom ben ik hier.' Jozua viel op zijn knieën, boog diep voorover en vroeg hem: 'Mijn heer, ik ben uw dienaar, wat beveelt u mij?' De aanvoerder van het leger van de HEER zei tegen Jozua: 'Trek je sandalen uit, want de plaats waarop je staat is heilig.' Jozua deed wat hem bevolen was. Jericho was toen al volkomen afgegrensd uit angst voor de Israëlieten, er kon niemand in of uit. **De HEER zei** tegen Jozua: 'Ik lever Jericho met zijn koning en al zijn dappere helden aan je uit. (NBV)

Er wordt hier gesproken over “een man”, over “de vorst van het heer des HEREN” en over “de HERE” Zelf. En het gaat steeds over dezelfde. Deze man is de aanvoerder van het leger van God. Hij staat in dienst van God. Hij kan dus niet God Zelf zijn. Het is een van de hoogste engelen. Hij spreekt echter namens God en hij spreekt alsof hij God zelf is. Hier blijkt opnieuw, dat de engel des HEREN niet God Zelf is, maar een van Gods hoogste engelen.

In de geschiedenis van de opstanding horen wij opnieuw over de engel des HEREN:

*Laat na de sabbat, tegen het aanbreken van de eerste dag der week, ging Maria van Magdala en de andere Maria het graf bezien. En zie, er kwam een grote aardbeving, want **een engel des Heren** daalde uit de hemel neder en kwam nader, en hij wentelde de steen weg en zette zich daarop. **Zijn uiterlijk was als een bliksem en zijn kleding wit als sneeuw**. En de bewakers werden door vrees voor*

hem bevangen en zij werden als doden. Doch **de engel** antwoordde en zei tot de vrouwen: weest gij niet bevreesd; want ik weet, dat gij Jezus zoekt, de gekruisigde. (Mattheüs 28:1-5)[72](#)

[72](#) Na de sabbat, toen de ochtend van de eerste dag van de week gloorde, kwam Maria uit Magdala met de andere Maria naar het graf kijken. Plotseling begon de aarde hevig te beven, want **een engel van de Heer** daalde af uit de hemel, liep naar het graf, rolde de steen weg en ging erop zitten. **Hij lichtte als een bliksem en zijn kleding was wit als sneeuw.** De bewakers beefden van angst en vielen als dood neer. **De engel** richtte zich tot de vrouwen en zei: 'Wees niet bang, ik weet dat jullie Jezus, de gekruisigde, zoeken. (NBV)

Als de engel des HEREN dezelfde was geweest als de opgestane Heer, had hij moeten zeggen: "Ik weet, dat jullie Mij zoeken..." Dat zegt hij echter niet. Hij is duidelijk niet dezelfde als de opgestane Heer. Hoewel hij de engel des HEREN genoemd wordt, blijkt hij toch niet de Here Jezus of God de Vader te zijn, maar een gewone engel. Toch komt deze engel opnieuw zoals van de Here Jezus verwacht zou worden: zijn uiterlijk was als een bliksem en zijn kleding wit als sneeuw! Hij ziet eruit, zoals de Here Jezus eruit zag, zoals wij later in het boek Openbaring horen. Toch is deze engel niet de Here Jezus zelf, ook al is het de engel des HEREN. Het is een engel, die duidelijk een gezant is en in zijn uiterlijk laat zien wie zijn Zender is!

Een oplettende lezer zal echter zeggen: "Ja, maar nu gaat het over **een** engel des HEREN en in het Oude Testament gaat het over **de** engel des HEREN." U hebt gelijk, dat het zo in onze vertaling staat, maar zo staat het niet in het oorspronkelijke Hebreeuws van het Oude Testament. In het Hebreeuws van het Oude Testament wordt namelijk ook niet over **de** engel des HEREN geschreven, maar over **een** engel des Heren. Als wij in Genesis 16 voor de eerste keer in de Bijbel over de engel des HEREN horen, staat het als volgt in onze vertaling:

En de Engel des HEREN trof haar aan bij een waterbron in de

woestijn, bij de bron aan de weg naar Sur. En **Hij** zei: Hagar, slavin van Saraï, vanwaar komt gij en waarheen gaat gij? En zij zei: ik ben op de vlucht voor mijn meesteres Sara. (Genesis 16:7,8)[73](#)

[73](#) **Een engel van de HEER** trof haar in de woestijn aan bij een waterbron, de bron die aan de weg naar Sur ligt. 'Hagar, slavin van Sarai, waar kom je vandaan en waar ga je heen?' vroeg **hij**. 'Ik ben gevlucht voor Sarai, mijn meesteres,' antwoordde ze. (NBV)

U ziet, dat onze vertaling Engel met een hoofdletter schrijft en later Hij ook met een hoofdletter schrijft. Zo staat het dus niet in het Hebreeuws. In het Hebreeuws staat ook niet **de** engel des HEREN. In het Hebreeuws staat **een** engel des HEREN. Opmerkelijk is het, dat niet alleen de rabbijnen dit correct weergeven als zij het vertalen en zij dus "een engel" lezen, maar dat Dr. M. Reisel in zijn vertaling van het boek Genesis zowel het woord "engel" als de Naam "JaHWeH" vertaalt en hij het volgende leest: "Toen trof haar een afgezant van de Paraatblijkende aan." Ook opmerkelijk is, dat de Nieuwe Bijbelvertaling het ook zo vertaalt en hier leest: "*Een engel van de Heer trof haar in de woestijn aan bij een waterbron.*"

Het feit dat "**HEREN**" en "HEER" in het Oude Testament met allemaal hoofdletters staat en in het Nieuwe Testament als "**Heren**" en Heer (met kleine letters) geschreven is, zegt ook niets. Het is in beide gevallen de weergave van het Hebreeuwse woord JaHWeH. Dit woord kon niet in het Grieks van het Nieuwe Testament weergegeven worden. Daar staat dus het Griekse woord voor Heer (kurios), zoals de Joden gewend waren om uit te spreken, als zij de Naam JaHWeH tegenkwamen in de Bijbel en zoals de Naam van God ook in de Griekse vertaling van het Oude Testament (de Septuagint) staat. Hoewel het dus verschillend geschreven is, gaat het om dezelfde: God de Vader.

Het is even wennen, dat de engel des HEREN uit het Oude

Testament niet God Zelf of de Here Jezus is. Wij zijn waarschijnlijk opgegroeid met de gedachte, dat dit God Zelf of de Here Jezus is. Ik heb het ook altijd geloofd, totdat de rabbijnen mij lieten zien, dat dit niet kan. Kunnen christenen dan nog iets van rabbijnen leren? In onze christelijke hoogmoed menen wij vaak, dat wij, christenen, alles weten en dat de rabbijnen niets weten. Zij kennen alleen maar wat zelfbedachte verhalen, zo menen christenen vaak. Maar wat zei de Here Jezus over de rabbijnen? Hij heeft tegen ons gezegd, dat wij naar de rabbijnen moeten luisteren, omdat zij de waarheid van het Woord van God kennen. De Here Jezus zei over de rabbijnen:

Alles dan, wat zij u ook zeggen, doet dat en onderhoudt dat, maar doet niet naar hun werken, want zij zeggen het wel, maar doen het niet. (Mattheüs 23:3)[74](#)

[74](#) ***Houd je dus aan alles wat ze jullie zeggen en handel daarnaar; maar handel niet naar hun daden, want ze doen zelf niet wat ze jullie voorhouden.*** (NBV)

De Here Jezus verweet hen niet, dat hun leer niet deugde. Hij verweet hen, dat hun levenswandel verkeerd was. Hun leer was zuiver. Vergeet dat nooit! Als de Here Jezus ons de opdracht gaf om voor de uitleg van de Bijbel naar de rabbijnen te luisteren en als wij dit dan ook doen, zijn wij dan ongelovig of zijn wij dan Bijbelgetrouw?

Bij de engel des HEREN moeten wij dus denken aan “de afgezant van God, die bij mensen kwam.” Het gaat erom, dat God, Die vanwege Zijn heiligheid niet met zondige mensen kan en kon omgaan en niet bij hen kon komen, dit via deze bijzondere engel wel kon. Zo kon Hij bij hen komen, met hen spreken en naar hen luisteren.

Hoofdstuk 5

Bijzonderheden over engelen

De Bijbel vermeldt een aantal bijzonderheden over de engelen, die de moeite waard zijn om te bestuderen.

Lichaam van de engelen

Ook al openbaren engelen zich op aarde in een menselijk lichaam als mannen, het zijn geesten:

Zijn zij niet allen dienende geesten, die uitgezonden worden ten dienste van hen, die het heil zullen beërven? (Hebreeën 1:14)[75](#)

[75](#) *Zijn zij niet allen dienende geesten, uitgezonden om hen bij te staan die deel zullen krijgen aan de redding?* (NBV)

Van God wordt ook in de Bijbel gezegd, dat Hij geest is:

God is geest en wie Hem aanbidden, moeten aanbidden in geest en in waarheid. (Johannes 4:24)[76](#)

[76](#) *... want God is Geest, dus wie hem aanbidt, moet dat doen in geest en in waarheid.* (NBV)

Toch is God heel anders dan de engelen. God is niet door een ander geschapen. Hij is Zelf de Schepper. De engelen zijn echter wel geschapen. Zij zijn door God geschapen. De vraag is, hoe wij dit “geest zijn” van de engelen in de hemel moeten verstaan. Hebben zij een geestelijk lichaam of hebben zij helemaal geen lichaam.

Als de apostel Paulus het opstandingslichaam van de gelovigen beschrijft, schrijft hij iets, dat ook voor de engelen zou kunnen gelden. Hij schrijft:

Er zijn hemelse en aardse lichamen, maar de glans der hemelse is anders dan die der aardse. De glans der zon is anders dan die der maan en der sterren, want de ene ster verschilt van de andere in glans. Zo is het ook met de opstanding der doden. Er wordt gezaaid in vergankelijkheid, en opgewekt in onvergankelijkheid; er wordt gezaaid in oneer, en opgewekt in heerlijkheid; er wordt gezaaid in zwakheid, en opgewekt in kracht. Er wordt een natuurlijk lichaam gezaaid, en een geestelijk lichaam opgewekt. Is er een natuurlijk lichaam, dan bestaat er ook een geestelijk lichaam. (1 Corinthe 15:40-44)[77](#)

[77](#) *Er zijn lichamen aan de hemel en lichamen op aarde, maar de schittering van een hemellichaam is anders dan die van een aards lichaam. De zon heeft een andere schittering dan de maan, de maan weer een andere dan de sterren, en de sterren onderling verschillen ook in schittering. Zo zal het ook zijn wanneer de doden opstaan. Wat in vergankelijke vorm wordt gezaaid, wordt in onvergankelijke vorm opgewekt, wat onaanzienlijk en zwak is wanneer het wordt gezaaid, wordt met schittering en kracht opgewekt. Er wordt een aards lichaam gezaaid, maar een geestelijk lichaam opgewekt. Wanneer er een aards lichaam is, is er ook een geestelijk lichaam. (NBV)*

Paulus zegt hier, dat de gelovigen die zonder aards lichaam in de hemel zijn, omdat na hun sterven alleen hun ziel naar de hemel gegaan is en hun lichaam begraven werd, in de hemel toch een lichaam hebben. Hij noemt dit een hemels lichaam. Waarschijnlijk mogen wij dit ook zo van de engelen denken. Wij kunnen dan zeggen, dat de hemelse lichamen, zowel van de gelovigen als van de engelen anders zijn dan onze aardse lichamen. In de hemel hebben de engelen en de gelovigen dan wel een lichaam, maar niet een stoffelijk zoals wij op aarde bezitten.

Taal van de engelen

Er is een opmerkelijke tekst in de Bijbel waarin over de taal van de engelen gesproken wordt. Paulus schrijft in zijn eerste brief aan de Corinthiërs:

Al ware het, dat ik met de tongen der mensen en der engelen sprak, maar had de liefde niet, ik ware schallend koper of een rinkelende cimbaal. (1 Corinthe 13:1)

De NBV heeft hier: *“Al sprak ik de talen van alle mensen en die van de engelen – had ik de liefde niet, ik zou niet meer zijn dan een dreunende gong of een schelle cimbaal.”* Zoals Paulus hier spreekt over de verschillende talen (tongvallen) van de mensen, die bestaande talen zijn, zo spreekt hij hier ook over een bestaande taal van de engelen. De engelen in de hemel spreken dus duidelijk niet met elkaar in het Nederlands, Engels, Frans of Duits. De Bijbel zegt ons dus hier, dat er een eigen taal is in de hemel. De apostel Paulus laat nu weten, dat als hij die taal zou spreken, en als hij daarbij geen liefde voor anderen zou hebben, hij dan wel heel blij met die gave zou kunnen zijn, maar dat hij met zijn spreken in een hemelse taal bezig zou zijn met, zoals wij dat in onze taal zouden zeggen, “veel geschreeuw en weinig wol.” Het lijkt erop, dat de Corinthiërs zich uitstrekten om die hemelse taal te kunnen spreken, terwijl zij vergaten elkaar lief te hebben als zichzelf.

Als rabbijn kende de apostel Paulus de gedachten die binnen het jodendom circuleerden over de taal en de stem van de engelen. Van de stem van de engelen werd gezegd, dat die zo luid was, dat als een engel aan de ene kant van de aarde zou roepen, je het aan de andere kant van de aarde zou kunnen horen en dat niemand dit zou kunnen verdragen. Johannes heeft iets dergelijks meegemaakt. Hij vertelt van een engel, die *“riep met luider stem, zoals een leeuw brult, en toen hij riep, lieten de zeven donderslagen hun stemmen horen.”* (Openbaring 10:3)⁷⁸ Wie bedenkt, dat engelen in de Bijbel in de Hebreeuwse taal tot mensen spraken, zal zich realiseren, dat

engelen ook menselijke talen machtig zijn.

[78](#) *Hij riep met een luide stem, zoals een leeuw brult, en daarna lieten de zeven donderslagen hun stem horen. (NBV)*

Voedsel van de engelen

In één van de Psalmen wordt over het manna uit de woestijn gesproken en wordt er gezegd, dat het engelenbrood was. *“Toen gebod Hij de wolken daarboven en opende de deuren des hemels; Hij deed manna tot spijs op hen regenen, en schonk hun hemelkoren; brood der engelen at ieder, Hij zond hun teerkost tot verzadiging.”* (Psalm 78:23-25)[79](#) Het Boek geeft een en ander weer met heel mooie en duidelijke woorden: *“Toen liet Hij een bevel uitgaan naar de wolken en opende de sluizen van de hemel; Hij liet het manna als voedsel op hen neerdalen: koren uit de hemel. Zo aten zij het brood van de engelen. Hij gaf hun zoveel te eten dat iedereen genoeg had.”*

[79](#) *Hij gaf een bevel aan de hoge wolken en de deuren van de hemel gingen open, manna om te eten regende op hen neer. Hij schonk hun het koren van de hemel, zij aten het brood van de engelen, hij stuurde voedsel dat hen verzadigde. (NBV)*

Hier wordt een heel opmerkelijk verslag gegeven van het manna, dat de Israëlieten in de woestijn ontvingen. Er staat hier, dat God de deuren (de sluizen) van de hemel opende om het manna naar de mensen op aarde te zenden. De Psalmist zegt hier, dat het manna dus uit de hemel kwam. Het kwam “uit de wolken **daarboven**”. Hiermee worden niet de wolken bedoeld, zoals wij die in de lucht kunnen zien. Het zijn de “hemelwolken”, een beeld van de hemelse heerlijkheid, die in de Bijbel met een wolk vergeleken wordt. Om het manna naar de aarde te zenden, gingen meerdere deuren van de hemel open.

De Talmoed (in Chagigah 12b) zegt - en het is in zekere zin

beeldspraak - dat in de hemel het koren gemalen wordt voor de komende heerlijkheid om dan gegeten te worden. Dit wordt door de Joden gezien als voor de tijd van het komende Messiaanse rijk, als de Messias op aarde zal zijn en Hij Zijn feest met hen zal vieren. In het apocriefe boek 2 Baruch 29:8 wordt gezegd, dat in de tijd van het komende Messiaanse rijk opnieuw manna uit de hemel zal komen en dat de rechtvaardigen dit zullen eten.

Dit is niet zo vreemd als sommigen misschien zullen denken, als u bedenkt, dat de Here Jezus over die tijd vertelde in gelijkenissen die spraken over een grote feestelijke maaltijd. Hij vergeleek het koninkrijk der hemelen (dat is het koninkrijk *van* de hemelen, dus niet *in* de hemel, maar van de hemel op aarde) met een heerlijk feest. Wij mogen ons realiseren, dat als het op aarde al een groot feest zal zijn als de Here Jezus er zal zijn, het zeker een groter feest zal zijn als wij bij Hem in de hemel zullen zijn!

Er waren in de woestijn alleen al 600.000 mannen. Als wij de vrouwen en kinderen meetellen, waren er veel en veel meer mensen. Waarschijnlijk waren er ongeveer 2,5 miljoen mensen. Men heeft berekend, dat om zoveel mensen eten te geven er dagelijks ongeveer 1,5 miljoen kilo voedsel nodig was. Als wij niet meerekenen, dat zij in een hete woestijn liepen en daardoor extra veel water dronken, dus als wij uitgaan van een minimale hoeveelheid water en alleen om te drinken, dus niet om zich te wassen, dan zou er alleen al zo'n 40 miljoen liter water per dag nodig zijn. Maar, dan hebben wij nog niet meegerekend, dat het vee ook moest eten en drinken... Voor al deze mensen was voldoende voedsel en water. God zorgde op een bijzondere wijze voor water. De apostel Paulus vertelt, dat de "watervoorziening" met hen meereisde door de woestijn als een rots.

Want ik stel er prijs op, broeders, dat gij weet, dat onze vaderen allen onder de wolk waren, allen door de zee heengingen, allen zich

in Mozes lieten dopen in de wolk en in de zee, allen hetzelfde geestelijke voedsel aten, en allen dezelfde geestelijke drank dronken, want zij dronken uit een geestelijke rots, welke met hen medeging, en die rots was de Christus. (1 Corinthe 10:1-4)[80](#)

[80](#) Broeders en zusters, ik wil graag dat u weet dat onze voorouders allemaal door de wolk werden beschermd en allemaal door de zee trokken, dat ze zich allemaal in de naam van Mozes lieten dopen in de wolk en in de zee. En ze aten allemaal hetzelfde geestelijke voedsel en dronken allemaal dezelfde geestelijke drank. Ze dronken uit de geestelijke rots die hen volgde – en die rots was Christus. (NBV)

Het voedsel dat hier genoemd wordt, was het manna. Het had een geestelijke betekenis, toch was het echt voedsel. Zo ook had de rots een geestelijke betekenis, hoewel er een echte rots met hen meeging door de woestijn.

De rabbijnen zeiden, dat de Israëlieten in de woestijntijd een voorproefje kregen van de heerlijkheid van het Messiaanse rijk. Er waren geen zieken tijdens de woestijntijd, want God was hun Heelmeester, die ervoor zorgde, dat niemand ziek werd, zodat er nooit oponthoud was omdat een aantal mensen ziek was.

Indien gij aandachtig luistert naar de stem van de HERE, uw God, en doet wat recht is in zijn ogen, en uw oor neigt tot zijn geboden en al zijn inzettingen onderhoudt, zal Ik u geen enkele van de kwalen opleggen, die Ik de Egyptenaren opgelegd heb; want Ik, de HERE, ben uw Heelmeester. (Exodus 15:26)[81](#)

[81](#) Als jullie de woorden van de HEER, jullie God, ter harte nemen, als jullie doen wat goed is in zijn ogen en al zijn geboden en wetten gehoorzamen, zal ik jullie met geen van de kwalen treffen waarmee ik Egypte heb gestraft. Ik, de HEER, ben het die jullie geneest. (NBV)

Ook versleet 40 jaar lang van niemand de kleding of de schoenen.

Veertig jaar liet Ik u door de woestijn trekken; de klederen die gij

droegt zijn niet versleten evenmin als de schoenen aan uw voeten.
(Deuteronomium 29:5)[82](#)

[82](#) *Veertig jaar lang heeft hij u door de woestijn geleid en in al die tijd raakten uw kleren en uw sandalen niet versleten...* (Deuteronomium 29:4 NBV)

En zij aten al het heerlijke hemelvoedsel, dat in geschenkverpakking bij hen gebracht werd. Het lag namelijk op de dauw, zodat het niet vies werd door het zand en er lag weer een laagje dauw overheen, zodat de insecten er ook niet bij konden komen. God zorgde op een bijzondere wijze voor hen! God zorgde voor voldoende voedsel voor al deze mensen.

Uit Exodus 16 blijkt, dat er dauw over het manna lag, want het was pas zichtbaar als de dauw opgetrokken was.

Des morgens was er een dauwlaag rondom de legerplaats. Toen de dauwlaag opgetrokken was, zie, daar lag over de woestijn iets fins, iets schilferachtigs, fijn als rijm op de aarde. Toen de Israëlieten het zagen, zeiden zij tot elkander: wat is dit? Want zij wisten niet, wat het was. Maar Mozes zei tot hen: dit is het brood dat de HERE u tot spijze gegeven heeft. (Exodus 16:13-15)[83](#)

[83](#) *Diezelfde avond kwamen er grote zwermen kwartels aangevlogen, die in het kamp neerstreken, en de volgende morgen lag er overal rond het kamp dauw. Toen de dauw opgetrokken was, bleek de woestijn bedekt met een fijn, schilferachtig laagje, alsof er rijm op de aarde lag. ‘Wat is dat?’ vroegen de Israëlieten elkaar toen ze het zagen; ze begrepen niet wat het was. Mozes zei tegen hen: ‘Dat is het brood dat de HEER u te eten geeft.* (NBV)

Dat er onder het manna ook weer dauw was, blijkt uit de woorden “het manna daalde op de dauw neer” uit de volgende tekst:

Het man nu leek op korianderzaad en het zag er uit als balsemhars; het volk verspreidde zich om het te verzamelen en maalde het in handmolens of stampte het in vijzels en kookte het in potten en bereidde het tot koeken; en de smaak ervan was als van oliegebak;

telkens wanneer des nachts de dauw op de legerplaats neerdaalde, daalde ook het man daarop neder. (Numeri 11:7-9)[84](#)

[84](#) *Het manna leek op korianderzaad maar had de kleur van balsemhars. Ze verzamelden het overal in de omtrek, maalden het met een handmolen of stampden het fijn in een vijzel, kookten het in een pot en maakten er koeken van. Die smaakten alsof ze in olie gebakken waren. Wanneer het kamp 's nachts door de dauw bedekt werd, daalde ook het manna erop neer. (NBV)*

Het manna was heel bijzonder brood. De smaak was heel bijzonder, als oliegebak. Het was een geschenk van God uit de hemel voor Zijn volk, een hemels geschenk. Het is begrijpelijk, dat God bijzonder boos op de Israëlieten was, toen zij hun neus ophaalden voor dit hemels geschenk.

... en van deze flauwe spijs walgen wij. Toen zond de HERE vurige slangen onder het volk; die beten het volk, zodat er velen van Israël stierven. (Numeri 21:5,6)[85](#)

[85](#) *'... en we kunnen dit ellendige eten niet meer zien.' Toen stuurde de HEER giftige slangen op de Israëlieten af, die hen beten, zodat velen van hen stierven. (NBV)*

De Israëlieten en de engelen aten in de tijd van de woestijnreis hetzelfde voedsel. Rabbi Akiba heeft gezegd, dat door het eten van het brood van de engelen de Israëlieten in de woestijn iets hemels over zich kregen. De Joden hebben begrepen, dat hierin een les voor hen verborgen was. Wie het brood van de heilige engelen eet, moet zijn handen wassen vóór hij eet. Niet alleen om schone handen te hebben bij het eten, maar om zijn handen te wijden aan de maaltijd. Zoals de engelen in heiligheid en reinheid eten, zo moeten ook wij eten, zeiden de Joden. Om die reden wassen de religieuze Joden nog steeds hun handen met een kleine wijding voordat zij gaan eten. De rabbijnen zeiden, dat deze wijding, waarbij alleen wat water over de handen uitgedoten wordt, duidelijk maakt, dat Israël weet, wat het betekent een heilig volk te zijn, kinderen van een heilige God. In verband met het eten, had

God gezegd: “Want Ik ben de HERE, uw God; heiligt u en weest heilig, want Ik ben heilig.” (Leviticus 11:44)⁸⁶ Deze heiliging passen de Joden bij de maaltijd toe door hun handen te wijden. De rabbijnen zeggen zelfs, dat als mensen zo hun handen wijden aan de maaltijd, zij op dat moment boven de engelen staan, die zichzelf niet kunnen heiligen, omdat zij van zichzelf al heilig zijn.

⁸⁶ Ik ben de HEER, jullie God. Jullie moeten heilig zijn. Wees heilig, want ik ben heilig. (NBV)

Hemels voedsel voor de gelovigen

In Johannes 6 lezen wij een boeiend verslag van een gesprek dat de Here Jezus had met een aantal mensen. De mensen hadden gezien, dat de Heer het brood vermenigvuldigd had, zodat duizenden konden eten van een paar broden. Hoewel zij hiervan onder de indruk waren, lieten zij weten, dat Mozes een groter wonder gedaan had, omdat hij brood uit de hemel geschonken had. De Heer wees er nu op, dat niet Mozes dit brood geschonken had, maar dat God dit gedaan had. In dit gesprek paste de Here Jezus het hemels karakter van het manna als hemels brood vervolgens toe op Zichzelf en zei Hij, dat Hij het nieuwe hemelse brood was.

*Jezus zei tot hen: Ik ben het brood des levens; wie tot Mij komt, zal nimmermeer hongeren en wie in Mij gelooft, zal nimmermeer dorsten... Ik ben het brood des levens. Uw vaders hebben in de woestijn het manna gegeten en zij zijn gestorven; dit is het brood, dat uit de hemel nederdaalt, opdat wie ervan eet, niet sterft. Ik ben het levende brood, dat uit de hemel nedergedaald is. Indien iemand van dit brood eet, hij zal in eeuwigheid leven. (Johannes 6:35,48-51)*⁸⁷

⁸⁷ ‘Ik ben het brood dat leven geeft,’ zei Jezus. ‘Wie bij mij komt zal geen honger meer hebben, en wie in mij gelooft zal nooit meer dorst hebben... Ik ben het brood dat leven geeft. 49 Uw voorouders hebben in de woestijn manna gegeten en toch zijn zij gestorven. Maar dit is het brood dat uit de hemel is

neergedaald; wie dit eet sterft niet. Ik ben het levende brood dat uit de hemel is neergedaald; wanneer iemand dit brood eet zal hij eeuwig leven. (NBV)

Met deze woorden bedoelde de Here Jezus iets duidelijk te maken in beeldende taal, die de Joden kenden. Hij maakte hen duidelijk, dat zoals het manna in de woestijn al verwees naar het voedsel in het komende Messiaanse rijk, Hij nu degene was, die hen in dit rijk kon brengen. Daarom moesten zij in Hem geloven. Dan zouden zij deel hebben aan de opstanding ten jongste dage om het Messiaanse rijk binnen te gaan (zie Johannes 6:40,44). Zoals het manna niet ongebruikt buiten moest blijven liggen, maar naar binnengehaald moest worden en gegeten moest worden, zo moet men ook iets met de Here Jezus “doen”. Er moet in Hem geloofd worden en Zijn manier van leven moet nageleefd worden. Mensen moeten Zijn volgelingen worden. Wij moeten Zijn beelddragere worden. Anderen moeten in ons de Here Jezus kunnen herkennen. Dat betekent het.

Er is een opmerkelijke belofte van manna voor wie de geestelijke overwinning in zijn leven bereikt.

Wie oren heeft, moet horen wat de Geest tot de gemeenten zegt: wie overwint, zal Ik van het verborgen manna geven; en Ik zal hem een wit steentje geven en op dat steentje staat een nieuwe naam geschreven, die niemand kent dan hij die hem ontvangt.

(Openbaring 2:17)[88](#)

[88](#) *Wie oren heeft, moet horen wat de Geest tegen de gemeenten zegt. Wie overwint zal ik van het verborgen manna geven, en ook een wit steentje waarop een nieuwe naam staat die niemand kent, behalve degene die het ontvangt. (NBV)*

Wat wordt met het “*verborgen manna*” bedoeld? Het woord “verborgen” is de vertaling van het Griekse woord *kruptoo*, dat zowel “bedekken” als “verbergen” betekent. Hiermee kunnen twee zaken bedoeld worden. Het lijkt mij verstandig om beide zaken

tezamen te aanvaarden als verklaring van deze tekst.

Er kan bedoeld worden, dat zoals het manna met dauw bedekt was, wij op dezelfde wijze het hemels manna als een geschenk van God krijgen. Zoals de Israëlieten het manna als het ware in geschenkverpakking ontvingen - tussen twee lagen dauw - zo krijgen wij Gods manna ook als een geschenk. Wij krijgen het als de vervulling van het manna uit de tijd van de woestijnreis. Het is een hemels geschenk, ter voorbereiding van de tijd, dat wij in de hemel zullen zijn.

Er kan ook bedoeld worden, dat wij een heel bijzonder geschenk krijgen; manna dat verborgen is. Welk manna was ooit verborgen? Dat was het manna, dat in een kruik in het Heilige der Heiligen in of bij de ark des verbonds bewaard werd.

*Mozes zei: dit is wat de HERE geboden heeft: vul er een gomer mee, om het voor de toekomstige geslachten te bewaren, opdat zij het brood zien, dat Ik u in de woestijn te eten heb gegeven, toen Ik u uit het land Egypte leidde. Daarom zei Mozes tot Aäron: neem een kruik, doe daarin een volle gomer manna en leg dit voor het aangezicht des HEREN, om het voor de toekomstige geslachten te bewaren. Zoals de HERE Mozes geboden had, legde Aäron het voor de Getuigenis ter bewaring. (Exodus 16:32-34; zie ook Hebreeën 9:4)*⁸⁹

⁸⁹ Mozes zei: 'De HEER heeft het volgende bevolen: "Er moet één volle omer bewaard blijven voor de generaties die na jullie komen, want zij moeten het brood kunnen zien dat ik jullie in de woestijn te eten heb gegeven toen ik jullie uit Egypte leidde." Daarom zei Mozes tegen Aäron: 'Doe een volle omer manna in een kruik en leg die op de plaats waar de HEER wordt vereerd, om het manna daar voor de komende generaties te bewaren.' Zoals de HEER Mozes had opgedragen, legde Aäron de kruik neer voor de verbondstekst, om het manna daar te bewaren. (NBV)

Let erop, dat Mozes zegt, dat het manna in de kruik voor de

toekomstige geslachten bewaard moet worden. Wie zijn die toekomstige geslachten? Dacht Mozes hier niet verder dan de tijd van David en Salomo, of dacht hij als profeet aan de grote dag van Gods toekomst op aarde? De rabbijnen zeggen, dat het manna in de ark des verbonds bewaard moest worden en daar verborgen zou blijven tot het herstel van Israël en het aanbreken van het Messiaanse vrede-rijk. Het lijkt geen twi-ffel of zij hebben gelijk!

Nadat de ark des verbonds bij het aanbreken van de Babylonische ballingschap verborgen werd en tot op de dag van vandaag nog steeds verborgen is en nog steeds niet teruggevonden is, is ook deze kruik met manna nog steeds verborgen. Het eerder genoemde boek 2 Baruch 6:5-10 meent, dat bij het aanbreken van de Babylonische ballingschap een engel van God gekomen is, die de ark des verbonds met de kruik manna verborgen heeft. Het boek 2 Makkabeëën 2:4-8 zegt echter, dat Jeremia de ark met de kruik verborgen heeft. De ark en de kruik manna zullen verborgen blijven totdat de Messias komt en er weer manna gegeten zal worden. Als de Here Jezus wederkomt om Zijn vrede-rijk op aarde te vestigen, zal de verborgen ark des verbonds teruggevonden worden en zal ook de verborgen kruik manna teruggevonden worden. Maar voor Gods kinderen is op een geestelijke manier gezien deze kruik met manna niet verborgen meer, geestelijk gezien is hij voor ons al teruggevonden. Wij krijgen te eten van het manna uit de kruik van God! De Here Jezus heeft ons reeds het manna gegeven, toen Hij Zichzelf voor ons gaf. En wij mogen het levende water uit de Rots drinken. (1 Corinthe 10:4; vgl. Johannes 7:37-39) De belofte die in Openbaring 2:17 gegeven wordt wil zeggen, dat de gelovigen eens zullen aanzitten aan de Messiaanse maaltijd bij de bruiloft van het Lam.

En hij zeide tot mij: Schrijf, zalig zij, die genodigd zijn tot het bruiloftsmaal des Lams. En hij zeide tot mij: Dit zijn de waarachtige woorden van God. (Openbaring 19:9)[90](#)

[90](#) Toen zei hij tegen mij: 'Schrijf op: "Gelukkig zijn zij die voor het bruiloftsmaal van het lam zijn uitgenodigd."' En hij vervolgde: 'Wat God hier zegt, is betrouwbaar.' (NBV)

De gelovigen die leven in de overwinning en trouwe volgelingen van de Here Jezus zijn, krijgen hier op aarde als het ware al een voorproefje van de hemelse heerlijkheid. Wij mogen nu al eten van het verborgen manna. En wij hebben de belofte, dat wij eens in de hemelse heerlijkheid in de feestzaal aan de hemelse feestelijke maaltijd mogen aanzitten. Het mooiste komt nog! Wij moeten echter niet vergeten, dat wij nu reeds moeten eten en drinken van het geestelijke voedsel.

Zang en muziek

De engelen in de hemel moeten God loven en prijzen. David heeft dit als volgt onder woorden gebracht: *"Geeft de HERE, gij hemelingen, geeft de HERE heerlijkheid en sterkte."* (Psalm 29:1)[91](#) Met de *"hemelingen"* worden de bewoners van de hemel bedoeld, dus: de engelen. Het gaat hier over de engelen die in de hemel God moeten eren, loven en prijzen. In een andere Psalm horen wij David zingen:

[91](#) *Erken de HEER, o goden, erken de HEER, zijn macht en majesteit...* (NBV)

Looft de HERE, gij Zijn engelen, gij krachtige helden die Zijn woord volvoert, luisterend naar de klank van Zijn woord. Looft de HERE, al Zijn heerscharen, gij Zijn dienaren, die Zijn wil volbrengt. (Psalm 103:20,21)[92](#)

[92](#) *Prijs de HEER, u die zijn boden bent, sterke helden die doen wat hij zegt, gehoorzaam aan het woord dat hij spreekt.*
Prijs de HEER, hemelse machten, dienaren die doen wat hem behaagt. (NBV)

In een andere Psalm horen wij nogmaals de oproep aan de engelen om God te eren.

Halleluja. Looft de HERE in de hemel, looft Hem in den hoge. Looft Hem, al Zijn engelen, looft Hem, al Zijn heerscharen. (Psalm 148:1,2)[93](#)

[93](#) *Halleluja! Loof de HEER, bewoners van de hemel, loof hem daar in de hoogten, loof hem, al zijn herauten, loof hem, heel zijn engelenmacht.* (NBV)

In de brief aan de Hebreëen staat, dat de engelen ook de Here Jezus moeten eren:

En Hem moeten alle engelen Gods huldigen. (Hebreëen 1:6)[94](#)

[94](#) *Laten al Gods engelen hem eer bewijzen.* (NBV)

Dat gebeurt ook, zoals wij later vernemen uit het boek de Openbaring.

En ik zag, en ik hoorde een stem van vele engelen rondom de troon, en van de dieren en de oudsten; en hun getal was tienduizenden tienduizendtallen en duizenden duizendtallen, zeggende met luider stem: het Lam, dat geslacht is, is waardig te ontvangen de macht en de rijkdom, en de wijsheid en de sterkte, en de eer en de heerlijkheid en de lof. (Openbaring 5:11,12)[95](#)

[95](#) *Daarna hoorde ik het geluid van een groot aantal engelen rondom de troon, de wezens en de oudsten; het waren er oneindig veel, tienduizend maal tienduizenden, duizend maal duizenden. Met luide stem riepen ze: 'Het lam dat geslacht is, komt alle macht, rijkdom en wijsheid toe, en alle kracht, eer, lof en dank.'* (NBV)

De engelen in de hemel moeten een heel bijzonder zangkoor vormen, waarin zij schoner en mooier zingen dan het mooiste aardse koor. De herders in het veld van Efratha hebben het al kunnen horen, toen de engelen het “*Ere zij God*” zongen. Zoals de Levieten in de tempel van Jeruzalem zowel een zangkoor als musici hadden, zo zullen de engelen waarschijnlijk ook onder begeleiding van prachtige muziekinstrumenten hun liederen zingen tot de eer van God. De klanken moeten ontroerend en

zielestrekend zijn!

Engelen zijn de hemelse militaire legermacht van God

God wordt in de Bijbel soms “*de HERE Sebaot*” (NBG en SV) genoemd; soms “*de Heer van de hemelse machten*” (NBV) of “*de HERE der heerscharen*”. Het woord “Sebaot” of “Zebaoth” betekent “heerscharen” of “legers”. De profeten hebben dit woord vaak gebruikt om de macht van God te laten zien: God beschikt over een groot leger van hemelse militairen. Zie bijvoorbeeld Amos 3:13; 4:13 en 5:14. Met deze uitdrukking willen de profeten laten zien, dat God als een militair krijgsman ten strijde trekt, waarbij God Zelf de Opperbevelhebber is en één of meerdere engelen de generaals van Zijn hemels engelenleger zijn. Zo kent de Bijbel ook de uitdrukking “de oorlogen des HEREN”, waarin de engelenlegers “achter de schermen”, dus in de onzichtbare wereld meevechten om Israël in zijn strijd de overwinning te laten behalen. Zie Numeri 21:14 en 1 Samuel 18:17 en 25:28.

De Bijbel spreekt dus over de engelen als over de militaire legermacht van God en noemt de engelen de legerscharen van God. Bildad, één van de vrienden van Job, zei van God:

Heerschappij en verschrikking zijn bij Hem, die vrede gebiedt in Zijn hoge hemel. Zijn zijn legerscharen te tellen? En over wie gaat Zijn licht niet op? (Job 25:2,3)[96](#)

[96](#) *Heersen en ontzetting zaaien – dat is God, tot in de hoogste hemel dwingt hij vrede af. Zijn de troepen van zijn leger niet ontelbaar? Kan iemand zich verbergen voor zijn licht? (NBV)*

Bildad bleek de nodige kennis van God te bezitten. Hij wist, dat God in de hemel Zijn leger heeft. De engelen zijn de soldaten, de

militairen in het leger van God. Satan weet, dat God door Zijn engelen beschermd wordt. Ook worden de engelen uitgezonden om bijvoorbeeld het volk Israël te beschermen in de strijd en tegen de terreur van de duivel.

Wij hebben daarvan verschillende voorbeelden in de Bijbel. De profeet Micha zei eens, dat God in de hemel omringd is door Zijn hele engelenleger. Hij zei:

Daarom, hoor het woord des HEREN. Ik zag de HERE op Zijn troon zitten, terwijl het ganse heer des hemels aan Zijn rechterhand en aan Zijn linkerhand stond. (1 Koningen 22:19)[97](#)

[97](#) *Luister naar wat de HEER te zeggen heeft. Ik zag de HEER op zijn troon zitten, en aan weerszijden van hem stonden alle hemelse machten opgesteld. (NBV)*

De engelen zijn de soldaten in het leger van de Heer en zij zijn de schildwachten rond Zijn troon.

Jacob heeft eens een deel van dit leger van God gezien.

Ook Jakob ging zijns weegs, en engelen Gods ontmoetten hem. Toen hij hen zag, zei Jakob: dit is een leger Gods. Daarom noemde hij die plaats Mahanaïm. (Genesis 32:1,2)[98](#)

[98](#) *Jakob trok verder. Plotseling verschenen er engelen van God op zijn weg. ‘Een leger van God!’ riep Jakob uit toen hij hen zag, en hij noemde die plaats Machanaïm. (Genesis 32:2,3 NBV)*

De naam Mahanaïm betekent “dubbele legerplaats”. Niet alleen Jacob, ook Elisa en zijn knecht hebben eens hemelse militairen gezien.

Toen zei de koning: gaat en ziet, waar Elisa is; dan zal ik hem laten vangennemen. Nadat hem gemeld was; zie, hij is te Dotan, zond

hij daarheen paarden en wagens, een sterk leger; zij kwamen des nachts en omsingelden de stad. Toen de dienaar van de man Gods des morgens vroeg opstond en naar buiten trad, zie, een leger omringde de stad, zowel paarden als wagens. En zijn knecht zei tot hem: ach, mijn heer! wat moeten wij doen? Maar hij zei: vrees niet, want zij, die bij ons zijn, zijn talrijker dan zij, die bij hen zijn. Toen bad Elisa: HERE, open toch zijn ogen, opdat hij zie. En de HERE opende de ogen van de knecht en hij zag en zie, de berg was vol vurige paarden en wagens rondom Elisa. (2 Koningen 6:13-17)[99](#)

[99](#) Hierop zei de koning: 'Zoek voor mij uit waar hij is, dan zal ik hem gevangen laten nemen.' Toen hem werd verteld dat Elisa in Dotan was, stuurde hij een groot leger met strijdagens en paarden op de stad af. De Arameeërs kwamen 's nachts bij Dotan aan en omsingelden de stad. Toen de bediende van Elisa de volgende morgen opstond en naar buiten kwam, zag hij dat de stad omsingeld was door een leger met strijdagens en paarden. 'Wat moeten we beginnen, heer?' riep hij uit. Zijn meester antwoordde: 'Wees niet bang, wij zijn met meer dan zij.' En hij bad: 'HEER, open zijn ogen en laat het hem zien.' De HEER opende Elisa's knecht de ogen, en toen zag hij dat de heuvels vol stonden met paarden en wagens van vuur, die Elisa omringden. (NBV)

Elisa en zijn knecht hadden een beschrijving van het hemelse leger: *vurige paarden en wagens*. Wij zagen, dat het niet ging om slechts enkele paarden en wagens, maar dat de berg er vol van was. Ook zagen wij, waar dit engelenleger zich bevond: *rondom Elisa*. Elisa en zijn knecht hadden hier een duidelijke aanwijzing van de betekenis van dit engelenleger: het was er om Elisa te beschermen. God had een heel engelenleger gezonden om Zijn knecht te beschermen. Soms zond God slechts één engel om één of enkelen van Zijn kinderen te beschermen. Dat deed Hij toen Daniël in de leeuwenkuil was en toen zijn vrienden in de vurige oven waren. Nu echter zond God een heel leger om slechts één mens, Elisa, te beschermen. Misschien heeft God ook weleens zo'n compleet engelenleger gezonden om u of mij te beschermen! Als wij gelovigen zijn, als wij de Here Jezus als onze Heiland en Heer aanvaard hebben, mogen wij weten, dat God goed voor ons zorgt en ons terdege beschermt!

De Bijbel deelt zelfs mee, dat de engelen soms als hemelse machten meestreden in aardse oorlogen.

Van de hemel streden de sterren, vanuit haar banen streden zij tegen Sisera. (Richteren 5:20)[100](#)

[100](#) *De sterren aan de hemel streden mee tegen de vijand, zij hadden in hun baan zich tegen Sisera gekeerd. (NBV)*

De hier genoemde “sterren” zijn niet de sterren die u ’s avonds in het heelal ziet. Het is een ander woord voor de engelen. Engelen worden in de Bijbel ook Gods sterren genoemd. Dat ziet u ook al meteen aan het begin van het boek Openbaring:

Het geheimenis der zeven sterren, die gij gezien hebt in mijn rechterhand, en de zeven gouden kandelaren: de zeven sterren zijn de engelen der zeven gemeenten, en de kandelaren zijn de zeven gemeenten. (Openbaring 1:20)[101](#)

[101](#) *Dit is de betekenis van de zeven sterren die je in mijn rechterhand zag en van de zeven gouden lampenstandaards: de zeven sterren zijn de engelen van de zeven gemeenten, en de zeven standaards zijn de zeven gemeenten zelf. (NBV)*

Jozua had een bijzondere ervaring. Wij wezen er al eerder op.

Het gebeurde nu, terwijl Jozua bij Jericho was, dat hij zijn ogen opsloeg. Zie, daar stond een man tegenover hem met een uitgetrokken zwaard in de hand. Jozua trad op hem toe en vroeg hem: behoort gij tot ons of tot onze tegenstanders? Doch hij antwoordde: neen, maar ik ben de vorst van het heer des HEREN. Nu ben ik gekomen. Toen wierp Jozua zich op zijn aangezicht ter aarde, boog zich neer en zei tot hem: wat heeft mijn heer tot zijn knecht te zeggen? En de vorst van het heer des HEREN zei tot Jozua: doe uw schoenen van uw voeten, want de plaats waarop gij staat, is heilig. En Jozua deed dit.” (Jozua 5:13-15)[102](#)

[102](#) *Toen Jozua eens in de omgeving van Jericho liep, zag hij plotseling een man*

tegenover zich met een getrokken zwaard in de hand. Jozua ging op hem af en vroeg: 'Hoor je bij ons of bij de vijand?' De man antwoordde: 'Bij geen van beide, ik ben de aanvoerder van het leger van de HEER. Daarom ben ik hier.' Jozua viel op zijn knieën, boog diep voorover en vroeg hem: 'Mijn heer, ik ben uw dienaar, wat beveelt u mij?' De aanvoerder van het leger van de HEER zei tegen Jozua: 'Trek je sandalen uit, want de plaats waarop je staat is heilig.' Jozua deed wat hem bevolen was. (NBV)

Er stond een militair bij Jozua. Hij was bewapend. Hij had het zwaard dreigend in de hand. Het was een hoge militair. Het was de hoogste generaal van het hemelse leger van God. In de volgende verzen bleek, dat deze militair tevens de engel des HEREN was. Hij was dus echt een van de allerhoogste dienaren van God.

Een heel opmerkelijk feit wordt ons in de kleine brief van Judas verteld.

Maar Michaël, de aartsengel, durfde, toen hij met de duivel in twist gewikkeld was over het lichaam van Mozes, geen smadelijk oordeel uitbrengen, doch hij zei: de Here straffe u! (Judas :9)[103](#)

[103](#) *Zelfs de aartsengel Michaël waagde het niet de duivel te beschuldigen en te veroordelen toen hij met hem twistte over het lichaam van Mozes. Hij zei alleen: 'Moge de Heer u straffen.'* (NBV)

Hier blijkt, dat er in de tijd van Mozes iets gebeurd is, dat niet in het Oude Testament beschreven is. Satan heeft zich meester willen maken van het lichaam van Mozes en de aartsengel Michaël heeft dit weten te verhinderen. Judas gaat ervan uit, dat zijn lezers deze geschiedenis kennen, net zoals hij er even verder in zijn brief vanuit gaat, dat zijn lezers weten, dat Henoch een profeet was en de profetie van Henoch kennen. Het probleem is echter, dat wij als christenen, deze geschiedenis van Michaël en satan bij het lichaam van Mozes niet kennen. Gelukkig kan de Joodse overlevering ons helpen, want daar is deze geschiedenis wel bekend.

De overlevering rond de dood van Mozes vertelt (in

Deuteronomium Rabbah 11:9) het volgende:

Samaël, de doodsengel (die in het jodendom als satan zelf gezien wordt) keek er naar uit om de ziel van Mozes mee te nemen. Hij verheugde zich erin, dat Michaël het nakijken zou hebben voor wat betreft de ziel van Mozes. Hij wilde de ziel van Mozes hebben.

Toen het stervensuur van Mozes aangebroken was, zei God tegen Gabriël, dat hij de ziel van Mozes moest halen en bij God moest brengen. Gabriël zei echter tegen God, dat hij niet in staat was om de dood van zo'n groot leraar en leider te veroorzaken. Hierop gaf God opdracht aan Michaël om de ziel van Mozes te halen. Maar ook Michaël weigerde de dood van Mozes te veroorzaken. Hij zei, dat hij dit niet kon, omdat Mozes zijn leerling geweest was en dat hij het daarom niet kon aanzien, dat Mozes zou sterven. Daarop gaf God één voor één de andere engelen opdracht om de ziel van Mozes te halen. Allen weigerden. Nu had God geen andere keus dan om Samaël opdracht te geven de ziel van Mozes te halen.

Samaël ging naar de tent van Mozes en zag, dat hij net de heilige Naam van God opschreef (JaHWeH). Mozes' gelaat straalde als de zon. Mozes zag de doodsengel staan en vroeg: "Wat kom je doen?" "Ik kom je ziel halen", antwoordde Samaël hem. "Je zult mijn ziel niet meenemen", zei Mozes. "Ik haal de zielen van allen", antwoordde Samaël daarop. "Ik ben anders dan de andere mensen. Ik wil niet, dat jij mijn ziel krijgt", zei Mozes weer.

Samaël keerde terug naar de hemel en vertelde God, wat Mozes gezegd had. "Keer terug", zei God "en haal zijn ziel".

Samaël keerde terug naar Mozes en trok zijn zwaard.

Hierop pakte Mozes zijn staf waarop de Naam van God gegraveerd stond en sloeg Samaël er mee. Niet in staat om Mozes' ziel te bemachtigen, vluchtte Samaël. Mozes keek hem na met al zijn luister en verblindde de doodsengel zelfs.

Nu riep God Zelf naar Mozes, dat hij moest komen. “Heer, denk aan wat ik allemaal gedaan heb. Geef mij niet in de handen van de doodsengel”, vroeg Mozes. “Je hoeft niet bang te zijn”, zei de Here God, “Ik en Mijn engelen zullen voor jou en voor je begrafenis zorg dragen.”

Mozes heiligde zich en bereidde zich voor op zijn dood. God Zelf verscheen nu in het gezelschap van de engelen Michaël, Gabriël en Zagzagel. Allen kwamen zij om Mozes' ziel te halen.

God kuste Mozes, waarop hij stierf. God nam zijn ziel mee naar de hemel en gaf die een plek onder de troon der heerlijkheid van God. Hier waren ook de zielen van de andere rechtvaardigen die gestorven waren.

Het lijkt erop, dat Judas naar dit verhaal verwijst. Hij weet echter nog te vertellen, dat de aartsengel Michaël en satan een twistgesprek met elkaar gehad hebben. De Targoem van Jonathan zegt, dat de aartsengel Michaël het beheer van Mozes' graf heeft. Toen God en Michaël het lichaam van Mozes wilden begraven kwam satan. Hij eiste het lichaam van Mozes op. Hij wilde het hebben. Op dat moment durfde Michaël, hoewel hij één van de hoogste engelen van God was, geen lelijk woord tegen satan te zeggen. Het lijkt mij, dat zijn doel zal zijn geweest: een aanval op God, door Zijn volk tot afgoderij te verleiden. De enig logische gedachte waarom satan het lichaam van Mozes zou willen hebben, lijkt mij, was om zelf of met een demon in dit lichaam, direct na de dood van Mozes naar de Israëlieten terug te keren, zodat het leek

of Mozes uit de dood was opgestaan. Nu zou de “namaak” Mozes het volk tot zonde kunnen verleiden. In dat geval was het een sinister spel dat satan met de Israëlieten had willen spelen. Michaël heeft dit weten te verhinderen. Hier zien wij heel duidelijk, hoe engelen “achter de schermen” (buiten ons blikveld) zich bezig houden met ons leven en ons terzijde staan!

Als de Here Jezus wederkomt aan het eind van de grote verdrukking om de vijanden van Israël te straffen voor hun vijandschap tegen Gods volk en om Israël zelf te bevrijden, zal Hij als Overwinnaar komen met een groot leger engelen als hemelse soldaten.

En ik zag de hemel geopend, en zie, een wit paard; en Hij, die daarop zat, wordt genoemd Getrouw en Waarachtig, en Hij velt vonnis en voert oorlog in gerechtigheid. En zijn ogen waren een vuurvlam en op zijn hoofd waren vele kronen en Hij droeg een geschreven naam, die niemand weet dan Hijzelf. En Hij was bekleed met een kleeid, dat in bloed geverfd was, en zijn naam is genoemd: het Woord Gods. En de heerscharen, die in de hemel zijn, volgden Hem op witte paarden, gehuld in wit en smetteloos fijn linnen. En uit zijn mond komt een scherp zwaard, om daarmee de heidenen te slaan. En Hijzelf zal hen hoeden met een ijzeren staf en Hijzelf treedt de persbak van de wijn der gramschap van de toorn Gods, des Almachtigen. (Openbaring 19:11-15)[104](#)

[104](#) Ik zag dat de hemel geopend was, en dit zag ik: een wit paard met een ruiter, die ‘Trouw en betrouwbaar’ heet, die een rechtvaardig vonnis velt en een rechtvaardige strijd voert. Zijn ogen waren als een vlammen vuur en op zijn hoofd had hij veel kronen. Er stond een naam op hem geschreven die niemand kende, alleen hijzelf. Hij droeg met bloed doordrenkte kleren. Zijn naam luidde ‘Woord van God’. De hemelse legermacht, gekleed in zuiver, wit linnen, volgde hem op witte paarden. Uit zijn mond komt een scherp zwaard waarmee hij de volken zal slaan, en hij zal hen met een ijzeren herdersstaf hoeden. Hij zal de wijnpers van de hevige woede van de almachtige God treden. (NBV)

Tot slot geeft het boek Openbaring nog een heel bijzonder voorbeeld van de strijd van Michaël en zijn hemelse leger tegen satan en diens demonisch leger.

En er kwam oorlog in de hemel; Michaël en zijn engelen hadden oorlog te voeren tegen de draak; ook de draak en zijn engelen voerden oorlog, maar hij kon geen standhouden, en hun plaats werd in de hemel niet meer gevonden. En de grote draak werd op de aarde geworpen, de oude slang, die genaamd wordt duivel en de satan, die de gehele wereld verleidt; hij werd op de aarde geworpen en zijn engelen met hem. (Openbaring 12:7-9)[105](#)

[105](#) Toen brak er oorlog uit in de hemel. Michaël en zijn engelen bonden de strijd aan met de draak. De draak en zijn engelen boden tegenstand maar werden verslagen; sindsdien is er voor hen in de hemel geen plaats meer. De grote draak werd op de aarde gegooid. Hij is de slang van weleer, die duivel of Satan wordt genoemd en die de hele wereld misleidt. Samen met zijn engelen werd hij op de aarde gegooid. (NBV)

Hoewel velen menen, dat wat hier beschreven is een terugblik is op de opstand van satan tegen God in het verleden en zijn verwijdering uit de hemel, is dat beslist niet het geval. Het vervolg van dit hoofdstuk vertelt, dat de duivel hierna niet meer in de hemel mocht komen en de gelovigen niet meer bij God mocht aanklagen. Dat deed hij juist wel na zijn opstand tegen God en de zondeval van de mens in het verleden. Neen, hier gaat het om een toekomstige gebeurtenis. Let erop, dat het woord “oorlog” maar liefst drie keer voorkomt in deze verzen. Er zal een echte strijd gestreden worden tussen het engelenleger van Michaël en het demonenleger van satan!

Er moet in een verre voortijd al eerder oorlog geweest zijn tussen het engelenleger en satan met zijn trawanten. De Bijbel vertelt, dat satan niet als satan door God geschapen is. Hij was oorspronkelijk een hoge engel. Hij was de morgenster onder de engelen van God. Hij kwam echter zo onder de indruk van zijn eigen schoonheid en

mogelijkheden, dat hij de plaats van God wilde innemen. Hij wilde aan God gelijk zijn. Daarop kwam hij in opstand met het engelenleger waarover hij de leiding had. Hij wilde God van de troon stoten en zelf de plaats van God innemen. Daarop werd hij uit de hemel geworpen en van morgenster “gedegradeerd” tot duivel en satan. Dit alles wordt in het Oude Testament door twee profeten in beeldende taal beschreven. De ene profeet zingt een klaaglied over de koning van Tyrus. Als wij dit klaaglied lezen, merken wij al snel, dat wat hier geschreven is, niet op een mens van toepassing kan zijn. Achter de koning van Tyrus zien wij de demonenvorst, satan en horen wij wat er van hem en van zijn val gezegd wordt. Zo vertelt de andere profeet in een spotlied over de val van Babel. Opnieuw merken wij, dat wat hier geschreven is, niet op een mens van toepassing kan zijn. Ook hier gaat het over de duivel. In beide liederen horen wij, hoe de morgenster tegen God in opstand kwam en hoe hij uit de hemel verwijderd is. Op grond van de hiervoor reeds genoemde teksten is het ons duidelijk, dat er toen ook een oorlog in de hemel geweest is en dat satan deze strijd verloren heeft en uit de hemel gesmeten is. Wij laten beide profeten hier eerst aan het woord.

*Het woord des HEREN kwam tot mij: mensenkind, hef een klaaglied aan over de koning van Tyrus en zeg tot hem: zo zegt de Here HERE: volmaakt zijt gij van gestalte, vol van wijsheid, volkomen schoon. **In Eden waart gij, Gods hof;** allerhande edelgesteente overdekte u: rode jaspis, chrysoliet en prasem, turkoois, chrysopraas en nefriet, lazuursteen, hematiet en malachiet. Van goud was het werkstuk, waarin zij waren gevat en aan u vastgehecht; toen gij geschapen werdt, waren zij gereed. **Gij waart een beschuttende cherub met uitgespreide vleugels; Ik had u een plaats gegeven: gij waart op de heilige berg der goden, wandelend te midden van vlammen stenen. Onberispelijk waart gij in uw wandel, vanaf de dag dat gij geschapen werdt totdat er onrecht in u werd gevonden: door uw uitgebreide handel zijt gij vervuld geraakt met***

geweldenarij en kwaamt gij tot zonde. **Van de berg der goden verbande Ik u en deed u weg, gij beschuttende cherub, van tussen de vlamme stenen.** Trots was uw hart op uw schoonheid. Met uw luister hebt gij ook uw wijsheid teniet doen gaan. **Ter aarde wierp Ik u neer**, en maakte u tot een schouwspel voor koningen om met leedvermaak naar u te zien. Door uw vele ongerechtigheden, door het onrecht bij uw koophandel, hebt gij uw heiligdommen ontwijfd. Vuur deed Ik oplaaien uit uw midden; dat verteerde u! Ik maakte u tot as op de grond voor de ogen van allen die u zagen. Allen die onder de volken u kennen, ontzetten zich over u; een verschrikking zijt gij geworden, verdwenen zijt gij. Voor altijd! (Ezechiël 28:11-19)[106](#)

[106](#) De HEER richtte zich tot mij: 'Mensenkind, hef over de koning van Tyrus een dodenklacht aan: "Dit zegt God, de HEER: Eens was jij een toonbeeld van perfectie, vervuld van wijsheid en volmaakt van schoonheid. **Je leefde in Eden, in de tuin van God**, en je was bekleed met een keur van edelstenen: met robijn, topaas en aquamarijn, met turkoois, onyx en jaspis, met saffier, granaat en smaragd, gevat in gouden zettingen. Op de dag dat je geschapen werd lagen ze klaar. **Je was een cherub, je vleugels beschermend uitgespreid, je was door mij neergezet op de heilige berg van God, waar je wandelde tussen vurige stenen. Je was onberispelijk in alles wat je deed, vanaf de dag dat je was geschapen tot het moment dat het kwaad vat op je kreeg.** Door al het handeldrijven raakte je verstrikt in onrecht en geweld, en je zondigde; **daarom, beschermende cherub, verbande ik je van de berg van God en verdreef ik je van je plaats tussen de vurige stenen.** Je schoonheid had je hoogmoedig gemaakt, je had je wijsheid en luister verkwanseld. **Daarom heb ik je op de aarde neergeworpen**, als een schouwspel voor andere koningen. Door je grote schuld, door je oneerlijke handel, waren je heiligdommen ontwijfd. Daarom liet ik een vuur in je oplaaien dat je heeft verteerd, ik maakte van jou een hoop as op de grond, voor ieder die het wil zien. Alle volken die je kenden staan verbijsterd; je bent een schrikbeeld geworden, tot in eeuwigheid zul je er niet meer zijn.' (NBV)

Inmiddels weet u, dat als hier over de (heilige) berg der goden geschreven wordt, het niet gaat over een plaats waar de afgoden zouden zijn, maar de plaats waar de engelen (de elohiem) zijn.

En het zal geschieden ten dage, wanneer de HERE u rust geeft van

uw smart en van uw onrust en van de harde dienst die men u heeft laten verrichten, dat gij dit spotlied op de koning van Babel zult aanheffen: hoe heeft de drijver opgehouden, opgehouden is de verdrukking! De HERE heeft de stok der goddelozen verbroken, de scepter der heersers, die in verbolgenheid zonder ophouden natiën sloeg, die in toorn volken vertrad in meedogenloze vervolging. De gehele aarde heeft rust, is stil; men breekt uit in gejubel; zelfs de cipressen verheugen zich over u, de ceders van de Libanon: sinds gij neerligt, klimt niemand naar ons op om ons te vellen. Het dodenrijk beneden is over u in beroering om u bij uw komst te ontmoeten; het wekt de schimmen voor u op, al de bokken der aarde; het doet alle koningen der volken van hun tronen opstaan. Zij allen vangen aan tot u te zeggen: ook gij zijt krachteloos geworden als wij, gij zijt aan ons gelijk geworden; uw trots is in het dodenrijk neergeworpen, de klank uwer harpen; het gewormte ligt onder u gespreid en maden zijn uw bedekking. **Hoe zijt gij uit de hemel gevallen, gij morgenster, zoon des dageraads; hoe zijt gij ter aarde gevelde, overweldiger der volken! En gij overlegdet nog wel: ik zal ten hemel opstijgen, boven de sterren Gods mijn troon oprichten en zetelen op de berg der samenkomst ver in het noorden; ik wil opstijgen boven de hoogten der wolken, mij aan de Allerhoogste gelijkstellen.** Integendeel, in het dodenrijk wordt gij neergeworpen, in het diepste der groeve. (Jesaja 14:3-15) [107](#)

[107](#) Dan, op die dag, zal de HEER jullie vrede geven en een eind maken aan jullie zwoegen, jullie ellende, jullie slavendienst. En jullie zullen het volgende spotlied op de koning van Babylonië aanheffen: 'Het is gedaan met die slavendrijver, gedaan met zijn dwingelandij. De HEER heeft de stok van de goddelozen gebroken, de scepter van de heersers, die de volken sloeg met woedende slagen, zonder eind, die hen belaagde met zijn toorn, zonder maat. Overal op aarde is rust en vrede, vrolijk gejubel weerklinkt. Op de Libanon heerst zelfs vreugde onder de ceders en de cipressen: "Nu jij gevelde bent, komt niemand ons meer vellen." Het dodenrijk beneden is in rep en roer om jou een ontvangst te bereiden: het wekt de schimmen voor je op van alle leiders van de aarde, het laat de vorsten van vreemde volken voor jou opstaan van hun troon. Hoor hoe zij je onthalen: "Nu ben jij even zwak als wij, je bent echt een van ons. Je pracht en praal, en de klank van je harpen, ze worden dit dodenrijk binnengebracht. Wormen zijn je bed, maden je deken." O

morgenster, zoon van de dageraad, hoe diep ben je uit de hemel gevallen. Overwinnaar van alle volken, hoe smadelijk lig je daar geveld. Je zei bij jezelf: Ik stijg op naar de hemel, boven Gods sterren plaats ik mijn troon. Ik zetel op de toppen van de Safon, de berg waar de goden bijeenkomen. Ik stijg op tot boven de wolken, ik evenaar de Allerhoogste. Nee! Je daalt af in het dodenrijk, in de allerdiepste put. (NBV)

De hier genoemde “sterren Gods” zijn de engelen, die in de Bijbel met sterren vergeleken worden. Het boek Job maakt ons duidelijk, dat satan, nadat hij uit de hemel geworpen was, nog steeds in de hemel kan komen om daar met God te praten. Wij kunnen ons gewoon niet voorstellen hoe een heilig God kan praten met de duivel. Wij begrijpen niet, hoe God naar satan kan luisteren als hij de gelovigen bij God aanklaagt. Het is echter niet belangrijk, of wij dit wel of niet begrijpen. Het gaat niet om begrip, maar om geloof. Feit is, dat de Bijbel ons duidelijk maakt, dat de duivel in de hemelse vergadering te midden van de “zonen van God” (dat zijn Gods engelen) kan gaan staan en met God in gesprek kan komen.

Op zekere dag nu kwamen de zonen Gods om zich voor de HERE te stellen, en onder hen kwam ook de satan. En de HERE zei tot de satan: vanwaar komt gij? En de satan antwoordde de HERE: van een zwerftocht over de aarde, die ik doorkruist heb. (Job 1:6,7)[108](#)

[108](#) *Op een dag kwamen de hemelbewoners hun opwachting maken bij de HEER, en ook Satan bevond zich onder hen. De HEER vroeg aan Satan: ‘Waar kom je vandaan?’ Hij antwoordde: ‘Ik heb rondgezworven en rondgedoold op aarde.’ (NBV)*

Wij zien, dat satan niet ver weg is, maar dat hij als een zwerver over de aarde rondgaat. Ook kan hij voor God verschijnen en kan God zelfs met hem in gesprek raken.

Satan komt daar niet alleen om de christenen aan te klagen, hij komt er ook om de Joden aan te klagen. Volgens de Joodse leer (Exodus Rabbah 18:5) noemt de satan alle tekortkomingen van de Joden als hij voor God staat en noemt Michaël dan juist alle goede

feiten van de Joden, waardoor Michaël de satan tot zwijgen brengt. Wij hebben een voorbeeld hiervan in de profetie van Zacharia.

*Vervolgens deed Hij mij de hogepriester Jozua zien, staande voor de engel des HEREN, terwijl de satan aan zijn rechterhand stond om hem aan te klagen. De HERE echter zei tot de satan: de HERE bestraffe u, satan, ja de HERE, die Jeruzalem verkiest, bestraffe u; is deze niet een brandhout uit het vuur gerukt? Jozua nu was met **vuile klederen** bekleed, terwijl hij voor de engel stond. Toen nam deze het woord en zei tot hen die voor hem stonden: doet hem de vuile klederen uit. Hij zei tot hem: zie, ik neem uw ongerechtigheid van u weg, ik trek u feestklederen aan. Ik nu zei: laat ze een reine tulband op zijn hoofd zetten. Toen zetten zij een reine tulband op zijn hoofd en trokken hem een staatsiegewaad aan, terwijl de engel des HEREN erbij stond. (Zacharia 3:1-5)*[109](#)

[109](#) Vervolgens liet hij me de hogepriester Jozua zien. Deze stond voor de engel van de HEER, met aan zijn rechterhand Satan, die tegen hem pleitte. De engel van de HEER zei tegen Satan: 'De HEER zal je het zwijgen opleggen. De HEER, die Jeruzalem heeft uitverkozen, zal jou het zwijgen opleggen. Is deze Jozua niet een stuk zwartgeblakerd hout dat uit het vuur is weggerukt?' Nu was Jozua in vuile kleren voor de engel verschenen. Deze zei tegen degenen die voor hem stonden: 'Trek hem die **vuile kleren** uit.' En tegen Jozua zei hij: 'Hierbij reinig ik je van alle schuld en kleed ik je in een feestelijk gewaad.' Ik zei: 'Ze zouden hem een nieuwe tulband moeten omdoen.' Ze deden hem een nieuwe tulband om en kleedden hem aan in het bijzijn van de engel van de HEER. (NBV)

De profeet Zacharia en de hier genoemde hogepriester Jozua leefden in dezelfde tijd als Ezra en Nehemia. Satan klaagde de hogepriester aan, omdat zijn zonen met heidense vrouwen getrouwd waren, net zoals meer Joden met heidense vrouwen getrouwd waren. Met de “*vuile klederen*” waarover hier gesproken wordt, wordt de ontrouw van de zonen van Jozua bedoeld. Hij had dus niet letterlijk vieze kleding aan. Deze beeldspraak komen wij vaker in de Bijbel tegen.

En onder de priesterzonen die vreemde vrouwen hadden gehuwd, bevonden zich: van de zonen van Jesua, de zoon van Josadak, en zijn broeders: Maäseja, Eliëzer, Jarib en Gedalja. (Ezra 10:18)[110](#)

[110](#) *De priesters die met uitheemse vrouwen waren getrouwd, waren: Uit de familie van Jesua, de zoon van Josadak, en uit die van zijn broers: Maäseja, Eliëzer, Jarib en Gedalja. (NBV)*

De hier genoemde Jesua is dezelfde als de in Zacharia genoemde Jozua. De hogepriester wordt aangeklaagd, omdat zijn zonen ontrouw waren.

In de grote verdrukking zal Michaël als aanvoerder van een engelenleger de strijd aanbinden met satan en zijn demonenleger. Michaël en zijn leger zullen de strijd winnen en satan zal uit de hemel verdreven worden. Er zal opnieuw oorlog gevoerd worden in de hemel. Zoals de Here Jezus soms demonen uit mensen verdreef, zo zullen de satan en zijn demonen uit de hemel verdreven worden. Zij zullen definitief verwijderd worden en er nooit meer mogen terugkeren. Terwijl zij op aarde de strijd in alle hevigheid zullen voeren tegen het volk Israël, is de volgende stap naar satans definitieve nederlaag gezet. De eerste stap werd gezet, toen de Here Jezus stierf aan het kruis.

Daar nu de kinderen aan bloed en vlees deel hebben, heeft ook Hij op gelijke wijze daaraan deel gekregen, opdat Hij door Zijn dood hem, die de macht over de dood had, de duivel, zou onttronen. (Hebreeën 2:14)[111](#)

[111](#) *Omdat die kinderen mensen zijn van vlees en bloed, is de Zoon een mens geworden als zij om door zijn dood definitief af te rekenen met de heerser over de dood, de duivel... (NBV)*

Ook u heeft Hij, hoewel gij dood waart door uw overtredingen en onbesnedenheid naar het vlees, levend gemaakt met Hem, toen Hij ons al onze overtredingen kwijtschold, door het bewijsstuk uit te wissen, dat door zijn inzetten tegen ons getuigde en ons

*bedreigde. En dat heeft Hij weggedaan door het aan het kruis te nagelen: Hij heeft de **overheden en machten** ontwapend en openlijk tentoongesteld en zo over hen gezegevierd. (Colossenzen 2:13-15)*[112](#)

[112](#) *U was dood door uw zonden en door uw onbesneden staat, maar God heeft u samen met Christus levend gemaakt toen hij ons al onze zonden kwijtschold. Hij heeft het document met voorschriften waarin wij werden aangeklaagd, uitgewist en het vernietigd door het aan het kruis te nagelen. Hij heeft zich ontdaan van de machten en krachten, hij heeft hen openlijk te schande gemaakt en in Christus over hen getriomfeerd. (NBV)*

Met deze “**overheden en machten**” worden de demonische machten bedoeld.

Door het kruis is satan van zijn troon gestoten. Hij is niet langer onze overheerser. Ook de boze machten zijn ontwapend en openlijk tentoongesteld als verslagenen. Dit betekent echter niet, dat ze nu reeds definitief verslagen zijn. Satan gaat nog steeds rond als een brullende leeuw, op zoek wie hij kan verslinden (1 Petrus 5:8). Maar de inzet naar zijn definitieve einde is er. De Here Jezus wees Zijn discipelen er al op toen Hij op aarde was. Hij liet hen zien, dat satan toen al beetje bij beetje terrein verloor.

En de tweeënzeventig zijn teruggekeerd met blijdschap en zeiden: Here, ook de boze geesten onderwerpen zich aan ons in uw naam. En Hij zei tot hen: Ik zag de satan als een bliksem uit de hemel vallen. Zie, Ik heb u macht gegeven om op slangen en scorpioenen te treden en tegen de gehele legermacht van de vijand; en niets zal u enig kwaad doen. Evenwel, verheugt u niet hierover, dat de geesten zich aan u onderwerpen, maar verheugt u, dat uw namen staan opgetekend in de hemelen. (Lucas 10:17-20)

Overigens blijkt uit deze tekst, dat de aanhang van satan ook als een leger getoond wordt in de Bijbel.

Jezus zei: “Nu gaat er een oordeel over deze wereld; nu zal de **overste dezer wereld** buitengeworpen worden.” (Johannes 12:31)[113](#) Deze “overste dezer wereld” is niemand anders dan de demonische engelenvorst: satan zelf. Jezus zag al, dat het moment zou komen, dat satan onttroond zou worden als heerser over de aarde. Tijdens Zijn leven op aarde, zo liet de Here Jezus blijken, was dit proces al in gang gezet. Tegen Zijn vijanden zei de Heer:

[113](#) *Nu wordt het oordeel over deze wereld geveld, nu zal de heerser van deze wereld uitgebannen worden. (NBV)*

Gij hebt de duivel tot vader en wilt de begeerten van uw vader doen. Die was een mensenmoordenaar van den beginne en staat niet in de waarheid, want er is in hem geen waarheid. Wanneer hij de leugen spreekt, spreekt hij naar zijn aard, want hij is een leugenaar en de vader der leugen. (Johannes 8:44)[114](#)

[114](#) *Uw vader is de duivel, en u doet maar al te graag wat uw vader wil. Hij is vanaf het begin een moordenaar geweest. Hij hoort niet bij de waarheid, omdat er geen waarheid in hem is. Wanneer hij liegt, spreekt hij zoals hij is: een aartsleugenaar, de vader van de leugen. (NBV)*

De macht van satan zal eens eindigen. Tijdens Zijn leven kondigde de Here Jezus het al aan. Door het kruis werden de boze machten reeds als verslagenen getoond. Bij Jezus' wederkomst zal het einde van satan eerst tijdelijk een feit zijn en aan het eind van de huidige tijd zal satan definitief en voor altijd van de aarde verwijderd worden en zal hij geen enkele macht over de aarde meer hebben.

In Openbaring 12 wordt de volgende stap gezet: satan mag aan de vooravond van het komende Messiaanse rijk de Joden niet langer aanklagen en wordt daarom uit de hemel geworpen. Hij verdwijnt echter niet “ergens” in het heelal. Nu wordt de aarde zijn residentie. Hij weet, dat nu zijn einde in werking gezet is, het niet lang meer zal duren tot het definitieve einde voor hem zal komen. Daarom zal hij in woeste verbetenheid trachten meer onheil teweeg te brengen dan hij ooit aangericht heeft.

En de grote draak werd op de aarde geworpen, de oude slang, die genaamd wordt duivel en de satan, die de gehele wereld verleidt; hij werd op de aarde geworpen en zijn engelen met hem. En ik hoorde een luide stem in de hemel zeggen: nu is verschenen het heil en de kracht en het koningschap van onze God en de macht van zijn Gezalfde; want de aanklager van onze broeders, die hen dag en nacht aanklaagde voor onze God, is nedergeworpen. En zij hebben hem overwonnen door het bloed van het Lam en door het woord van hun getuigenis, en zij hebben hun leven niet liefgehad, tot in de dood. Daarom, verheugt u, gij hemelen en wie daarin wonen. Wee de aarde en de zee, want de duivel is tot u nedergedaald in grote grimmigheid, wetende, dat hij weinig tijd heeft. En toen de draak zag, dat hij op de aarde was geworpen, vervolgde hij de vrouw, die het mannelijke kind gebaard had. (Openbaring 12:9-13)[115](#)

[115](#) *De grote draak werd op de aarde gegooid. Hij is de slang van weleer, die duivel of Satan wordt genoemd en die de hele wereld misleidt. Samen met zijn engelen werd hij op de aarde gegooid. Toen hoorde ik een luide stem in de hemel zeggen: 'Nu zijn de redding, de macht en het koningschap van onze God werkelijkheid geworden, en de heerschappij van zijn messias. Want de aanklager van onze broeders en zusters, die hen dag en nacht bij onze God aanklaagde, is ten val gebracht. Zij hebben hem dankzij het bloed van het lam en dankzij hun getuigenis overwonnen. Zij waren niet aan het leven gehecht en hebben hun dood aanvaard. Daarom: juich, hemel, en allen die daar wonen! Maar wee de aarde en de zee: de duivel is naar jullie afgedaald! Hij is woedend, want hij weet dat hij geen tijd te verliezen heeft.' Toen de draak zag dat hij op de aarde gegooid was, achtervolgde hij de vrouw die een zoon gebaard had. (NBV)*

De vrouw is, zoals zij ook in het Oude Testament is, het volk Israël. In groter grimmigheid dan hij ooit eerder toonde, zal de satan in de tijd van de grote verdrukking de Joden laten vervolgen en zal hij trachten het Joodse volk te laten uitroeien. Dan zal Michaël de grote redder van het volk Israël zijn.

Te dien tijde zal Michaël opstaan, de grote vorst, die de zonen van uw volk terzijde staat; en er zal een tijd van grote benauwdheid zijn, zoals er niet geweest is sinds er volken bestaan, tot op die tijd toe.

Maar in die tijd zal uw volk ontkomen: al wie in het boek geschreven wordt bevonden. (Daniël 12:1)[116](#)

[116](#) *In die tijd zal Michaël opstaan, de grote vorst, die de kinderen van je volk terzijde staat. Het zal een tijd van verdrukking zijn, zoals er niet geweest is sinds er volken bestaan. In die tijd zal je volk worden gered: allen die in het boek zijn opgetekend. (NBV)*

Het is zeer bemoedigend om in de Bijbel te mogen zien, dat en hoe God zorgde voor de bescherming van Zijn mensen op aarde. Soms zond Hij slechts één engel, maar dan was die ene engel ook ruim voldoende. Soms zond Hij een heel engelenleger als een hemelse militaire macht om mensen, of om slechts één mens te beschermen. De Bijbel zegt, dat Elia een mens is net als wij zijn. Elisa was ook een mens zoals wij zijn. Als God Elisa op een bijzondere manier wilde beschermen als dit nodig was, zal God dit bij ons ook willen doen, als dit nodig mocht zijn. Zo zal de Here Jezus ons nooit in de steek laten en ons nooit aan ons lot overlaten. Hij is er voor ons. Hij is mét ons. Hij helpt en beschermt ons en geeft ons daarom Zijn engelen om ons terzijde te staan!

Engelen en onze bescherming

Openbaring 7:15 laat ons weten dat God op Zijn troon in de hemel zit en daar dag en nacht vereerd wordt:

Daarom zijn zij voor de troon van God en zij vereren Hem dag en nacht in zijn tempel; en Hij, die op de troon gezeten is, zal zijn tent over hen uitspreiden.[117](#)

[117](#) *Daarom staan ze voor Gods troon en zijn ze dag en nacht in zijn tempel om hem te vereren. En hij die op de troon zit zal bij hen wonen. (NBV)*

Uit deze tekst blijkt dat Hij steeds vanuit Zijn troon in de hemel regeert. Een belangrijke vraag - die christenen zelden stellen - is: **hoe kan God dan ook bij ons zijn?**

God houdt Zijn hele schepping “in Zijn hand” zo zingt een negerlied en Hij doet dit vanaf Zijn troon in de hemel. God is geen reiziger, zoals de Baälpriesters zich in de tijd van Elia voorstelden. Hij reist niet heen en weer tussen de hemel en de aarde. God is op Zijn troon en daar blijft Hij. Hoe kan Hij dan ook bij ons aanwezig zijn en ons helpen?

In de hele Bijbel blijkt, dat God door middel van Zijn engelen bij ons aanwezig is. Zij zijn Gods vertegenwoordigers. Zij vertegenwoordigen Hem. In Zijn engelen is God bij ons aanwezig. De aanwezigheid van de engelen bij ons is zo doordrenkt van hun Zender, God Zelf, dat de Bijbel steeds laat zien, dat als de engelen aanwezig zijn, het is alsof God Zelf aanwezig is. Regelmatig spreekt de Bijbel over belangrijke engelen die bij de mensen kwamen en God vertegenwoordigden en die spraken, alsof zij God Zelf waren. Zij spraken met Goddelijk gezag, met Goddelijke autoriteit, waardoor het leek, alsof zo’n belangrijke engel God Zelf was. Dit heeft de Joden nooit doen denken, dat zo’n engel God Zelf was. Christenen meenden echter vaak, dat het in dergelijke situaties om God Zelf of om de Here Jezus ging. In zulke situaties werd het woord engel in onze Bijbel vaak met een hoofdletter als Engel geschreven. Wie zich realiseert, dat het woord engel “boodschapper” en “gezondene” betekent, realiseert zich, dat God nooit Zichzelf op pad kan sturen naar de aarde. God kan nooit Zijn eigen knecht zijn. God is de Oppermajesteit en kan nooit een ondergeschikte dienaar van Zichzelf worden.

Een enkele keer lezen wij in de Bijbel, dat God naar de aarde kwam om Zich hoogstpersoonlijk van een bepaalde situatie op de hoogte te stellen. Dat zien wij bijvoorbeeld bij de torenbouw van Babel.

Toen daalde de HERE neder om de stad en de toren, die de mensenkinderen bouwden, te bezien, en de HERE zei: zie, het is één volk en zij allen hebben één taal. Dit is het begin van hun streven;

nu zal niets van wat zij denken te doen voor hen onuitvoerbaar zijn. Welaan, laat Ons nederdalen en daar hun taal verwarren, zodat zij elkanders taal niet verstaan. (Genesis 11:5-7)[118](#)

[118](#) Maar toen daalde de HEER af om te kijken naar de stad en de toren die de mensen aan het bouwen waren. Dit is één volk en ze spreken allemaal een en dezelfde taal, dacht de HEER, en wat ze nu doen is nog maar het begin. Alles wat ze verder nog van plan zijn, ligt nu binnen hun bereik. Laten wij naar hen toe gaan en spraakverwarring onder hen teweegbrengen, zodat ze elkaar niet meer verstaan. (NBV)

Hier wordt gesproken over het “nederdalen” van God, dat uitgelegd kan worden, als zou God toen de hemel verlaten hebben en naar de aarde gekomen zijn. De uitdrukking “laat ons nederdalen om te zien” is een “antropomorfisme”. Het wil zeggen dat in menselijke taal iets weergegeven wordt, dat wij niet zouden kunnen begrijpen, als het niet met menselijke bewoordingen was weergegeven. Het betekent echter niet, dat God letterlijk uit de hemel naar de aarde gekomen is om te zien wat er op aarde aan de hand is. God is alwetend en wist, zonder naar de aarde te komen, wat er op aarde aan de hand was. Het maakt duidelijk wat wij zouden doen. Er wordt op menselijke manier over God geschreven, maar het betekent niet, dat God echt op menselijke wijze handelt.

Wat hier op menselijke wijze aan ons getoond wordt, is het volgende. Zoals een aardse rechter naar de plaats van het misdrijf kan gaan om zich persoonlijk op de hoogte te stellen van alle feiten en omstandigheden om pas daarna een goed oordeel te kunnen vormen en een correct vonnis te kunnen vellen, zo heeft God Zich ook terdege op de hoogte gesteld van alle feiten. Terwijl een aardse rechter in zo’n geval naar de plaats van het misdrijf kan gaan, hoeft God dat niet te doen. Toch wordt het voorgesteld, alsof Hij echt ter plaatse ging kijken. Dit is om ons duidelijk te maken, dat Hij nu handelt als Rechter.

God heeft de engelen zowel voor Zichzelf bestemd als om ons van dienst te zijn. Wij zien hen niet, maar zij zijn er wel.

Waarschijnlijk zullen wij pas in de hemel echt verstaan hoe groot de dienst van de engelen voor ons geweest is. Laten wij er nu echter van overtuigd zijn, dat de engelen er zijn en Gods opdracht hebben gekregen om ons terzijde te staan. Hoewel velen bij de engelen vaak alleen denken aan bescherming, dienen wij bij de engelen ook te denken aan leiding. Zij kunnen ons leiden in ons leven, waardoor zij ons de juiste weg wijzen en ons brengen op de plaats waar wij moeten zijn. Wij geven enkele voorbeelden uit de Bijbel.

Abraham zei tegen zijn knecht:

De HERE, voor wiens aangezicht ik gewandeld heb, zal Zijn engel met u zenden, en zal uw weg voorspoedig maken, zodat gij voor mijn zoon een vrouw zult nemen uit mijn geslacht en uit mijns vaders huis. (Genesis 24:40)[119](#)

[119](#) Maar hij antwoordde mij: “De HEER, naar wiens wil ik mij steeds heb gericht, zal zijn engel met je meesturen en ervoor zorgen dat je binnen mijn familie, onder mijn naaste verwanten, een vrouw vindt voor mijn zoon.
(NBV)

Let er op, dat Abraham ervan overtuigd is, dat God een engel zal zenden om de knecht op zijn weg te leiden. God zal voor de knecht zorgen. Hoe is God bij hem? Door middel van de engel. Let er ook op, dat Abraham in één adem over God en over de engel spreekt. Abraham laat zien, dat de engel de uitvoerder is van Gods wil en dat de engel namens God steeds bij hem was.

Wij wijzen u nog op een bijzondere gebeurtenis, waarin Jacob op zijn vlucht naar Haran in een droom gewezen werd op de betekenis van engelen in zijn leven.

Toen droomde Jacob, en zie, op de aarde was een ladder opgericht, waarvan de top tot aan de hemel reikte, en zie, engelen Gods klommen daarlangs op en daalden daarlangs neder. (Genesis 28:12) [120](#)

[120](#) Toen kreeg hij een droom. Hij zag een ladder die op de aarde stond en helemaal tot de hemel reikte, en daarlangs zag hij Gods engelen omhoog gaan en afdalen. (NBV)

Het wonderlijke van de ladder was, dat hij niet uit de hemel was neergelaten, maar dat hij vanaf de aarde was opgericht en dat hij vanaf de aarde helemaal tot aan de hemel reikte. Verder bleek, dat de engelen niet bovenaan begonnen af te dalen en daarna weer naar de hemel opstegen, maar dat zij op aarde begonnen naar de hemel te gaan en dat daarna pas gesproken werd over engelen die afdaalden uit de hemel naar de aarde. De ladder moet niet van het formaat geweest zijn, zoals wij een ladder zien. Het was niet zoiets als een schildersladder, waarlangs de engelen heen en weer gingen. Het moet een grote trap naar de hemel geweest zijn. De engelen konden er door naar de hemel komen als ook vanuit de hemel naar de aarde afdalen.

Wat betekenen de engelen in dit visioen? Wij zagen, dat in het boek Daniël verteld wordt over speciale demonen, die een land of een rijk als hun gebied hebben. Wij kunnen ervan uitgaan, zoals ook de rabbijnen zeggen, dat er ook engelen over de verschillende landen aangesteld zijn. Jacob moet geweten hebben van Gods engelen die aan een bepaald land gebonden zijn. In dit visioen zou het dan voor Jacob betekend hebben, dat de engelen Gods van Kanaän, die van Godswege bij hem waren om hem te beschermen, weliswaar bij hem vandaan gingen, hem verlieten nu hij Kanaän verliet, maar dat nieuwe engelen daarvoor in de plaats kwamen en dat er nieuwe engelen van Godswege bij hem zouden zijn om hem te beschermen en hem te leiden op zijn reis buiten Kanaän. Ook de Joodse geleerde Rashi zegt, dat de engelen die hem begeleid

hadden in Kanaän nu opwaarts stegen naar de hemel en dat andere engelen afdaalden om hem te begeleiden.

Toen Jacob Jozef zegende, zei hij bij het zegenen van diens zonen:

God, voor wiens aangezicht mijn vaderen Abraham en Isaak gewandeld hebben; God, die mij als herder geleid heeft, mijn leven lang tot op deze dag; de engel, die mij verlost heeft uit alle nood, zegene deze jongelingen, zodat in hen mijn naam en die van mijn vaderen Abraham en Isaak voortleven en zij in menigte mogen toenemen in het land. (Genesis 48:15,16) [121](#)

[121](#) 'De God naar wiens wil mijn voorouders Abraham en Isaak zich richtten, de God die mijn leven lang mijn herder is geweest, 16 de engel die mij heeft bevrijd van alle onheil, hij geve deze jongens zijn zegen. Moge mijn naam door hen voortleven, en ook die van mijn voorouders Abraham en Isaak, en mogen zij zich over de hele aarde uitbreiden.' (NBV)

De zegen die Jacob van God Zelf ervaren heeft, is tot hem gekomen door middel van de engel, die God als leider en beschermer aan Jacob gegeven had. Jacob spreekt dan over: *“De engel die mij verlost heeft uit alle nood.”* Ook spreekt hij over de zegen, die de engel moest schenken. Verwachtte Jacob echt een zegen van de engel, of verwachtte hij een zegen van God? Van God natuurlijk. De engel vertegenwoordigde immers God!

Wát heeft Jacob veel nood en ellende gehad in zijn leven. Problemen met zijn broer Ezau. Angst voor Ezau. Op de vlucht voor Ezau. Naar een onbekend land. Hard werken voor een vrouw. Bedrogen door zijn schoonvader. Vluchten voor zijn schoonvader. Opnieuw angst voor zijn broer. Zijn geliefde vrouw verloren toen hij nog maar net in het beloofde land was teruggekeerd. Bedrogen door zijn kinderen. Zijn zoon Jozef verloren. Hongersnood in het land, enz. Toch zegt Jacob, dat de engel des Heren hem verlost heeft uit al zijn nood. Hij kon nooit om de nood heenlopen. Hij heeft de nood nooit kunnen ontwijken. Hij moest er altijd dwars

doorheen. Maar de engel des Heren was altijd bij hem. De engel des Heren was steeds zijn bijzondere Beschermers. Jacob heeft ervaren, wat later David gezegd heeft: *“De engel des Heren legerd Zich rondom wie Hem vrezen en redt hen.”* (Psalm 34:8)[122](#)

[122](#) *De engel van de HEER waakt over wie hem vrezen, en bevrijdt hen.* (NBV)

Als Jacob nog bij zijn oom en schoonvader Laban is, krijgt hij in de droom bezoek van de engel des Heren. Deze zegt tegen hem: *“Ik heb gezien alles wat Laban u aandoet.”* (Genesis 31:12)[123](#) Wát een troost is het, om dat telkens weer te mogen horen. God gaat niet lichtvaardig aan ons zuchten en steunen voorbij. God is niet onverschillig als het gaat om onze zorgen en droefheid. God kijkt er goed naar. Hij houdt ons en ons leven heel goed in de gaten. En... Hij kijkt niet vanaf een afstand; Hij is erbij door middel van Zijn engelen. Zo staat Hij naast ons. Zo staat Hij om ons heen. Hij is overal, als het maar heel dicht bij ons is. Dat is toch genoeg? Dat is toch voldoende? Zo is het dan toch goed?

[123](#) ... *ik heb gezien wat Laban je allemaal heeft aangedaan.* (NBV)

Tijdens de woestijnreis van de Israëlieten lezen wij meerdere keren over een engel, die van Godswege bij hen was om hen te helpen, te leiden en te beschermen. Wij noemen de volgende teksten:

Maar zie, Ik zal het hart der Egyptenaren verharderen, zodat zij hen achterna zullen trekken, en Ik zal Mij verheerlijken aan Farao en aan zijn gehele legermacht, aan zijn wagens en aan zijn ruiters. En de Egyptenaren zullen weten, dat Ik de HERE ben, doordat Ik Mij verheerlijken zal aan Farao, aan zijn wagens en aan zijn ruiters. Toen verliet de engel Gods, die voor het leger van Israël uitging, zijn plaats en ging achter hen aan; ook verliet de wolkkolom haar plaats aan hun spits en ging achter hen staan. Zo kwam zij tussen het leger van de Egyptenaren en dat van de Israëlieten in; en de wolk was duisternis, maar tegelijk verlichtte zij de nacht; zodat de een de ander niet kon naderen, de gehele nacht. (Exodus 14:17-20)[124](#)

[124](#) *Ik zal de Egyptenaren onverzettelijk maken zodat ze hen achterna gaan, en dan zal ik mijn majesteit tonen door de farao en zijn hele leger, zijn wagens en zijn ruiters, ten val te brengen. De Egyptenaren zullen beseffen dat ik de HEER ben, als ik in mijn majesteit de farao, met al zijn wagens en ruiters, ten val heb gebracht.’ De engel van God, die steeds voor het leger van de Israëlieten uit was gegaan, stelde zich nu achter hen op. Ook de wolkkolom die eerst voor hen uit ging stelde zich achter hen op, zodat hij tussen het leger van de Egyptenaren en dat van de Israëlieten kwam te staan. Aan de ene kant bracht de wolk duisternis, aan de andere kant verlichtte de vuurzuil de nacht. Die hele nacht konden de legers niet bij elkaar komen. (NBV)*

God zei: “Zie, Ik zend een engel voor uw aangezicht, om u te bewaren op de weg en om u te brengen naar de plaats, die Ik bereid heb.” (Exodus 23:20; zie ook 23:23; 32:34 en 33:2) [125](#)

[125](#) *Ik stuur een engel voor jullie uit om je op je tocht te beschermen en je naar de plaats te brengen die ik voor jullie bestemd heb. (Exodus 23:20 NBV)*

Wij zien, dat namens God een engel bij de Israëlieten aanwezig was om hen te beschermen tegen de Egyptenaren, maar ook om hen de weg te wijzen door de woestijn en om hen veilig te brengen in het beloofde land. Deze engel zou hen geen makkelijk leven geven. Hij zou hen zelfs meenemen naar de verschillende vijanden. In het boek Numeri wordt over deze tijd het volgende geschreven:

Mozes nu zond uit Kades boden tot de koning van Edom: zo zegt uw broeder Israël: gij weet van al de moeite, die ons overkomen is: hoe onze vaders naar Egypte trokken, en wij lange tijd in Egypte woonden, en de Egyptenaren ons en onze vaders slecht behandelden. Toen riepen wij tot de HERE, en Hij hoorde onze stem, zond een engel en leidde ons uit Egypte; en zie, nu zijn wij te Kades, een stad aan de grens van uw gebied. (Numeri 20:14-16) [126](#)

[126](#) *Vanuit Kades stuurde Mozes gezanten naar de koning van Edom met deze boodschap: ‘Uw broeder Israël bericht u het volgende: Het is u bekend met welke moeilijkheden wij te kampen hebben gehad. U weet dat onze voorouders naar Egypte zijn getrokken, dat wij daar lang hebben gewoond en dat de Egyptenaren ons en onze voorouders slecht behandeld hebben. Wij*

riepen de HEER aan en hij hoorde ons hulpgeroep; hij heeft ons een engel gezonden en ons uit Egypte weggeleid. Nu zijn wij in Kades, een stad aan de grens van uw rijk. (NBV)

De Israëlieten baden indertijd tot God om hulp en bijstand, zij baden om een ingrijpen van God en Hij deed het. Hoe? Vaak praten wij in allerlei situaties alsof wij ervan uitgaan, dat God Zelf uit de hemel naar de aarde komt om in eigen Persoon ons terzijde te staan. Natuurlijk mogen wij ons geloof op deze manier beleven. Het betekent echter niet, dat God Zelf telkens als Hij te hulp gevraagd wordt, van Zijn troon afkomt, de hemel verlaat en naar de aarde komt. Hoe doet God het dan wel? Hij zendt een ambassadeur, een gezant, een belangrijke hemelse vertegenwoordiger. In die remplaçant is God in feite Zelf vertegenwoordigd. Zo deed Hij het ook bij Israël in de woestijn. Het volk had Hem nodig. Hij kwam in Zijn gezant, in Zijn ambassadeur: een belangrijke engel.

De profeet Jesaja beschrijft deze hulp van God door middel van Zijn engel met de volgende woorden:

Ik zal de gunstbewijzen des HEREN vermelden, de roemrijke daden des HEREN, naar alles wat de HERE ons heeft gedaan en naar de grote goedheid jegens het huis Israëls, welke Hij het betoond heeft naar zijn barmhartigheid en naar zijn vele gunstbewijzen. Hij zei: zij zijn toch Mijn volk, kinderen, die niet trouweloos worden, en Hij werd hun tot een Verlosser. In al hun benauwdheid was ook Hij benauwd, en de engel Zijns aangezichts heeft hen gered. In zijn liefde en in zijn mededogen heeft Hij zelf hen verlost en Hij hief hen op en droeg hen al de dagen van ouds. (Jesaja 63:7-9)[127](#)

[127](#) *Ik zal de liefde van de HEER gedenken en zijn roemrijke daden bezingen: alles wat de HEER voor ons heeft gedaan, de goedheid die hij het volk van Israël bewees in zijn ontferming en onbegrensde liefde. Hij zei: 'Natuurlijk, het is mijn volk! Mijn kinderen zijn te vertrouwen.' Daarom wilde hij hun redder zijn. In al hun nood was ook hijzelf in nood: zij werden gered door de engel van zijn tegenwoordigheid. In zijn liefde en mededogen heeft hij hen zelf*

verlost, hij tilde hen op en heeft hen gedragen, alle jaren door. (NBV)

Als je deze woorden van Jesaja leest kun je je afvragen of God Zelf aanwezig was bij de Israëlieten, of dat er een engel bij hen was. Het antwoord is heel duidelijk: namens God was een engel bij hen. Die engel was echter zo belangrijk, hij was zo'n belangrijke ambassadeur van zijn hemelse Zender, dat gezegd kan worden, dat alles wat deze engel voor en met het volk Israël deed, met en door God Zelf voor hen gedaan werd. Deze engel was namelijk niet zomaar één van de engelen; het was één van de weinige engelen die direct voor het aangezicht van God staan. Wat Gabriël eens tegen Zacharias zei, namelijk dat hij voor het aangezicht van God stond (Lucas 1:19), kan ook van deze engel gezegd worden. Deze engel was zo één met zijn Zender, dat de verlossing die deze engel voor hen bracht, gerekend wordt als de verlossing die God Zelf hen gebracht heeft.

In Joodse kring wordt aangenomen, dat met deze engel van Gods aangezicht de aartsengel Michaël bedoeld wordt. De aartsengelen zijn de engelen die voor Gods troon en voor Gods aangezicht staan. Gabriël is ook één van deze engelen. Ook Michaël is zo'n engel. De engelgezant van God, die tijdens de woestijnreis van de Israëlieten namens God bij hen was, was er ook bij als er verdriet was. Als de Israëlieten gestraft werden om hun zonden en onder de straf van God moesten doorgaan, week de engel van Gods aangezicht niet van hun zijde. Hij ging met hen mee door het oordeel. Dat wil Jesaja 63:9 ons zeggen. Als de Israëlieten het onder de straffen van God benauwd hadden, deelde deze engel de benauwdheden met hen.

Opmerkelijk is het om te zien, dat in de Griekse vertaling van het Oude Testament die Joodse geleerden indertijd gemaakt hebben en die de Septuaginta heet, juist gezegd wordt, dat de redding niet van de engel kwam, maar dat deze van God Zelf gekomen is. De

redding was dus niet het werk van de engel, maar van God Zelf.

Enkele Nederlandse vertalingen geven echter een heel ander verhaal. Zo zeggen de R.K. Canisius vertaling en de R.K. Willibrord vertaling in deze tekst, dat er juist geen engel bij hen was! De Groot Nieuws Bijbel en de Leidse vertaling zwijgen in deze tekst zelfs helemaal over de engel en doen dus ook alsof er geen engel aanwezig was.

Deze engel deed iets bijzonders bij hen. Als de Israëlieten door de straf van God op aarde gevallen waren en dreigden vertrappt te worden, kwam deze bijzondere engel en raapte hen op. Hij droeg hen in zijn armen. Wat wij in ons geloof beleven, dat de Here Jezus voor ons doet, blijkt in de praktijk het werk van de engelen te zijn. Zo was God als de grote Redder en Verlosser van Zijn volk in de persoon en in het werk van deze engel bij hen. Deze engel deed precies hetzelfde als wat van God gezegd wordt: *“Hij zal als een herder zijn kudde weiden, in zijn arm de lammeren vergaderen en ze in zijn schoot dragen; de zogenden zal Hij zachtkens leiden.”* (Jesaja 40:11)[128](#)

[128](#) *Als een herder weidt hij zijn kudde: zijn arm brengt de lammeren bijeen, hij koestert ze, en zorgzaam leidt hij de ooien.* (NBV)

Deze engel toonde hen hoe God was. Als de Israëlieten leden in de woestijntijd, leed deze engel met hen mee, waarmee hij toonde, dat ook God Zelf met hen bewogen was. In de NBG-vertaling heet het, dat hij met hen benauwd was.

In het Boek is Jesaja 63:9 als volgt weergegeven: *“In al hun onderdrukking werd Hij onderdrukt en Hij redde hen door de engel die altijd bij Hem is. In Zijn liefde en medelijden verlost Hij hen, tilde hen op en droeg hen door de jaren heen.”*

Luther vertaalt: *“Wie hen beangstte, die beangstte Hem ook; maar*

de engel Zijns aangezichts hielp hen; Hij verloste hen, omdat Hij hen liefhad en hen verschoonde; Hij nam hen op en droeg hen al de dagen van eertijds.”

De NBV vertaalt: *“In al hun nood was ook hijzelf in nood: zij werden gered door de engel van zijn tegenwoordigheid. In zijn liefde en mededogen heeft hij hen zelf verlost, hij tilde hen op en heeft hen gedragen, alle jaren door.”*

De Groot Nieuws Bijbel zegt, dat Hij *deelde in al hun lijden*. Er worden dus verschillende woorden gebruikt voor wat de Israëlieten meemaakten, waarin God het zelfde meemaakte als zij. Zij waren benauwd, Hij ook. Zij leden, Hij ook. Zij leden door onderdrukking, Hij ook. Zij hadden angst, Hij ook. Hoe kon de heilige God die in de hemel op Zijn troon gezeten is, delen in dit lijden van Zijn volk? Door de engel, die voor Zijn aangezicht stond en nu bij het volk was. Deze engel deelde namens God in het lijden van Gods volk.

Hier wordt het volgende beeld gebruikt. Laten wij als voorbeeld de straf van de vurige slangen nemen. Overal liggen stervende mensen; mannen, vrouwen en kinderen. Overal liggen doden. Het is een waar slagveld om te zien. Wie kan zo iets onbewogen aankijken? Wie wordt niet vervuld van medelijden bij dit verschrikkelijke toneel? Zelfs als wij weten, dat het een straf op de zonde van het volk was, dan kun je nog niet met droge ogen naar dit alles kijken. Er is zoveel leed, rouw en verdriet.

Te midden van alle treurende mensen staat de afgezant van God, de engel van Zijn aangezicht. Hij vertegenwoordigt als de hemelse ambassadeur zijn Zender, God Zelf. Ook hij kan niet onbewogen kijken naar al dit leed en al deze ellende. Hij lijdt mee. Hij toont hoe God is; de God die meelijdt met Zijn volk. De engel heeft pijn in zijn hart. De engel heeft verdriet. Hij is bedroefd. Om het in

menselijke bewoordingen te zeggen: er stond een gebroken ambassadeur van God te midden van al deze treurende mensen.

Zo toonde de leeddragende engel hoe God is. Zo toonde deze engel, wat later van de Here Jezus gezegd zou worden, namelijk dat Hij een Hogepriester is, die met ons kan meevoelen.

Want wij hebben geen hogepriester, die niet kan meevoelen met onze zwakheden, maar één, die in alle dingen op gelijke wijze als wij is verzocht geweest, doch zonder te zondigen. (Hebreeën 4:15)[129](#)

[129](#) *Want de hogepriester die wij hebben is er een die met onze zwakheden kan meevoelen, juist omdat hij, net als wij, in elk opzicht op de proef is gesteld, met dit verschil dat hij niet vervallen is tot zonde. (NBV)*

Mogen wij dit ook toepassen op de Tweede Wereldoorlog? Miljoenen Joden zijn vermoord; mannen, vrouwen, jongens en meisjes. Sommigen doodgeschoten, anderen vergast. En waar was God? Wat deed God? Ik geloof het met heel mijn hart: Hij zond Zijn engel en die engel stond namens God bij de Joden die doodgeschoten werden of in de gaskamers waren. Gods engel stond bij hen en hij huilde. Hij leed ook, heel erg. Hij had een zeer groot verdriet. De Joden hebben de engelen niet gezien, maar ze waren er wel. Ze waren namens God aanwezig, ze vertegenwoordigden Hem. Als Zijn ambassadeurs stonden ze huilend bij al die stervende Joden!

David had de nodige ervaring met Gods betrokkenheid bij zijn lijden. Hij heeft het zelf ervaren en meegemaakt. In zijn prachtige herderspsalm schrijft hij:

Hij (God) verkwikt mijn ziel. Hij leidt mij in de rechte sporen om Zijns Naams wil. Zelfs al ga ik door een dal van diepe duisternis, ik vrees geen kwaad, want Gij zijt bij mij; Uw stok en Uw staf, die vertroosten mij. (Psalm 23:3,4)[130](#)

[130](#) ... hij geeft mij nieuwe kracht en leidt mij langs veilige paden tot eer van zijn naam. Al gaat mijn weg door een donker dal, ik vrees geen gevaar, want u bent bij mij, uw stok en uw staf, zij geven mij moed. (NBV)

Opmerkelijk in deze woorden is, dat David eerst spreekt over God en zegt wat Hij doet: verkwikken en leiden. Vervolgens spreekt hij tot God en zegt, wat Hij doet: God is in Davids nood bij hem, Hij redt hem uit de nood en vertroost hem. David zegt niet, dat hij vanwege zijn geloof niet door het dal van diepe duisternis hoeft. Hij moet er echt doorheen. Hij bidt ook niet, of God het dal van diepe duisternis wil wegnemen. Vol vertrouwen gaat hij dit dal in. Hij weet, dat dit een heel nare ervaring voor hem zal zijn. Hij weet ook, dat door Gods aanwezigheid het een heel bijzondere en mooie ervaring zal worden. Hoe ervaart David dan de aanwezigheid van God in zijn nood om hem te helpen?

Heel mooi en duidelijk beantwoordt David deze vraag met de volgende woorden:

De engel des HEREN legert zich rondom wie Hem vrezen, en redt hen. (Psalm 34:8) [131](#)

[131](#) De engel van de HEER waakt over wie hem vrezen, en bevrijdt hen. (NBV)

Hier beschrijft David het volgende beeld. Het is een beeld uit een oorlogssituatie. Rondom David is een heel tentenkamp met allemaal soldaten, die hem bewaken. Wie zijn dan al die soldaten? Het is een engel of het zijn meerdere engelen van God. Deze ene engel is echter waardevoller dan 10.000 soldaten om je heen. Deze engel is als een muur om je heen. Hij redt je uit je noodsituatie. De vijand heeft hierdoor geen macht over je. Daniël heeft hierover het volgende getuigenis afgelegd, voordat hij uit de leeuwenkuil bevrijd werd:

Mijn God heeft Zijn engel gezonden en de muil der leeuwen

toegesloten, en zij hebben mij geen kwaad gedaan. (Daniël 6:23)[132](#)

[132](#) *Mijn God heeft zijn engel gezonden en de leeuwenmuilen gesloten. Ze hebben mij geen kwaad gedaan. (NBV)*

God kwam niet Zelf in de leeuwenkuil bij Daniël. God zond een engel. Door middel van deze engel was God toch bij Daniël aanwezig. Door middel van deze engel beschermde God Zelf hem.

Ook de vrienden van Daniël wisten, dat God bescherming kon geven. Nebucadnezar stelde hen de vraag:

Wie is de God, die u uit mijn hand zou kunnen bevrijden? (Daniël 3:15)[133](#)

[133](#) *En welke god zal jullie dan uit mijn handen kunnen redden? (NBV)*

In hun antwoord verwijzen de vrienden naar God. Hij kan bevrijding geven (vers 16,17). Nadat zij in het vuur geworpen waren, zag Nebucadnezar dat er niet meer drie, maar vier mannen in de oven waren en dat zij geen last van het vuur hadden, maar gewoon rondwandelden (vers 24,25). Nebucadnezar weet vervolgens precies wat er gebeurd is en op welke manier God hen gered heeft. God is niet Zelf uit de hemel naar de brandende oven gekomen. Hij heeft een gezant gezonden.

Nebukadnezar hief aan en zei: geloofd zij de God van Sadrak, Mesak en Abednego! Hij heeft Zijn engel gezonden en Zijn dienaren bevrijd, die zich op Hem hebben verlaten. (Daniël 3:28)[134](#)

[134](#) *Nebukadnessar nam het woord. Hij zei: 'Geprezen zij de God van Sadrach, Mesach en Abednego, die zijn engel heeft gezonden en zijn dienaren gered. Zij hebben zich op hem verlaten. (NBV)*

Psalm 91 zegt, dat God Zijn engelen zal uitzenden om ons te behoeden op al onze wegen.

Want Gij, o HERE, zijt mijn toevlucht. De Allerhoogste hebt gij tot uw schutse gesteld; geen onheil zal u treffen, en geen plaag zal uw tent naderen; want Hij zal aangaande u Zijn engelen gebieden, dat zij u behoeden op al uw wegen; op de handen zullen zij u dragen, opdat gij uw voet niet aan een steen stoot. (Psalm 91:9-12)[135](#)

[135](#) *U bent mijn toevlucht, HEER. Als je mag wonen bij de Allerhoogste, zal het kwaad je niet bereiken, geen plaag je tent ooit treffen. Hij vertrouwt je toe aan zijn engelen, die over je waken waar je ook gaat. Hun handen zullen je dragen, je voet zal je niet stoten aan een steen. (NBV)*

Dit betekent, dat de engelen ons vergezellen als wij onderweg zijn. Sommige mensen spreken wel eens over “beschermengelen”. Het blijkt, dat “leiden en beschermen” inderdaad taken van de engelen voor ons zijn. Hebreëën 1:14 voegt hieraan toe, dat de engelen “dienende geesten zijn, die uitgezonden worden ten dienste van hen, die het heil zullen beërven.”[136](#) God heeft Zijn engelen opdracht gegeven om bij u te zijn als u een gelovige bent en steeds met u mee te gaan om u op uw levensweg te vergezellen.

[136](#) *Zijn zij niet allen dienende geesten, uitgezonden om hen bij te staan die deel zullen krijgen aan de redding? (NBV)*

Dezelfde Psalm maakt even later duidelijk, dat de aanwezige engel bij je aanwezig is als vertegenwoordiger van God Zelf. Het gaat om God, niet om een engel. Het gaat om Gods hulp en bescherming voor je. God zegt:

Omdat hij Mij zeer bemint, zal Ik hem bevrijden; Ik zal hem beschutten, omdat hij Mijn Naam kent. Roept hij Mij aan, Ik zal hem antwoorden; Ik zal in de benauwdheid bij hem zijn, Ik zal hem uitredden en tot ere brengen. (Psalm 91:14,15)[137](#)

[137](#) *Ik zal bevrijden wie mij liefheeft en beschermen wie met mijn naam vertrouwd is. Roep je mij aan, ik geef antwoord, in de nood zal ik bij je zijn, je bevrijden en met roem overladen. (NBV)*

Daarom zien wij niet op de engelen en bedanken wij de engelen

niet voor hun hulp, maar zien wij op God en bedanken Hem voor Zijn hulp. Dat is het hoogste geschenk dat God ons kan geven. Geen engel, maar Hij Zelf is onze Beschermers. Dat was ook de belofte, die de Here Jezus ons gaf, namelijk, dat Hij altijd bij ons zou zijn en ons nooit zou verlaten. Hij heeft gezegd:

Ik zal u geenszins begeven, Ik zal u geenszins verlaten. (Hebreeën 13:5)[138](#)

[138](#) *Nooit zal ik u afvallen, nooit zal ik u verlaten.* (NBV)

In het Nieuwe Testament lezen wij ook over engelen en wat zij soms voor mensen deden. Toen de apostelen in de gevangenis opgesloten waren, kwam er 's nachts een engel, die hen bevrijdde.

... de hogepriester stond op en allen, die met hem waren – de zogenaamde partij van de Sadduceeën – en zij werden vervuld met naijver, en zij sloegen de handen aan de apostelen en zetten hen in het huis van bewaring. Maar een engel des Heren opende des nachts de deuren van de gevangenis en leidde hen naar buiten en zei: gaat heen, gaat in de tempel staan en spreekt tot het volk al deze woorden des levens. (Handelingen 5:17-20)[139](#)

[139](#) *Daarop besloten de hogepriester en zijn medestanders, de sadduceeën, in te grijpen. Vervuld van jaloezie als ze waren, lieten ze de apostelen gevangennemen en opsluiten. 's Nachts opende een engel van de Heer echter de deuren van de gevangenis, bracht hen naar buiten en zei: 'Ga naar de tempel en spreek daar tot het volk over alles wat dit nieuwe leven aangaat.'* (NBV)

Later had Petrus, toen hij alleen gevangen was, een ontmoeting met een engel.

Petrus dan werd in de gevangenis in bewaring gehouden, maar door de gemeente werd voortdurend tot God voor hem gebeden. Toen nu Herodes van plan was hem te doen voorkomen, lag Petrus die nacht te slapen tussen twee soldaten, geboeid met twee ketenen, en

schildwachten hielden voor de deur der gevangenis de wacht. En zie, een engel des Heren stond bij hem en er scheen licht in het vertrek, en hij stootte Petrus in zijn zijde om hem te wekken en zei: sta snel op! En de ketenen vielen van zijn handen. En de engel zei tot hem: omgord u en bind uw sandalen aan. En hij deed aldus. En hij zei tot hem: sla uw mantel om en volg mij. En hij volgde hem naar buiten en hij wist niet, dat het werkelijkheid was, wat door de engel gedaan werd, maar hij meende een gezicht te zien. En toen zij langs de eerste en de tweede wacht gegaan waren, kwamen zij aan de ijzeren poort, die naar de stad leidde, welke vanzelf voor hen openging. En buiten gekomen, gingen zij een straat ver en terstond daarna verliet de engel hem. En Petrus, tot zichzelf gekomen, zei: nu weet ik waarlijk, dat de Here Zijn engel uitgezonden heeft en mij gerukt heeft uit de hand van Herodes en uit al wat het volk der Joden verwachtte. (Handelingen 12:5-11)[140](#)

[140](#) Terwijl Petrus onder zware bewaking zat opgesloten, bleef de gemeente vol vuur voor hem bidden tot God. In de nacht voordat hij voorgeleid zou worden, lag Petrus te slapen tussen twee soldaten, aan wie hij met twee kettingen was vastgeketend. Ook voor de deur van de kerker stonden bewakers. Toen verscheen er plotseling een engel van de Heer en een stralend licht vulde de hele ruimte. De engel stootte Petrus aan om hem wakker te maken en zei: 'Vlug, sta op.' Meteen vielen de ketens van zijn handen. De engel zei tegen hem: 'Doe je gordel om en trek je sandalen aan.' Dat deed hij. Daarop zei de engel: 'Sla je mantel om en volg mij.' Petrus volgde de engel naar buiten, maar zonder te beseffen dat de dingen die de engel liet gebeuren werkelijk plaatsvonden; hij meende een visioen te zien. Toen ze de eerste en tweede wachtpost voorbij waren, kwamen ze bij de ijzeren poort die toegang gaf tot de stad. De poort ging vanzelf voor hen open, en toen ze buiten waren gekomen liepen ze nog één straat verder, waarna de engel Petrus opeens alleen achterliet. 11 Nadat Petrus weer tot zichzelf gekomen was, zei hij: 'Nu weet ik zeker dat de Heer zijn engel heeft gezonden om me uit de handen van Herodes te bevrijden en me te behoeden voor wat het Joodse volk hoopte dat gebeuren zou.' (NBV)

Let goed op wat er staat. Een engel bevrijdde Petrus, maar Petrus was overtuigd dat God Zelf hem bevrijd had. Hij gaf de engel niet de eer. Hij gaf God de eer. Hij was zich bewust, dat God hem door middel van de engel gered had.

In Handelingen 8 lezen wij, dat een engel Philippus leidde, opdat hij de kamerling uit Ethiopië zou ontmoeten (Handelingen 8:26). Waar wij waarschijnlijk zouden zeggen, dat de Heilige Geest Philippus geleid had, laat de Bijbel zien, hoe dit gebeurde: door een engel van God. Ook bij Cornelius horen wij van het werk van een engel.

En er was te Caesarea iemand, genaamd Cornelius, een hoofdman van de zogenaamde Italiaanse afdeling, een godvruchtig man, een vereerder van God met zijn gehele huis, die vele aalmoezen aan het volk gaf en geregeld tot God bad. Hij zag in een gezicht, omstreeks het negende uur van de dag, duidelijk een engel Gods bij zich binnenkomen en tot hem zeggen: Cornelius! Hij staarde hem aan en werd zeer bevreesd en zei: wat is er, heer! En hij zei tot hem: uw gebeden en uw aalmoezen zijn voor God in gedachtenis gekomen. En nu, zend mannen naar Joppe en nodig een zekere Simon uit, die bijgenaamd wordt Petrus: deze is de gast van een Simon, een leerlooier, wiens huis bij de zee ligt. Zodra de engel, die tot hem sprak, weggegaan was, riep hij twee van zijn huisslaven en een godvruchtige soldaat uit degenen, die voortdurend bij hem waren; en nadat hij hun alles uitgelegd had, zond hij hen naar Joppe. (Handelingen 10:1-8)[141](#)

[141](#) Een van de inwoners van Caesarea was een centurio van de Italiaanse cohort, die Cornelius heette. Hij was een vroom man die, net als zijn huisgenoten, God vereerde. Hij gaf rijkelijk aalmoezen aan het volk en bad veelvuldig tot God. Op een dag kreeg hij omstreeks het negende uur een visioen, waarin hij duidelijk zag hoe een engel van God zijn huis binnenkwam. Hij hoorde hem zeggen: 'Cornelius!' Hij staarde de engel verschrikt aan en vroeg: 'Wat is er, heer?' De engel antwoordde: 'Je gebeden en aalmoezen zijn door God als offer aanvaard. Stuur daarom een paar van je mannen naar Joppe om Simon te halen, die ook wel Petrus wordt genoemd. Hij verblijft bij een leerlooier die eveneens Simon heet en in een huis aan zee woont.' Toen de engel die met hem had gesproken was weggegaan, liet Cornelius twee dienaren bij zich komen en een vrome soldaat uit zijn gevolg. 8 Nadat hij had uitgelegd waar het om ging, stuurde hij hen naar Joppe. (NBV)

De apostel Paulus wist, dat God voor hem zorgde en Zijn engelen

opdracht gegeven had om hem te beschermen. Hij vertelt dit als volgt:

Maar ook nu wek ik u op moed te houden, want het leven van niemand uwer zal verloren gaan, alleen maar het schip. Want deze nacht heeft een engel van de God, wie ik toebehoor en die ik vereer, bij mij gestaan, en hij heeft gezegd: Wees niet bevreesd, Paulus, want gij moet voor de keizer staan; en zie, allen, die met u varen, heeft God u geschonken. Daarom, mannen, houdt moed, want dit vertrouwen heb ik op God, dat het zo zal gaan, als mij gezegd is. (Handelingen 27:22-25)[142](#)

[142](#) Maar toch roep ik jullie op om moed te houden, want niemand van jullie zal omkomen, alleen het schip zal verloren gaan. De afgelopen nacht werd ik namelijk bezocht door een engel van de God aan wie ik toebehoor en die ik dien. Hij zei: “Wees niet bang, Paulus, je moet voor de keizer verschijnen, en daarom heeft God je in zijn goedheid het leven van alle opvarenden geschonken.” Houd dus moed, mannen, want ik stel vertrouwen in God en verwacht dat het zo zal gaan als me gezegd is. (NBV)

In het jodendom wordt gedacht, dat er twee engelen zijn, die ons overdag begeleiden en dat er twee engelen zijn, die 's nachts bij ons de wacht houden. Deze engelen schrijven alles op wat wij doen en brengen deze aantekeningen bij God in de hemel. Verder doen deze engelen – in de gedachten van het jodendom – precies wat in het vervolg van de Psalm 91 geschreven staat:

Omdat hij Mij zeer bemint, zal Ik hem bevrijden; Ik zal hem beschutten, omdat hij Mijn Naam kent. Roept hij Mij aan, Ik zal hem antwoorden; Ik zal in de benauwdheid bij hem zijn, Ik zal hem uitredden en tot ere brengen. Met lengte van dagen zal Ik hem verzadigen, en Ik zal hem Mijn heil doen zien. (Psalm 91:14-16)[143](#)

[143](#) ‘Ik zal bevrijden wie mij liefheeft en beschermen wie met mijn naam vertrouwd is. Roept je mij aan, ik geef antwoord, in de nood zal ik bij je zijn, je bevrijden en met roem overladen, je overvloed geven van dagen. Ik zal je redding zijn.’ (NBV)

De engelen brengen Gods antwoord bij ons, als wij bidden. Zij zijn namens God bij ons als wij in moeilijkheden zijn. Zij redden ons uit nare situaties en brengen ons tot ere. Dit alles doen zij op een heel bijzondere manier, een manier, die wij vaak niet in de gaten hebben: *“op de handen zullen zij u dragen.”* (Psalm 91:12)¹⁴⁴ De Joodse kinderen zeggen voor het slapengaan daarom de woorden van aartsvader Jacob: *“De engel die mij beschermt tegen alle kwaad...”* (naar aanleiding van Genesis 48:16)

¹⁴⁴ *Hun handen zullen je dragen...* (NBV)

Er is een gedicht over de voetstappen in het zand, waarbij het aantal voetstappen ineens verminderde, omdat de Heer Zijn kind ging dragen. Dat is inderdaad een Bijbelse gedachte. Het zijn echter de engelen, die ons namens de Heer door de moeilijke perioden heen dragen. Laten wij nooit vergeten, God voor deze assistentie te bedanken.

Soms voelen mensen zich alleen en eenzaam. Zij weten, dat God er is, maar Hij lijkt zo ver weg. Zij zijn helemaal alleen. Realiseer u dan, dat Zijn engelen bij u zijn. U ziet de engelen niet, maar zij zien u wel en zij zijn er. Het kan natuurlijk geen kwaad, dat wij in onze gehele levenswandel tonen, dat wij ons bewust zijn, dat Gods engelen ons vergezellen en alles horen wat wij zeggen, alles zien wat wij doen en alles weten wat wij denken. Zo zijn Gods engelen er ook om ons te helpen heilig te leven.

Er is een gedichtje, dat vroeger aan de kinderen geleerd werd, opdat zij het zouden opzeggen voordat zij gingen slapen. Het heeft veel kinderen vaak rust gegeven, als zij eraan dachten, dat terwijl zij sliepen, Gods engelen wakker bleven en bij hen de wacht hielden. Hoewel het aantal van 14 engelen aan één kinderbed vrij groot lijkt te zijn en het er best een aantal minder mogen zijn, is de gedachte van dit gebed toch heel mooi en geruststellend.

's Avonds als ik slapen ga
volgen veertien engelen mij na.
Twee aan mijn hoofdeind,
twee aan mijn voeteneind,
twee aan mijn linker zij,
twee aan mijn rechter zij,
twee, die mij dekken,
twee, die mij wekken,
en twee die mij wijzen
naar 's hemels paradijzen.

In dit verband past het verhaal van ds. Johan G. Paton, die als zendeling werkzaam was op de Nieuwe Hebriden. Op een nacht werd zijn zendingspost omsingeld door vijandige inboorlingen, die de zendingspost in brand wilden steken en hem en zijn gezin wilden doden. Er was grote angst bij het gezin Paton. Gedurende de gehele nacht bleven ds. en mevrouw Paton bidden om redding en bevrijding. De volgende morgen vertrokken de inboorlingen plotseling.

Een jaar later kwam het stamhoofd tot geloof in de Here Jezus Christus. Dit was een mooie gelegenheid voor ds. Paton om de man te vragen, waarom zij een jaar eerder zijn huis omsingeld hadden met het doel hem en zijn gezin te doden, terwijl zij hun plan niet uitgevoerd hadden. Het stamhoofd was verrast en stelde een wedervraag. Hij vroeg: "Wie waren al die mannen, die bij jullie in huis waren?" Nadat ds. Paton verteld had, dat er geen mannen bij hem in huis waren, kwam het stamhoofd met het volgende verhaal: "Wij zagen vele mannen bij u in huis op wacht staan. Zij waren met honderden aanwezig. Allemaal grote mannen in schitterende kleding en met getrokken zwaarden in de hand. Zij boezemden ons zo'n angst in, dat wij niets durfden ondernemen." Toen realiseerde ds. Paton zich, dat het stamhoofd engelen gezien moet hebben. God had Zijn engelen gezonden om hen te

beschermen.

Tijdens de verschillende oorlogen, die Israël in onze tijd tegen de buurlanden moest strijden, zijn er ook verschillende keren verschijningen van engelen geweest, die de kleine groepen Joodse soldaten beschermden en ervoor zorgden, dat de grote vijandige overmacht hen niet durfde aanvallen.

Hoofdstuk 6

Engelen zijn Gods gezelschap

De Bijbel maakt ons duidelijk, dat de engelen een belangrijke taak hebben, die zowel gericht is op God als op de gelovigen.

Engelen in de hemelse raadsvergadering

Zoals het evangelie van Johannes aan het eind meedeelt dat maar een klein deel is opgenomen van wat de Here Jezus gezegd en gedaan heeft¹⁴⁵, zo zien wij dat ook het Oude Testament maar een deel weergeeft van alles wat God met en voor Zijn volk gedaan heeft en van wat er met de Israëlieten gebeurd is. Soms geeft het Nieuwe Testament daarop een aanvulling, soms horen wij er wat van uit de Joodse literatuur. Soms horen wij er ook niets over. Dit geldt ook als wij nadenken over de engelen.

¹⁴⁵ *Er zijn echter nog vele andere dingen, die Jezus gedaan heeft; indien deze één voor één beschreven werden, dan zou, naar ik meen, de wereld zelf de boeken, die geschreven werden, niet kunnen bevatten. (Johannes 21:25 NBG)*
Jezus heeft nog veel meer gedaan: als al zijn daden, een voor een, opgeschreven zouden worden, zou de wereld, denk ik, te klein zijn voor de boeken die dan geschreven moesten worden. (Johannes 21:25 NBV)

Regelmatig wordt de vraag gesteld, wat de gelovigen aan de engelen hebben en wat de engelen voor ons betekenen en wat zij voor ons doen. De vraag kan ook anders gesteld worden: wat heeft God aan de engelen, wat betekenen zij voor Hem en wat doen zij voor Hem? Het blijkt, dat de engelen van grote betekenis voor Hem zijn. Eén van de betekenissen van de engelen voor God willen wij nu bespreken. Andere aspecten zullen later aan de orde komen.

Het blijkt, dat de engelen Gods gezelschap vormen. Zouden er geen engelen zijn, dan zou God helemaal alleen zijn in de hemel. De engelen zijn de gesprekspartners van God. Hij vergadert met hen. Hij overlegt met hen en Hij bespreekt allerlei zaken met hen. De alwetende God neemt de moeite om met Zijn engelen allerlei zaken te bespreken, om hen vragen voor te leggen, om hun mening te vragen en naar hen te luisteren. Hierin stelt de alwetende en almachtige God Zich nederig op. Het is haast niet voor te stellen: God luistert naar de engelen!

Psalm 89 meldt, dat God zeer ontzagwekkend is in de raad der heiligen en geducht boven allen die rondom Hem zijn.

Wie in de hemel kan de HERE evenaren, wie onder de goden is de HERE gelijk? God is zeer ontzagwekkend in de raad der heiligen, geducht boven allen die rondom Hem zijn. HERE, God der heerscharen, wie is als Gij grootmachtig, o HERE, en Uw trouw is rondom U. (Psalm 89:7-9)[146](#)

[146](#) *Want wie daar boven kan de HEER evenaren, wie van de goden zich meten met de HEER, met God, zeer geducht in de raad van de hemelingen, gevreesd bij allen die hem omringen? (NBV)*

Hier gaat het niet over mensen, die rond Gods troon zouden staan, want toen dit geschreven werd, waren er nog geen mensen in de hemel, die rond Gods troon zouden kunnen staan. De doden, zowel verlorenen als behoudenen, waren allen nog in het dodenrijk. Hier gaat het dus over engelen, die hier de “elohiem” genoemd worden. Dit is bij ons als “goden” vertaald. Het zijn echter niet de afgoden die hier bedoeld worden, maar de engelen. De vraag wordt gesteld, wie van de engelen, zelfs van de hoogste engelen die bijzonder veel macht en gezag hebben, te vergelijken is met God Zelf. Het antwoord moet duidelijk zijn: geen van de engelen is met God te vergelijken. Zelfs voor de heilige engelen is God ontzagwekkend. Alle engelen buigen zich voor Hem en

vereren Hem.

De woorden uit Psalm 89:8, waar staat, dat de engelen rondom God en dus rondom Zijn troon zijn¹⁴⁷, zijn niet in strijd met de woorden uit Hebreëen 1:13, waar staat, dat de engelen niet aan Gods rechterhand zitten¹⁴⁸. Zoals de priesters niet mochten zitten in de tempel te Jeruzalem, zo mogen de engelen ook **niet zitten** in de hemelse tempel voor het Aangezicht van God. Zij **staan** dus voor het Aangezicht van God!

¹⁴⁷ *God is zeer ontzagwekkend in de raad der heiligen, geducht boven allen die rondom Hem zijn. (Psalm 89:8 NBG)*
... met God, zeer geducht in de raad van de hemelingen, gevreesd bij allen die hem omringen? (NBV)

¹⁴⁸ *En tot wie der engelen heeft Hij ooit gezegd: Zet U aan mijn rechterhand, totdat Ik uw vijanden gemaakt heb tot een voetbank voor uw voeten? (Hebreëen 1:13 NBG)*
Tegen wie van de engelen heeft hij ooit gezegd: 'Neem plaats aan mijn rechterhand, tot ik van je vijanden een bank voor je voeten heb gemaakt'? (NBV)

In dit Psalmvers gaat het over de engelen, die rond de troon van God staan. Zij vormen daar een bijzonder gezelschap, namelijk een “raad”, dat wil zeggen een gezelschap, dat in zekere zin, steeds in vergadering bijeen is. God vergadert in de hemel met Zijn engelen. In deze vergadering heeft God de leiding en raadpleegt en overlegt Hij met Zijn engelen. Hiernaar verwijst de volgende tekst uit Jeremia:

*Wie toch heeft in de raad des HEREN gestaan en Zijn woord vernomen en gehoord? Wie heeft Zijn woord beluisterd en gehoord? (Jeremia 23:18)*¹⁴⁹

¹⁴⁹ *Wie het raadsbesluit van de HEER kreeg toevertrouwd, moet zijn woorden in zich opnemen en gehoorzamen. Wie goed naar zijn woorden geluisterd heeft, heeft ze ook begrepen. (NBV)*

Geen mens kan op deze vraag antwoorden, dat hij in de raad van

God geweest is. Dit is van toepassing op de engelen.

Job weet ook, dat de engelen in de hemel met God vergaderen. Vandaar zijn vraag: “Roep maar; is er iemand, die u antwoordt? En tot wie van de heiligen wilt gij u wenden?” (Job 5:1) [150](#) De engelen worden hier “de heiligen” genoemd.

[150](#) Roep dan, is er iemand die jou antwoordt? Tot wie in de hemel kun jij je wenden? (NBV)

Dit is in overeenstemming met wat de profeet Micha eens zei:

*Ik zag de HERE op Zijn troon zitten, terwijl het ganse heer des hemels (dat zijn dus de engelen) aan Zijn rechter- en aan Zijn linkerhand stond. En de HERE zei: wie zal Achab verleiden, zodat hij optrekt en sneuvelt te Ramot in Gilead? De één zei dit en de ander zei dat. Toen trad er een geest naar voren en stelde zich voor de HERE en zei: ‘Ik zal hem verleiden.’ De HERE vroeg hem: ‘Waarmede?’ Hij antwoordde en zei: ‘Ik zal heengaan en een leugengeest worden in de mond van al zijn profeten.’ Toen zei Hij: ‘Gij moet hem verleiden en gij zult er ook toe in staat zijn; ga heen en doe het.’ Nu dan, zie de HERE heeft een **leugengeest** gegeven in de mond van al deze profeten van u en de HERE heeft onheil over u besloten. (1 Koningen 22:19-23, zie ook 2 Kronieken 18:18-22) [151](#)*

[151](#) Micha zei: ‘Luister naar wat de HEER te zeggen heeft. Ik zag de HEER op zijn troon zitten, en aan weerszijden van hem stonden alle hemelse machten opgesteld. De HEER vroeg: “Wie gaat Achab overhalen om tegen Ramot in Gilead ten strijde te trekken, zijn ondergang tegemoet?” De een zei dit en de ander dat, en ten slotte trad een van de geesten op de HEER toe en zei: “Ik zal hem overhalen.” “Hoe wil je dat doen?” vroeg de HEER. “Ik zal naar hem toe gaan en leugens spreken door de mond van al zijn profeten,” zei de geest. “Doe dat,” zei de HEER. “Het zal je beslist lukken.” Welnu, zo heeft de HEER in de mond van al deze profeten van u leugens gelegd. Hij heeft het juist slecht met u voor.’ (NBV)

Het woord “leugengeest” roept bij ons de gedachte op, dat het een wezen is, dat zelf leugenachtig is. Dat is echter niet de bedoeling.

Het gaat hier niet over een demon, die een opdracht van God uitvoert. Het gaat hier over een engel, die ervoor zal zorgen, dat Achab een leugen zal geloven.

Deze geschiedenis kan ons een verklaring geven voor het vreemde gedrag dat mensen soms vertonen, ook onder christenen. Hoewel mensen zelf verantwoordelijk zijn voor wat zij denken en doen, kan het zijn, dat zij soms door engelen of misschien wel door demonen verward worden in hun denken, waardoor zij ineens een vreemde houding aannemen of vreemde dingen kunnen zeggen. Hoe komt het toch, dat mensen in de kerk soms ineens tegen alles en iedereen ingaan, terwijl zij eerst trouwe en meelevende gelovigen waren?

Zoals een engel koning Achab in verwarring bracht en zijn denken beïnvloedde, zo kunnen ook mensen vanuit de geestelijke wereld beïnvloed worden, waardoor zij ineens heel anders denken en doen, dan voorheen. Zo zouden zij hierdoor ook in de kerk ineens het rechte pad en de eensgezindheid van de gemeente kunnen verlaten en de weg van de dwaling of de strijd kunnen betreden. Zo kunnen zij een bepaalde leugen gaan geloven, alsof die de echte waarheid is. Zij zijn dan niet meer voor rede vatbaar en worden een waar obstakel te midden van de gelovigen.

Duidelijk blijkt uit deze beschrijving, dat God overleg pleegt met de engelen in de hemel, die rond Zijn troon staan en die een 'raad' met Hem vormen. Duidelijk blijkt, dat God Zijn engelen raadpleegt, waarbij de engelen niet alleen naar Gods bevelen moeten luisteren, maar dat zij ook hun inbreng mogen leveren en dat de hoogheilige God bereid is om naar Zijn engelen te luisteren. In dit verband moeten wij naar de volgende woorden van de Here Jezus luisteren:

Ik zeg u: een ieder, die Mij belijden zal voor de mensen, hem zal ook

de Zoon des mensen belijden voor de engelen Gods; maar wie Mij verloochenen zal voor de mensen, die zal verloochend worden voor de engelen Gods. (Lucas 12:8,9)[152](#)

[152](#) Ik zeg jullie: iedereen die mij erkent bij de mensen, zal ook door de Mensenzoon worden erkend bij de engelen van God. Maar wie mij verloochent bij de mensen, zal verloochend worden bij de engelen van God. (NBV)

De engelen zullen ook betrokken zijn bij het vellen van het oordeel Gods over de ongelovigen. Wij komen hierop later terug.

Engelen als vorsten over landen op aarde

Deuteronomium 32:8 zegt de NBG-vertaling:

Toen de Allerhoogste aan de volken hun erfenis toedeelde, toen Hij de mensenkinderen van elkaar scheidde, heeft Hij de grenzen der volken vastgesteld naar het aantal der zonen van Israël.[153](#)

[153](#) Toen de Allerhoogste land toewees aan elk volk en de mensen ieder hun deel gaf, bepaalde hij de grenzen voor alle volken naar het aantal nazaten van Israël... (NBV)

De reeds eerder genoemde en in de tijd van de Here Jezus al belangrijke vertaling de Septuaginta vertaalt deze tekst als volgt:

Toen de Allerhoogste de naties verdeelde, toen Hij scheiding maakte tussen de zonen van Adam, bepaalde Hij de grenzen van de naties volgens het aantal engelen van God.

In plaats van “mensenkinderen” staat er nu “zonen van Adam”, wat eigenlijk precies hetzelfde is. In plaats van “zonen van Israël” staat er nu echter “engelen van God” en dat is heel wat anders. Deze vertaling komt op ons wat vreemd over. Wij maken daarom snel de fout verkeerde conclusies te trekken. Wij zouden bij deze vertaling kunnen denken, dat hier sprake is van het totaal aantal

engelen. Het gaat hier echter niet om alle engelen die er zijn, maar om 70 speciale engelen, die “de vorsten” van de verschillende volken zijn. Volgens de Bijbelse telling in Genesis 10 waren er 70 verschillende volken op aarde. Elk van deze volken had zijn eigen “vorst”. Eigenlijk moeten wij zeggen: elk van deze volken had zijn eigen vorsten. God had namelijk boven elk volk een speciale engel aangesteld, die de Joden “een engel des lichts” noemden. Satan had boven elk volk echter weer een demon aangesteld, een gevallen engel dus, die de Joden “een engel der duisternis” noemden. De Bijbel noemt hen, die op deze wijze boven de verschillende volken aangesteld zijn, als volgt: “*De vorst van Perzië*”, “*de vorst van Griekenland*” enz. (Daniël 10:20 NBV en HSV)[154](#)

[154](#) *de vorst der Perzen en de vorst van Griekenland* (NBG en SV)

De profeet Daniël heeft eens een ervaring met een engel gehad, waarin deze engel hem meer vertelde over de demonische vorsten, die over de verschillende landen gesteld zijn. De engel zei tegen Daniël:

Daniël, jij zeer beminde man, let op de woorden die ik tot u spreek, en ga rechtop staan, want nu ben ik tot u gezonden. Toen hij dit tot mij sprak, stond ik bevende op. En hij zei tot mij: vrees niet, Daniël, want van de eerste dag af, dat jij uw hart erop gezet hadt om inzicht te verkrijgen en om u voor uw God te verootmoedigen, zijn uw woorden gehoord, en ik ben gekomen op uw woorden. Maar de vorst van het koninkrijk der Perzen stond eenentwintig dagen tegenover mij; doch zie, Michaël, een der voornaamste vorsten, kwam mij te hulp, zodat ik daar, bij de koningen der Perzen, de overhand behield; en ik ben gekomen om u te verstaan te geven wat uw volk in het laatst der dagen overkomen zal; want wederom is het een gezicht aangaande de toekomst. Toen hij op deze wijze met mij sprak, boog ik mijn gelaat ter aarde en was verstomd. (Daniël 10:11-15)[155](#)

[155](#) *Hij zei tegen me: ‘Daniël, geliefde man, luister naar de woorden die ik tot je*

spreek en sta op, want ik ben naar je toe gestuurd.' Nadat hij dit gezegd had, stond ik bevend op. Toen zei hij: 'Wees niet bang, Daniël, want vanaf de eerste dag dat je inzicht probeerde te verkrijgen door in deemoed te buigen voor je God, is je gebed verhoord, en daarom ben ik gekomen. Maar de vorst van het Perzische koninkrijk heeft mij eenentwintig dagen tegengehouden voordat Michaël, een van de voornaamste vorsten, mij te hulp schoot toen ik daar, bij de koningen van Perzië, zo alleen stond. Ik ben gekomen om je inzicht te geven in wat er aan het einde van de tijd met je volk zal gebeuren; want dit is opnieuw een visioen dat over de toekomst gaat.' Terwijl hij zo tegen me sprak, hield ik mijn ogen op de grond gericht en was verstomd. (NBV)

Even verder in hetzelfde hoofdstuk horen wij de engel nogmaals iets dergelijks tegen Daniël zeggen:

Weet gij, waarom ik tot u gekomen ben? Terstond moet ik terugkeren om met de vorst der Perzen te strijden, en zodra ik uitgegaan ben, zie, dan zal de vorst van Griekenland komen; nochtans zal ik u mededelen wat geschreven staat in het boek der waarheid. En niet één staat mij vastberaden tegen hen terzijde, behalve uw vorst Michaël. (Daniël 10:20,21)[156](#)

[156](#) *Toen zei hij: 'Weet je waarom ik naar je toe gekomen ben? Ik moet spoedig terugkeren om tegen de vorst van Perzië te strijden, en zodra ik hem overwonnen heb, wacht mij de vorst van Griekenland. 21 Maar eerst zal ik je zeggen wat er in het geschrift van de waarheid geschreven staat. Niemand steunt mij in mijn strijd tegen deze vorsten, behalve je vorst Michaël. (NBV)*

Wij kennen de namen van deze vorsten niet. Wel weten wij, dat Michaël met name genoemd wordt, als de door God gegeven “vorst van Israël”.

Wij zien dus, dat er zowel engelen als demonen zijn, die aan een bepaald land gebonden zijn. Elk land heeft zijn eigen engel der duisternis en zijn eigen engel des lichts. Zowel de engelen als de demonen proberen de aardse machthebbers te leiden; de engelen des lichts tot het goede en de engelen der duisternis in het kwaad. Zo is er in de geestelijke wereld een politieke betrokkenheid bij de verschillende landen en bij het wereldgebeuren. Ook over ons

eigen land moet een engel des lichts en een demon zijn aangesteld.
Hun onderlinge strijd en hun bemoeienis met en invloed op
regeringsleiders bepaalt de koers van elk land. Ook van het onze!

Hoofdstuk 7

Engelen en de gelovigen

Wij zagen, dat de engelen belangrijk zijn voor God. Zij zijn echter ook zeer belangrijk voor Israël en voor de christenen.

Engelen en Gods Woord

De engelen waren indertijd met een belangrijke taak aanwezig, toen God aan Mozes op de Sinaï de wet gaf. God deed dit door bemiddeling van de engelen. God kon vanwege Zijn heiligheid en de onheiligheid van Mozes de wet niet direct aan Mozes geven. Daarom waren de engelen als middelaars tussen God en Mozes aanwezig. Als voorbereiding tot het ontvangen van de tien geboden, die wij in Exodus 20 hebben, vertelt de Bijbel het volgende:

Mozes riep geheel Israël samen en zei tot hen: hoor, Israël, de inzettingen en de verordeningen, die ik heden doe horen, opdat gij ze leert en naarstig onderhoudt. De HERE, onze God, heeft met ons een verbond gesloten op Horeb. Niet met onze vadersen heeft de HERE dit verbond gesloten, maar met ons, zoals wij hier heden allen in leven zijn. Van aangezicht tot aangezicht heeft de HERE met u gesproken op de berg uit het midden van het vuur – ik stond te dien tijde tussen de HERE en u om u het woord des HEREN mede te delen, want gij vreesdet voor het vuur en gij kwaamt de berg niet op. (Deuteronomium 5:1-5)[157](#)

[157](#) Mozes riep het hele volk van Israël bijeen en sprak het als volgt toe: Luister, Israël, naar de wetten en de regels die ik u vandaag bekendmaak. Maak ze u eigen en leef ze strikt na. De HEER, onze God, heeft bij de Horeb een verbond met ons gesloten. Niet met onze voorouders heeft hij dit verbond gesloten,

maar met ons, zoals wij hier nu levend en wel bij elkaar zijn. De HEER heeft zich daar vanuit het vuur rechtstreeks tot u gericht. Ik stond toen tussen hem en u in om zijn woorden aan u door te geven, want u was bang voor het vuur en durfde de berg niet op. (NBV)

Nadat zij de tien geboden ontvangen hadden, wordt beschreven hoe een en ander in zijn werk gegaan was.

Deze woorden (van de tien geboden dus) heeft de HERE tot uw gehele gemeente gesproken op de berg, uit het midden van het vuur, de wolk en de donkerheid, met luider stem, en Hij voegde daaraan niets toe; Hij schreef ze op twee stenen tafelen en gaf mij die. Toen gij nu de stem hoordet uit het midden van de duisternis, terwijl de berg stond in een brand van vuur, naderdet gij tot mij, al de hoofden uwer stammen en uw oudsten, en gij zei: zie, de HERE, onze God, heeft ons Zijn heerlijkheid en Zijn grootheid getoond, en Zijn stem hebben wij gehoord uit het midden van het vuur; op deze dag hebben wij gezien, dat God spreekt met een mens, en dat deze toch in leven blijft. Maar nu, waarom zouden wij sterven? Want dit grote vuur zal ons verteren; als wij nog langer de stem van de HERE, onze God, horen, zullen wij sterven. Want welke sterveling is er, die de stem van de levende God heeft horen spreken uit het midden van het vuur, zoals wij, en die in leven is gebleven? Nader gij en hoor alles wat de HERE, onze God, zegt, en breng gij dan alles aan ons over wat de HERE, onze God, tot u spreekt; dan zullen wij het horen en doen. (Deuteronomium 5:22-27)[158](#)

[158](#) De HEER heeft deze woorden – deze, en niet meer – tot u gesproken toen u daar bijeen was. Met een geweldig stemgeluid kondigde hij op de berg zijn geboden af, vanuit vuur en dreigende, donkere wolken, en hij schreef ze op twee stenen platen en gaf die aan mij. Toen u die stem had gehoord vanuit de duisternis, terwijl de berg in vuur en vlam stond, zijn uw stamhoofden en oudsten bij mij gekomen met de woorden: ‘Zouist heeft de HEER, onze God, ons zijn luister en zijn grootheid laten zien en hebben we zijn stem uit het vuur gehoord. We hebben vandaag ondervonden dat God met mensen spreekt zonder dat het hun het leven hoeft te kosten. Maar moeten we ons leven nu opnieuw op het spel zetten? Dit enorme vuur zal ons levend verbranden! Als we de stem van de HEER, onze God, nogmaals horen, zullen we zeker sterven.

Want er is toch geen mens die net als wij de stem van de levende God vanuit het vuur heeft horen spreken en het heeft kunnen navertellen? Kunt u niet gaan om te horen wat de HEER zeggen wil? Als u zijn woorden dan aan ons overbrengt, zullen wij luisteren en ernaar handelen.’ (NBV)

Aan het eind van Mozes’ leven wordt nog eens op dit bijzondere gebeuren teruggekeken en krijgen wij nog enkele aanvullingen op dit gebeuren te horen.

Dit is de zegen, waarmede Mozes, de man Gods, de Israëlieten voor zijn sterven gezegend heeft. Hij zei: de HERE is gekomen van Sinai en over hen opgegaan uit Seir; Hij is in lichtglans verschenen van het gebergte Paran en gekomen uit het midden van heilige tienduizenden; aan zijn rechterzijde zagen zij een brandend vuur. Ja, Hij heeft de volken lief; al Zijn heiligen; in Uw hand zijn zij, aan uw voeten legeren zij zich, vangen iets op van uw woorden. Mozes heeft ons de wet geboden, een bezit voor de gemeente van Jacob. (Deuteronomium 33:1-4)[159](#)

[159](#) *Dit is de zegen die Mozes, de godsmann, uitsprak over de stammen van Israël, voor hij stierf. Hij zei: ‘De HEER verscheen vanaf de Sinai, zijn licht bescheen hen vanuit Seir, met luister kwam hij van de bergen van Paran. Talloze engelen vergezelden hem, bliksem flitste uit zijn rechterhand. Hij kreeg Israëls stammen lief, hij hield al de zijnen in zijn hand. Ze waren gezeten aan zijn voeten en ontvingen zijn onderwijzing. Mozes gaf ons zijn onderricht als een kostbaar bezit voor Jakobs volk. (NBV)*

Duidelijk blijkt, dat het gaat over het moment, dat in Exodus 20 en Deuteronomium 5 beschreven wordt: het geven van de wet. De hier genoemde “*heilige tienduizenden*” waren de aanwezige engelen. Terwijl in de NBG-vertaling staat dat de mensen een brandend vuur zagen, vertalen de rabbijnen en de (Herziene) Staten Vertaling, dat zij een *vurige wet* zagen.

In de hiervoor reeds genoemde Septuaginta is Deuteronomium 33:1,2 als volgt vertaald:

En dit is de zegen, waarmee Mozes, de man van God, de kinderen van Israël vóór zijn dood gezegend heeft. En hij zei: de Here is gekomen van Sinaï en Hij is van Seir aan ons verschenen en heeft Zich gehaast uit het gebergte van Paran met de tienduizenden van Kades; aan Zijn rechterhand waren Zijn heiligen met Hem.

In de NBG-vertaling zien wij iets opmerkelijks. Het Hebreeuwse woord kadosj, dat “heilig” betekent, verwijst in onze gewone vertaling naar de tienduizenden heiligen, dat is: engelen, die bij God aanwezig waren, toen Hij Zijn wet gaf. In de Septuaginta wordt dit Hebreeuwse woord anders weergegeven, waardoor de plaatsnaam Kadesj ontstaat. Er wordt echter ook over engelen gesproken, als er gezegd wordt, dat de heiligen bij God aan Zijn rechterhand waren.

Of je de tekst uit het Hebreeuws of uit het Grieks van de Septuaginta neemt, maakt in feite niet uit, want allebei vertellen zij ons, dat de engelen indertijd bij de wetgeving aanwezig waren. Er waren tienduizenden heilige engelen aanwezig, zoals Galaten 3:19 herhaalt. Zie ook Handelingen 7:53 en Hebreeën 2:2.

Sommige Joodse geleerden vertalen de woorden uit Deuteronomium 33:1,2 iets anders. Zij lezen niet, dat God een brandend vuur of een vurige wet gaf. Zij vertalen, dat God een vurig geloof schonk. Zij zien dit vurige geloof als een geschenk van God, waarin warmte en enthousiasme openbaar worden.

Wat blijkt nu? Toen God uit de hemel naar de berg Sinaï gekomen was om Zijn geboden aan het volk Israël te geven, waren de heilige engelen erbij. Tienduizenden engelen waren bij dit bijzondere gebeuren aanwezig. Dit is hetzelfde moment, als wat in Exodus 19 als volgt beschreven is:

En het geschiedde op de derde dag, toen het morgen werd, dat er

donderslagen en bliksemstralen en een zware wolk op de berg waren en zeer sterk bazuingeschal, zodat al het volk dat in de legerplaats was, beefde. Toen leidde Mozes het volk uit de legerplaats God tegemoet en zij stelden zich op onder aan de berg. En de berg Sinaï stond geheel in rook, omdat de HERE daarop nederdaalde in vuur; de rook daarvan steeg op als de rook van een oven, en de gehele berg beefde zeer. Het geluid van de bazuin werd gaandeweg zeer sterk. Mozes sprak, en God antwoordde hem in de donder. Toen daalde de HERE neder op de berg Sinaï, op de bergtop, en de HERE riep Mozes naar de bergtop, en Mozes klom naar boven. (Exodus 19:16-20)[160](#)

[160](#) *Op de derde dag, bij het aanbreken van de morgen, begon het te donderen en te bliksemen, er hing een dreigende wolk boven de berg, en zeer luid weerklonk het geschal van een ramshoorn. Iedereen in het kamp beefde. Mozes leidde het volk het kamp uit, God tegemoet. Aan de voet van de berg bleven ze staan. De Sinai was volledig in rook gehuld, want de HEER was daarop neergedaald in vuur. De rook steeg op als de rook uit een smeltoven, en de berg trilde hevig. Het geschal van de ramshoorn werd luider en luider. Mozes sprak, en God antwoordde met geweldig stemgeluid. De HEER was op de top van de Sinai neergedaald. Hij vroeg Mozes naar hem toe te komen, en Mozes ging naar boven. (NBV)*

Terwijl in onze vertaling over een “bazuin” gesproken wordt, staat in het Hebreeuws “sjofar”.

Het bazuingeschal is het blazen op een grote sjofar, een ramshoorn, geweest. Het zal een belangrijke engel geweest zijn, die dit mocht doen, om zo de aanwezigheid van God op aarde aan te kondigen. Het was een belangrijk en heilig moment. De hele berg trilde vanwege de ontzagwekkende heiligheid van Gods aanwezigheid. Niet alleen God was hier, ook waren er dus tienduizenden engelen aanwezig. Het was zo’n schrikbaar moment, dat niet alleen het volk vreesde en beefde, maar dat ook Mozes zei: “*Ik ben enkel vreze en beving.*” (Hebreeën 12:21)[161](#).

[161](#) *‘Ik sidder van angst!’ (NBV)*

De engelen waren indertijd de middelaars tussen God en Mozes, toen God de wet aan Mozes gaf. God deed dit door bemiddeling van de engelen, zo vertelt het Nieuwe Testament ons als een aanvulling op de geschiedenis uit Exodus en Deuteronomium. Stephanus zei van dit moment:

“Gij hebt de wet ontvangen op beschikking van engelen.”
(Handelingen 7:53)[162](#)

[162](#) ...u die de wet ontvangen hebt door tussenkomst van de engelen... (NBV)

De apostel Paulus zei hetzelfde met enigszins andere woorden:

“De wet is op last van God door engelen in de hand van een middelaar gegeven.” (Galaten 3:19)[163](#)

[163](#) Ze (de wet) werd door engelen aan een bemiddelaar gegeven. (NBV)

Deze middelaar tussen God en mensen was Mozes. Hebreeën 2:2 zegt over de wet: *“het woord, door bemiddeling van engelen gesproken...”* God heeft dus Zijn wet aan de engelen overhandigd en zij hebben hem weer aan Mozes overgedragen.

Engelen en de samenkomsten van de Gemeente

Maar gij zijt genaderd tot de berg Sion, tot de stad van de levende God, het hemelse Jeruzalem, en tot tienduizendtallen van engelen, en tot een feestelijke en plechtige vergadering van eerstgeborenen, die ingeschreven zijn in de hemelen, en tot God, de Rechter over allen, en tot de geesten der rechtvaardigen, die de voleinding bereikt hebben, en tot Jezus, de middelaar van een nieuw verbond, en tot het bloed der besprenging, dat krachtiger spreekt dan Abel.
(Hebreeën 12:22-24)[164](#)

[164](#) Nee, u staat voor de Sionsberg, voor de stad van de levende God, het hemelse Jeruzalem, en voor duizenden engelen die in vreugde bijeen zijn, voor de

gemeenschap van eerstgeborenen, die in de hemel ingeschreven zijn, voor God, de rechter van allen, en voor de geesten van de rechtvaardigen, die tot volmaaktheid gekomen zijn, voor de bemiddelaar van een nieuw verbond, Jezus, en voor het gesprenkelde bloed dat krachtiger spreekt dan dat van Abel.
(NBV)

Hier hebben wij een tekst, die wij in dit verband op de diensten van de Gemeente willen betrekken, want het gaat over een samenkomst ter ere van de Here God, zoals die eertijds eerst bij de berg Sinaï gehouden werd. Voor ons staat er: *“Gij zijt genaderd... tot tienduizendtallen van engelen en tot een feestelijke en plechtige vergadering van eerstgeborenen en tot God, de Rechter over allen...”*

De berg Sion wordt in de Bijbel gebruikt om Jeruzalem, de stad van God, aan te duiden.¹⁶⁵ Nu roept de Hebreeënbrieff ons echter op, ons te realiseren, dat wij niet staan in het aardse Jeruzalem, maar dat wij als gelovigen het hemelse Jeruzalem genaderd zijn. Dat betekent, dat wij staan voor God, voor de Here Jezus en voor een ontelbare menigte engelen. Dit maakt duidelijk, dat wij in ons geloofsleven niet alleen met God en de Here Jezus te maken hebben, maar ook met de engelen! Er is meer. Ook de reeds overleden gelovigen worden er bijgehaald. De overleden gelovigen die al in de hemel zijn en de nog levende gelovigen op aarde staan niet los van elkaar. Ze horen bij elkaar. De Gemeente bestaat uit gelovigen die nog op aarde wonen en gelovigen die reeds in de hemel zijn. Die allen tezamen vormen de Gemeente van Jezus Christus. Wat een bijzondere gedachte, als één van je geliefden al in de hemel is. Je ziet hem of haar niet, je kunt niet meer met elkaar praten en toch... Toch horen wij bij elkaar. Het is één grote feestvierende menigte voor het aangezicht van God. En dat alles wordt gadegeslagen door de engelen! Ook verheugen de engelen zich als een zondaar tot bekering komt, zo leert Lucas 15:10 ons.¹⁶⁶

¹⁶⁵ Groot is de HERE en hoog te loven in de **stad** van onze God zijn heilige **berg**.
Schoon door zijn verhevenheid, een vreugde voor de ganse aarde is de berg

*Sion, ver in het noorden, de **stad** van de grote Koning. (Psalm 48:2,3 NBG)
Groot is de HEER, hem komt alle lof toe. In de **stad** van onze God, op zijn
heilige **berg** – schone hoogte, vreugde van heel de aarde, **Sionsberg**, flank op
het noorden, zetel van de grote koning... (NBV)*

[166](#) *Alzo is er, zeg Ik u, blijdschap bij de engelen Gods over één zondaar, die zich bekeert. (NBG)*

Zo, zeg ik u, heerst er ook vreugde onder de engelen van God over één zondaar die tot inkeer komt. (NBV)

De engelen hebben ook te maken met de diensten van de Gemeente. De Bijbel maakt ons duidelijk, dat de engelen aanwezig zijn als Gods kinderen samenkomen. In 1 Corinthe 11:10 lezen wij, dat de vrouwen “*een macht op het hoofd*” moeten hebben vanwege de engelen.[167](#) Het gaat erom, dat wij zien, dat de engelen in onze bijeenkomsten aanwezig zijn.

[167](#) Er staat niet bij, wat deze macht betekent. Sommigen denken, dat hiermee een hoofdbedekking bedoeld wordt, terwijl anderen menen, dat hiermee bedoeld wordt, dat de vrouw in de gemeente het gezag van de man boven zich moet hebben. Dit houdt dan in, dat het de taak van de man is om gezag in de gemeente uit te oefenen en dat dit gezag, deze macht, niet aan de vrouw opgedragen is. Hierbij zouden de engelen dan toezien, of alles op deze wijze ordelijk verloopt. Het gaat er in deze studie niet om, uit te maken wat er met dit gezag bedoeld wordt.

De engelen horen of in de prediking het Woord Gods ontvouwd wordt, of dat er zelf verzonnen leringen gebracht worden. De engelen zien of wij belangstelling hebben voor het Woord van God en aandachtig luisteren, of dat wij er ongeïnteresseerd bij zitten en Gods Woord langs ons heen laten gaan. Zij zien of wij feestelijk van hart en feestelijk gekleed naar de feestelijke vergadering gekomen zijn, of dat wij in niets laten blijken, dat wij op Gods feest gekomen zijn. Ja, zelfs onze kleding is belangrijk in de dienst van God, ook al willen veel moderne christenen vanuit hun eigen inzichten daar geen aandacht meer aan besteden. Zij menen, dat God alleen naar het hart kijkt en dat Hij niet naar je kleding kijkt. Dit idee hebben zij zelf bedacht, maar ze menen, dat het Bijbels is. Het is echter beslist niet Bijbels. In 1 Kronieken 16:29 lezen wij,

dat als je voor Gods aangezicht wilt verschijnen, je in heilige feestkleding moet komen.[168](#) Ook Psalm 29:2 en Psalm 110:3 zeggen dit. Staat er dan niet in de Bijbel, dat God het hart aanziet? Dat staat er inderdaad, maar het heeft een heel andere betekenis in een heel andere situatie! Wij zeggen toch ook niet, dat we niet hoeven zingen, omdat God het hart aanziet en dat het voldoende is, als je blij bent met je hart en in je hart zingt?

[168](#) *Buigt u neder voor de HERE in heilige feestdos...* (NBG)

De engelen horen of wij bidden en wat wij bidden en brengen deze gebeden over naar God in de hemel. De engelen zien of wij zingen en zij horen wat wij zingen en vertellen God hoe wij Hem geloofd en geëerd hebben of misschien juist niet.

De engelen zien hoe wij met elkaar omgaan; of wij elkaar allemaal echt liefhebben of proberen elkaar belachelijk te maken, of elkaar links laten liggen. De engelen zien alles en rapporteren het getrouw aan de Here God in de hemel. Eigenlijk is het een vreemde ontwikkeling, dat in bepaalde kringen zo enorm de nadruk gelegd wordt op het komen en de aanwezigheid van de Heilige Geest in de bijeenkomsten van de gemeente. Waar in de Bijbel lezen wij, dat de Heilige Geest daar komt? Natuurlijk, de Gemeente is een tempel van de Heilige Geest, dus is de Heilige Geest aanwezig in de levens van Gods kinderen. Maar spreekt de Bijbel ook over de aanwezigheid van de Heilige Geest zoals de Bijbel spreekt over de aanwezigheid van de engelen in de samenkomsten? Neen. Toch wordt er juist zo duidelijk gesproken in de Bijbel over de aanwezigheid van engelen in onze bijeenkomsten. Wordt het niet tijd - zonder dat wij hen gaan verheerlijken, verwelkomen of op een andere manier eer betuigen - dat wij wat meer rekening houden met hun aanwezigheid? Zij zijn er immers niet voor niets.

Er blijft echter nog de vraag of u het een bemoedigende gedachte

vindt, dat Gods engelen bij ons zijn, ook in de bijeenkomsten van de gemeente, of dat het u verontrust. Die vraag moet ieder zelf beantwoorden. Een mooie gedachte is, dat zij door hun aanwezigheid de hemel ons als het ware een beetje dichterbij brengen en ons daarin laten weten, dat wij niet alleen bij de engelen zijn, maar dat God en de Here Jezus en de overleden gelovigen met ons een bijzondere band hebben en met ons een bijzondere eenheid vormen.

Samenkomsten van de Gemeente - soms een aanfluiting!

In 1 Corinthe 4:9 hebben wij een bijzondere tekst over engelen:

*Wij zijn een schouwspel geworden voor de wereld, voor engelen en voor mensen.*¹⁶⁹

¹⁶⁹ *We zijn voor heel de wereld, zowel voor engelen als mensen, een schouwspel geworden. (NBV)*

Hier schrijft Paulus op een ironische wijze, omdat er gelovigen zijn die vinden, dat de apostelen zich belachelijk gedragen, waarop zij de apostelen uitlachen. De christenen in Corinthe behandelden de apostelen alsof zij alleen maar dienden om je te vermaken, maar niet serieus genomen hoefden te worden. Door de manier waarop Paulus schrijft, probeert hij deze mensen duidelijk te maken, dat zijzelf zich belachelijk gedragen en dat zij in hun samenkomsten een aanfluiting voor het evangelie zijn.

Het woord “*schouwspel*” is de vertaling van het Griekse woord theatron, waarin wij het woord “theater” herkennen. Het is alsof Paulus zegt: “Jullie zijn met z’n allen één groot theater geworden.” Wij zouden zeggen: “Het lijkt wel een gekkenhuis.” Anders gezegd: “Het is schandalig, zoals jullie in Corinthe met ons,

apostelen, omgaan en zoals jullie je in je samenkomsten gedragen.” En hij voegt eraan toe: “De andere mensen (de ongelovigen) zien het.” Dit betekent, dat de Corinthiërs hun eigen getuigenis en geloofwaardigheid schade berokkend, door zó met de apostelen om te gaan. De wereld ziet het en vraagt zich af, of dit nou christenen zijn. Maar ook de engelen in de hemel zien het. En... zij nemen het mee naar de vergaderzaal in de hemel, waar zij voor de troon van God bijeenkomen. Hier zal het aan God Zelf gemeld worden. God moet weten, hoe christenen soms met elkaar omgaan. God moet weten, hoe christenen soms over elkaar denken en wat zij over elkaar zeggen. Dit is in overeenstemming met wat staat in 1 Timotheus 5:21, waar Paulus schrijft: *“Ik betuig u voor God en voor Jezus Christus en voor de uitverkoren engelen dat gij daaraan de hand houdt zonder vooroordeel...”*¹⁷⁰ Zoals Paulus zijn jonge vriend, Timotheüs, op het hart drukte, dat de engelen Gods voortdurend in de gaten hielden hoe hij de Here Jezus diende, zo moeten ook wij doordrongen zijn van het feit, dat de engelen doorlopend op ons letten en alles zien wat wij doen en hoe wij ons in onze samenkomsten gedragen en alles horen wat wij zeggen. In onze samenkomsten dient alles met orde te geschieden en mogen er geen zaken gebeuren, waardoor wij als gelovigen een aanfluiting worden.

¹⁷⁰ *Ten overstaan van God, Christus Jezus en de uitverkoren engelen roep ik je dringend op dit alles onbevooroordeeld en zonder enige partijdigheid in acht te nemen. (NBV)*

Engelen en de gebeden

In het boek van Daniël lezen wij, dat engelen onze gebeden ophalen en die voor de troon van God brengen en dat zij vervolgens het antwoord van God weer bij ons brengen. Wij lezen dat een engel het volgende tegen Daniël zei:

Daniël, gij zeer beminde man, let op de woorden die ik tot u spreek,

en ga rechtop staan, want nu ben ik tot u gezonden. - Toen hij dit tot mij sprak, stond ik bevende op. - En hij zei tot mij: vrees niet, Daniël, want van de eerste dag af, dat gij uw hart erop gezet hadt om inzicht te verkrijgen en om u voor uw God te verootmoedigen, zijn uw woorden gehoord, en ik ben gekomen op uw woorden.
(Daniël 10:11,12)[171](#)

[171](#) *'Daniël, geliefde man, luister naar de woorden die ik tot je spreek en sta op, want ik ben naar je toe gestuurd.' Nadat hij dit gezegd had, stond ik bevend op. Toen zei hij: 'Wees niet bang, Daniël, want vanaf de eerste dag dat je inzicht probeerde te verkrijgen door in deemoed te buigen voor je God, is je gebed verhoord, en daarom ben ik gekomen. (NBV)*

Dit betekent echter niet, dat wij ons in onze gebeden tot de engelen richten; wij richten ons tot God. De engelen zijn Gods boden, die onze gebeden bij God brengen. De engelen brengen onze gebeden als reukwerk voor de troon van God en brengen Gods antwoord op onze gebeden weer bij ons. In het boek Openbaring wordt dit op een heel mooie manier beschreven. Hier lezen wij:

En er kwam een andere engel, die met een gouden wierookvat bij het altaar ging staan, en hem werd veel reukwerk geschonken om het te geven, met de gebeden van alle heiligen, op het gouden altaar voor de troon. En de rook van het reukwerk, met de gebeden der heiligen, steeg uit de hand van de engel voor Gods aangezicht op.

(Openbaring 8:3,4)[172](#)

[172](#) *Toen kwam er een andere engel, die met een gouden wierookschaal bij het altaar ging staan. Hij kreeg een grote hoeveelheid wierook om die op het gouden altaar voor de troon te offeren, samen met de gebeden van alle heiligen. De rook van de wierook steeg met de gebeden van de heiligen uit de hand van de engel op naar God. (NBV)*

En toen het de boekrol nam, wierpen de vier dieren en de vierentwintig oudsten zich voor het Lam neder, hebbende elk een citer en gouden schalen, vol reukwerk; dit zijn de gebeden der heiligen. (Openbaring 5:8)[173](#)

[173](#) *Op hetzelfde moment wierpen de vier wezens en de vierentwintig oudsten zich voor het lam neer. Ieder van hen had een lier en een gouden schaal vol wierook; dat zijn de gebeden van de heiligen.* (NBV)

Onze gebeden komen door bemiddeling van de engelen heel dicht bij God. Openbaring 8:4 zegt, dat onze gebeden voor Gods aangezicht opstijgen als heerlijk reukwerk. Er was eens een rabbijn, die een prachtig beeld gebruikte om duidelijk te maken, wat het werk van de engelen bij de gebeden is. Hij zei:

“Iedere sabbat komt er een engel en die gaat van de ene synagoge naar de andere. Overal haalt hij de gebeden op. Als hij ten slotte alle gebeden verzameld heeft, keert hij terug naar de hemel. Eenmaal in de hemel aangekomen vlecht hij van alle gebeden een prachtige krans en zet die krans op het hoofd van God.”

Dit is een mooi beeld, al zal het niet iedereen even sterk aanspreken. Je kunt het ook anders zeggen: de engelen verzamelen onze gebeden en brengen die bij God, waarna God onze gebeden in Zijn hart opbergt. De engelen zijn dus onmisbaar bij onze gebeden.

Engelen kunnen ons bezoeken

“Laat de broederlijke liefde blijven. Vergeet de herbergzaamheid niet, want daardoor hebben sommigen, zonder het te weten, engelen geherbergd.” (Hebreeën 13:1,2) [174](#) De Bijbel benadrukt het feit, dat niet alleen Joden maar ook christenen een grote mate van gastvrijheid dienen te hebben. Dit is niet slechts omdat het een goede gewoonte is om gastvrij te zijn, maar omdat het onlosmakelijk verbonden is met ons geloof. Het is een van de manieren waarop Joden en christenen hun onderlinge verbondenheid en liefde voor elkaar en voor anderen tonen, zoals

het eerste vers laat zien.

174 *Houd de onderlinge liefde in stand en houd de gastvrijheid in ere, want zo hebben sommigen zonder het te weten engelen ontvangen.* (NBV)

Joden en christenen behoren mensen te zijn, die bezoekers in hun huis binnenlaten en van verfrissingen en/of een maaltijd voorzien en indien nodig en mogelijk zelfs bij hen laten slapen. Het is iets dat haaks staat op onze Nederlandse gastvrijheid. Wij bieden een bezoeker een kopje koffie aan, maar zullen niet snel vragen of hij blijft mee-eten. En 's avonds een gast uitnodigen om te blijven slapen, is helemaal in strijd met onze gewoonten. Wij kennen een zekere gereserveerdheid, die echter in strijd is met Gods opdracht tot de Bijbelse gastvrijheid en het tonen van de onderlinge liefde en verbondenheid.

De woordkeus uit Hebrreeën 13:1,2 is veelzeggend. Er worden drie Griekse woorden gebruikt, die in hun woordkeus iets met elkaar te maken hebben. Het zijn de woorden die in de NBG vertaald zijn als “*broederlijke liefde*” (in het Grieks is dit één woord), “*herbergzaamheid*” en “*herbergen*”. De Griekse woorden zijn **philadelphia**, **philoksenia** en **ksenizoo**. Aan de vetgedrukte delen van deze woorden ziet u hun onderlinge verbondenheid. In het eerste en tweede woord komen wij het Griekse woord **phileoo** tegen. In het tweede en het derde woord gaat het over **ksenia**.

Het Griekse woord **philadelphia** zegt ons, dat wij liefde aan elkaar moeten bewijzen vanuit het feit, dat wij een onderlinge verbondenheid hebben als gelovigen. Dit tonen van de onderlinge liefde wordt van ons verwacht.

Het Griekse woord **philoksenia**. Het is een samenstelling van de woorden **phileoo** en **ksenizoo**. Het woord **phileoo** betekent liefhebben, liefde bewijzen, onthalen, gastvrij ontvangen. In gewoon Nederlands kun je zeggen, dat het betekent, dat je iemand

als een vriend behandelt. Het woord ksenizoo betekent iemand als een gast ontvangen. Het is verwant met ksenos, een gast, een vreemdeling. Het gaat niet over een familielid, die je als een gast in je huis opneemt. Het gehele woord philoksenia wil zeggen, dat je liefde toont aan vreemdelingen. Zo komt het ook voor in Romeinen 12:13. Griekse woorden die hiermee verwant zijn, zijn bijvoorbeeld ksenoo, dat o.a. spreekt over gastvrij opgenomen worden. Een ksenoon is niet alleen een herberg, maar ook een logeerkamer. Het is opmerkelijk, dat het oude Grieks niet veel woorden kent die met de letter ks beginnen. Nog opmerkelijker is, dat de meeste van deze woorden te maken hebben met gastvrijheid.

Het derde woord is “geherbergd”. Het is de vertaling van het Griekse woord ksenizoo. Het betekent, dat je iemand als een gast in je huis ontvangt.

Nu wordt een prachtige motivatie gegeven. Er zijn mensen geweest, die als gevolg van hun gastvrijheid engelen gastvrij in hun huis ontvangen hebben. Zij toonden verbondenheid met en liefde voor hun bezoekers en namen hen op in huis en zorgden voor hen en wisten waarschijnlijk niet dat hun bezoeker een engel was. Bij de uitleg van deze tekst moeten wij eraan denken, dat het Griekse woord angelos (engel) dat hier gebruikt wordt, verschillende betekenissen heeft. Een angelos is een gezant, een bode (een boodschapper) en ook een engel. Als je in de Bijbel dit woord leest, moet je zelf uitmaken of een hemelse gezant (een engel dus) bedoeld wordt, of dat het gaat om een aardse boodschapper. Wij herinneren u aan het eerder gegeven voorbeeld: de profeet Haggai wordt “een bode” genoemd.

Gewone mensen kunnen als engelen gezien worden, als mensen die door God gebruikt worden als Zijn boodschappers.

Soms hebben mensen een of meer engelen in hun huis ontvangen, maar niet begrepen, dat het een engel was en meenden zij gewoon één of meer mensen ontvangen te hebben. In de Bijbel zien wij, dat engelen altijd kwamen als mannen. Vele keren lezen wij in de Bijbel, dat iemand een hemelse engel op bezoek kreeg met een bepaalde boodschap van God. Zo lezen wij dat Abraham bezoek kreeg van engelen, die zelfs bij hem bleven eten (Genesis 18:1-8), terwijl zij later ook bij Lot de maaltijd gebruikten (Genesis 19:3) en daarna bij hem bleven slapen (Genesis 19:4). Abraham bood een maaltijd aan aan enkele vreemdelingen, die langs zijn tent kwamen en hij kreeg hemelse gasten op visite, die hem als “boden” een speciale boodschap kwamen brengen. In het Nieuwe Testament lezen wij, dat de engel Gabriël bij Zacharias in de tempel kwam en bij Maria thuis.

Soms waren de “engelen” menselijke boodschappers van God. Zo lezen wij, dat een weduwe in Sarfath gastvrijheid aangeboden had aan de profeet Elia, die een eigen logeerkamer in haar huis had. Pas later raakte zij overtuigd, dat Elia echt een man van God, een bode van God, een aardse engel van God was, zie 1 Koningen 17:7-24. De Bijbel vertelt ons over een echtpaar in Sunem, waar Elisa eerst regelmatig kwam eten en waar hij later ook een eigen logeerkamer kreeg (2 Koningen 4:8-37).

Verschillende keren lezen wij in de Bijbel, dat mensen iemand ontmoetten en vonden, dat hij eruit zag als een hemelse engel. Wij geven enkele voorbeelden:

Ook dacht uw dienstmaagd: het woord van mijn heer de koning zal wel geruststellend zijn, want als een engel Gods, zo is mijn heer de koning, die horen kan wat goed is en kwaad. En de HERE, uw God, zij met u. (2 Samuel 14:17)

Om de zaak een ander aanzien te geven, heeft uw dienaar Joab dit

gedaan. Maar mijn heer is zo wijs als een engel Gods: hij weet alles wat op aarde geschiedt. (2 Samuël 14:20)

Hij heeft uw knecht bij mijn heer de koning belasterd. Maar mijn heer de koning is als een engel Gods; doe daarom, wat u goeddunkt. (2 Samuel 19:27)

Wat zou het mooi zijn, als iemand ooit tegen ons zou zeggen: “U bent als een engel Gods.”

Wie over dit alles nadenkt, moet zich realiseren, dat ook wij een engel op bezoek kunnen krijgen, die mogelijk bij ons blijft eten of slapen. Daarom moeten wij gastvrij zijn, want onze gast zou weleens een engel kunnen zijn. Zoals de engel bij Zacharias in de tempel kwam, zo is het ook mogelijk, dat een of meerdere engelen ons een bezoek brengen als wij als gelovigen samenkomen. Wij zagen al eerder, dat engelen de bijeenkomsten van de gemeente bezoeken. Zacheus kreeg zelfs de Here Jezus op bezoek in zijn huis (Lucas 19:1-10). U denkt, dat dit bij ons niet mogelijk is? Vergeet nooit wat de Here Jezus Zelf gezegd heeft tegen Zijn leerlingen: “Wie u ontvangt, ontvangt Mij, en wie Mij ontvangt, ontvangt Hem, die Mij gezonden heeft.” (Mattheüs 10:40)¹⁷⁵ Wie één van Jezus’ volgelingen ontvangt, ontvangt in feite de Here Jezus Zelf. Zo tonen wij door middel van onze liefde voor de medegelovigen onze liefde voor de Heer.

¹⁷⁵ Wie jullie ontvangt ontvangt mij, en wie mij ontvangt ontvangt hem die mij gezonden heeft. (NBV)

Misschien hebt u weleens een engel in huis gehad, terwijl u het niet in de gaten had. Misschien hebt u weleens een aardse “engel” in uw huis gehad en dacht u, dat het gewoon maar een bezoeker was. Misschien hebt u weleens een hemelse engel in huis gehad en u wist niet wie hij was. Misschien heeft er weleens een engel bij u voor de deur gestaan, maar verzuimde u hem binnen te laten. Om

de een of andere reden kwam u er niet toe hem binnen te laten. En hij reisde verder. U hebt wat gemist.

Als christenen moeten wij nuchter zijn, dat vraagt de Bijbel van ons. Wij moeten niet denken, dat iedere vreemdeling die wij ontmoeten of die bij ons voor de deur staat, een engel uit de hemel is. Wij moeten niet denken, dat iedere vreemdeling die ineens op wat voor manier ook ons pad kruist, een engel uit de hemel is. Wij moeten niet overal gaan vertellen, dat wij een of meerdere engelen ontmoet hebben. Maar wij moeten tonen, dat wij ernst maken met de geestelijke waarheden uit de Bijbel. Wij mogen er niet aan voorbij gaan, dat de Bijbel ons op het hart drukt om gastvrij te zijn. Er kan een engel bij ons voor de deur staan en wij moeten onze broederlijke verbondenheid tonen. Deze broederlijke verbondenheid geldt zowel aardse engelen als de hemelse gezanten, want zij zijn immers, zo zagen wij eerder, geestelijke familie van ons. Zij zijn onze “broeders” aan wie wij de broederlijke verbondenheid dienen te tonen!

De Here Jezus Zelf zei, dat Hij eens Zijn volgelingen zou oordelen op hun gedrag. Zij zouden gezegend zijn, als Hij tot hen zou kunnen zeggen:

Ik heb honger geleden en gij hebt Mij te eten gegeven. Ik heb dorst geleden en gij hebt Mij te drinken gegeven, Ik ben een vreemdeling geweest en gij hebt Mij gehuisvest, naakt en gij hebt Mij gekleed, ziek en gij hebt Mij bezocht; Ik ben in de gevangenis geweest en gij zijt tot Mij gekomen. (Mattheüs 25:35,36)[176](#)

[176](#) “Want ik had honger en jullie gaven mij te eten, ik had dorst en jullie gaven mij te drinken. Ik was een vreemdeling, en jullie namen mij op, ik was naakt, en jullie kleeadden mij. Ik was ziek en jullie bezochten mij, ik zat gevangen en jullie kwamen naar mij toe.” (NBV)

Op de vraag “Wanneer hebben wij U hongerig gezien en hebben wij U gevoed, of dorstig en hebben wij U te drinken gegeven? Wanneer

hebben wij U als vreemdeling gezien en hebben U gehuisvest, of naakt, en hebben U gekleed? Wanneer hebben wij U ziek of in de gevangenis gezien en zijn tot U gekomen?”¹⁷⁷ zal het antwoord luiden: “Voorwaar, Ik zeg u, in zoverre gij dit aan een van deze mijn minste broeders hebt gedaan, hebt gij het Mij gedaan.”¹⁷⁸ (Mattheüs 25:37-40) Stel, dat de Heer op deze manier bij u voor de deur zou staan en op deze manier gastvrijheid zou vragen, wat zou u doen?

¹⁷⁷ “Wanneer hebben wij u als vreemdeling gezien en opgenomen, u naakt gezien en gekleed? 39 Wanneer hebben wij gezien dat u ziek was of in de gevangenis zat en zijn we naar u toe gekomen?” (NBV)

¹⁷⁸ “Ik verzeker jullie: alles wat jullie gedaan hebben voor een van de onaanzienlijksten van mijn broeders of zusters, dat hebben jullie voor mij gedaan.” (NBV)

Engelen bij het sterven

Uit de geschiedenis van de arme Lazarus leren wij, dat engelen de taak hebben om de overleden gelovigen in de eeuwige heerlijkheid te brengen (Lucas 16:22)¹⁷⁹. Opmerkelijk in dit verband is het om te horen, hoe sommige mensen vóór hun sterven één of meer engelen gezien hebben.

¹⁷⁹ Het geschiedde, dat de arme stierf en door de engelen gedragen werd in Abrahams schoot. (NBG)

Op zekere dag stierf de bedelaar, en hij werd door de engelen weggedragen om aan Abrahams hart te rusten. (NBV)

Als het gaat over de ziel, wordt de aandacht vooral gevestigd op Lazarus. Er staat, dat de engelen kwamen en hem, dat is zijn ziel, zijn persoonlijkheid, gedragen hebben tot in Abrahams schoot. “**Abrahams schoot**” was een Joodse uitdrukking, die sprak van de opperste gelukzaligheid, van troost, van zegen en van vreugde in het hiernamaals. Het is dus de plaats, waar de behoudenen zijn. Hier komt de ziel niet op eigen kracht terecht. De engelen brengen

je er naar toe. Zij “escorteren” je niet slechts op de weg er naartoe. Zij “dragen” je. Zij nemen je op en brengen je er naar toe. Dat betekent, dat een gelovige die sterft, door de engelen weggebracht wordt naar de hemelse heerlijkheid.

Als beide mannen uit Lucas 16 in het dodenrijk zijn aangekomen, blijkt, dat de één in de ene afdeling van het dodenrijk is, terwijl de ander in de andere afdeling is. Hoewel zij elkaar zien en contact met elkaar kunnen hebben, kunnen zij toch niet bij elkaar komen. Voor de rijke man is het jammer, dat hij zijn plaats van straf niet kan verlaten. Hij wordt er gepijnigd. Voor Lazarus is het gelukkig, dat hij zijn plaats van heerlijkheid niet kan verlaten. Tussen beide afdelingen is een grote kloof, een onoverkomelijke kloof.

Ook wij, als gelovigen, worden door de engelen in de hemel gebracht. Als je daar even bij stilstaat, realiseer je je, dat wij hier iets heel bijzonders hebben. Iedere keer als een kind van God de hemel binnenkomt, komt hij in het gezelschap van een aantal engelen de hemel binnen. Ieder kind van God komt op een vorstelijke wijze de hemel binnen. Ieder kind van God maakt als het ware een koninklijke intocht in de hemel. Er zijn engelen die hem bij zijn binnenkomst in de hemel vergezellen. Er zijn engelen, die hem bij aankomst in de hemel opwachten. Er zijn vele gelovigen, die zich eveneens op zijn binnenkomen verheugen.

Maar het mooiste is: daar is God, die op de gestorven gelovige wacht en die hem verwacht. Er wordt naar je uitgekeken, als je een gelovige bent. Je wordt verwacht en bent er welkom. Iedere gelovige wordt daar verwacht. Daar zien wij Hem, die Zijn leven voor ons gaf, opdat wij Zijn heerlijkheid zouden binnengaan. Daar zien wij Jezus!

Hoofdstuk 8

Aartsengelen

Terwijl er miljoenen en miljoenen engelen zijn, worden er in de Bijbel slechts twee met hun naam genoemd: Michaël en Gabriël. Hun namen komen in het boek Daniël voor: Michaël in Daniël 10:13,21; 12:1 en Gabriël in Daniël 8:16 en 9:21. In het Nieuwe Testament komen hun namen ook voor: Michaël in Judas 1:9 en Gabriël in Lucas 1:19,26 en Openbaring 12:7. De naam Michaël komen wij ook tegen als een mensennaam, de naam Gabriël niet. De naam Michaël betekent “wie is als God” of “wie is aan God gelijk”. Beiden moeten direct voor Gods troon staan. Zij zijn als zij in de hemel zijn steeds in de directe nabijheid van God.

De Talmoed zegt (in Berakhot 4 b), dat Michaël de belangrijkste van de twee is. In de Joodse leer was Michaël de engel, die Abraham verbood zijn zoon te doden, toen Izaäk op het altaar lag op de berg Moria. Ook zou het Michaël geweest zijn, die 185.000 soldaten uit het leger van de Assyriërs doodde (2 Koningen 19:35). Ook zou het Michaël zijn geweest die de Joden verdedigd heeft, toen Haman hen tot de laatste man wilde laten uitroeien. Als de Messias komt zullen juist Michaël en Gabriël Hem vergezellen en zullen zij de strijd aanbinden met de aardse tegenstanders. De Bijbel laat zien, dat Gabriël meerdere keren door God met een bijzondere boodschap naar de aarde was gezonden. Zo kwam hij bij Daniël, bij Zacharias in de tempel en bij Maria in Nazareth.

Zeven geesten

Doorlopend horen wij in het boek Openbaring over engelen, wat

zij zeggen en wat zij doen. Soms wordt het woord “engel” gebruikt, soms moeten wij vanuit onze kennis van het Oude Testament inzien, dat er bij bepaalde wezens over “engelen” gesproken wordt.

In Openbaring 1:4; 3:1; 4:5 en 5:6 wordt gesproken over de “zeven geesten”. De eenvoudige verklaring van velen is, dat het hier gaat over de Heilige Geest, waarbij het alleen moeilijk is, dat in zevenvoud over Hem gesproken wordt. Het feit, dat in Jesaja 11:2 gesproken wordt over zeven eigenschappen van de Heilige Geest,¹⁸⁰ zoals die over de Messias zouden komen, is hier niet van toepassing. Daar gaat het duidelijk over zeven bijzondere eigenschappen, die de Messias tijdens Zijn leven op aarde zal hebben. Wat in het boek Openbaring over de zeven geesten gezegd wordt, lijkt moeilijk toe te passen op de Heilige Geest.

¹⁸⁰ *En op hem zal de Geest des HEREN rusten, de Geest van wijsheid en verstand, de Geest van raad en sterkte, de Geest van kennis en vreze des HEREN.* (NBG)

De geest van de HEER zal op hem rusten: een geest van wijsheid en inzicht, een geest van kracht en verstandig beleid, een geest van kennis en ontzag voor de HEER. (NBV)

Wij lezen over deze zeven geesten het volgende:

*Johannes aan de zeven gemeenten in Asia: genade zij u en vrede van Hem, die is en die was en die komt, en van **de zeven geesten**, die voor Zijn troon zijn.* (Openbaring 1:4)¹⁸¹

¹⁸¹ *Van Johannes, aan de zeven gemeenten in Asia. Genade zij u en vrede van hem die is, die was en die komt, en van de **zeven geesten** voor zijn troon...* (NBV)

*En schrijf aan de engel der gemeente te Sardes: dit zegt Hij, die **de zeven geesten Gods** en de zeven sterren heeft: Ik weet uw werken, dat gij de naam hebt, dat gij leeft, maar gij zijt dood.* (Openbaring 3:1)¹⁸²

¹⁸² *Schrijf aan de engel van de gemeente in Sardes: “Dit zegt hij die de zeven*

geesten van God en de zeven sterren heeft: Ik weet wat u doet; overal wordt beweerd dat u het leven hebt, terwijl u dood bent. (NBV)

*En van de troon gingen bliksemstralen, stemmen en donderslagen uit; en zeven vurige fakkels brandden voor de troon; dit zijn **de zeven geesten Gods**. (Openbaring 4:5)*[183](#)

[183](#) *Van de troon gingen bliksemschichten uit en donderslagen en groot geraas. Voor de troon brandden zeven vurige fakkels; dat zijn de zeven geesten van God. (NBV)*

*En ik zag in het midden van de troon en van de vier dieren en te midden der oudsten een lam staan, als geslacht, met zeven horens en zeven ogen; dit zijn **de zeven geesten Gods**, uitgezonden over de gehele aarde. (Openbaring 5:6)*[184](#)

[184](#) *Midden voor de troon, tussen de vier wezens en de oudsten, zag ik een lam staan. Het zag eruit alsof het geslacht was en het had zeven horens en zeven ogen; dat zijn de zeven geesten van God die over de hele wereld zijn uitgestuurd. (NBV)*

Het feit, dat het woord “geest” gebruikt wordt, hoeft niet te betekenen, dat het hier gaat over de Heilige Geest. Engelen worden ook “geesten” genoemd (zie bijvoorbeeld Hebreëen 1:14)[185](#). Het feit, dat onze vertalers het woord “geesten” meerdere keren met een hoofdletter geschreven hebben, zegt ook niets, want dat hebben de vertalers zelf gedaan. In het Grieks staan geen hoofdletters! Openbaring spreekt steeds over “*de zeven geesten, die voor de troon van God zijn*”. Er wordt een bepaalde kennis verwacht van deze zeven geesten. Er wordt geen uitleg over deze zeven geesten gegeven, omdat ervan uitgegaan wordt, dat de lezer zal weten, wie deze zeven geesten zijn.

[185](#) *Zijn zij niet allen dienende geesten, die uitgezonden worden ten dienste van hen, die het heil zullen beërven? (NBG)*
Zijn zij niet allen dienende geesten, uitgezonden om hen bij te staan die deel zullen krijgen aan de redding? (NBV)

Het boek Openbaring is geschreven in een tijd, dat een groot deel

van de Gemeente bestond uit Joden, die vanuit het jodendom de nodige kennis bezaten. Het andere deel, de niet-Joden, kregen van het Joodse deel genoeg informatie en vorming om de Bijbelse zaken te kunnen verstaan. Dit was zeker het geval gezien het feit, dat de eerste Bijbel-uitleggers in de Gemeente, de apostelen, doorkneed waren in de Heilige Schrift.

De brieven van Paulus, Petrus en Judas maken ons duidelijk, dat de schrijvers niet alleen putten uit de tekst van het Oude Testament, maar dat zij ook regelmatig verwezen naar bepaalde feiten, die weliswaar niet in het Oude Testament vermeld waren, maar die wel bij de Joden bekend waren. Om enkele voorbeelden te noemen: de rollende steen uit 1 Corinthe 10:4, Jannes en Jambres uit 2 Timotheus 3:8 en de twist tussen satan en Michaël in Judas :9. Deze kennis wordt ook verondersteld bij de lezers van het boek Openbaring.

In het jodendom wordt van oudsher geleerd, dat er zeven aartsengelen rond de troon van God zijn:

1. Michaël
2. Gabriël
3. Rafaël
4. Uriël
5. Suriël
6. Fanuël
7. Jechiël

Opmerkelijk is, dat alle namen eindigen op “El”, dat is: God. Deze engelen staan boven de andere engelen. Zij zijn aartsengelen, wat betekent, dat zij aan het hoofd van een leger engelen staan. Als belangrijkste engelen hebben zij direct toegang tot God op Zijn troon, zoals het boek Openbaring zegt, dat zij voor de troon van God staan. Gabriël zei indertijd ook tegen Zacharias, dat hij voor het aangezicht van God stond (Lucas 1:19). Wij kennen uit de

Bijbel alleen de namen van Michaël en Gabriël. De naam Michaël betekent: “Wie is als God?” Juist hij moet de strijd aanbinden met de duivel, die als God wilde zijn. De naam Gabriël betekent: “Gods held”.

Er wordt gezegd, dat deze zeven aartsengelen voortdurend in de tegenwoordigheid van God verkeren en dat zij Gods opdrachten weer doorgeven aan de onder hen gestelde engelen. Ook wordt gezegd, dat vier van hen (Michaël, Gabriël, Uriël en Raphaël) rond de troon van God staan, waarbij telkens één aartsengel op één van de hoeken van Gods troon staat.

- Uriël zou dan tezamen met zijn engelen recht voor de troon van God staan.
- Raphaël zou tezamen met zijn engelen achter de troon van God staan.
- Michaël en zijn engelen zouden rechts van de troon staan.
- Gabriël en zijn engelen zouden links van de troon staan.

Wij kunnen niet beoordelen, of het precies deze engelen zijn die op deze plaatsen rond de troon van God staan. Laten wij echter niet te snel denken, dat het niet waar zal zijn. De Bijbel vertelt ons immers ook, dat er engelen rond Gods troon staan? De profeet Micha zei eens: *“Ik zag de HERE op Zijn troon zitten, terwijl het ganse heer des hemels (dat zijn dus alle engelen) aan Zijn rechter- en aan Zijn linkerhand stond.”* (1 Koningen 22:19)[186](#)

[186](#) *Ik zag de HEER op zijn troon zitten, en aan weerszijden van hem stonden alle hemelse machten opgesteld.* (NBV)

Het dienen van de engelen als geesten blijkt uit het feit, dat zij als de ogen van de Here Jezus rondgaan over de gehele aarde (Openbaring 5:6)[187](#). De engelen houden Hem volkomen op de hoogte. Zij zijn “Zijn ogen”.

[187](#) ... dit zijn de zeven Geesten Gods, uitgezonden over de gehele aarde. (NBG)
... dat zijn de zeven geesten van God die over de hele wereld zijn uitgestuurd.

(NBV)

In Jesaja 63:8,9 lezen wij over een engel van Gods tegenwoordigheid.

Hij zei: zij zijn toch Mijn volk, kinderen, die niet trouweloos worden, en Hij werd hun tot een Verlosser. In al hun benauwdheid was ook Hij benauwd, en de engel Zijns aangezichts heeft hen gered. In zijn liefde en in zijn mededogen heeft Hij zelf hen verlost en Hij hief hen op en droeg hen al de dagen van ouds. (Jesaja 63:8,9)[188](#)

[188](#) Hij zei: 'Natuurlijk, het is mijn volk! Mijn kinderen zijn te vertrouwen.' Daarom wilde hij hun redder zijn. In al hun nood was ook hijzelf in nood: zij werden gered door de engel van zijn tegenwoordigheid. In zijn liefde en mededogen heeft hij hen zelf verlost, hij tilde hen op en heeft hen gedragen, alle jaren door. (NBV)

In Psalm 104 vinden wij een tekst, waarachter een diepere gedachte schuilgaat.

*Loof de HERE, mijn ziel. HERE, mijn God, Gij zijt zeer groot, Gij hebt U met majesteit en luister bekleed. Hij hult Zich in het licht als in een mantel, Hij spant de hemel uit als een tentkleed, Hij zoldert Zijn opperzalen in de wateren, Hij maakt de wolken tot Zijn wagen, Hij wandelt op de vleugelen van de wind. **Hij maakt de winden tot zijn boden**, laaiend vuur tot Zijn dienaren. (Psalm 104:1-4)*[189](#)

[189](#) Prijs de HEER, mijn ziel. HEER, mijn God, hoe groot bent u. Met glans en glorie bent u bekleed, in een mantel van licht gehuld. U spant de hemel uit als een tentdoek en bouwt op de wateren uw hoge zalen, u maakt van de wolken uw wagen en beweegt u op de vleugels van de wind, **u maakt van de winden uw boden**, van vlammen vuur uw dienaren. (NBV)

De Staten Vertaling geeft deze verzen heel anders, waarbij meer gelet wordt op de geestelijke achtergrond en bedoeling. Hier lezen wij:

*Loof den HEERE, mijn ziel! O HEERE, mijn God! Gij zijt zeer groot, Gij zijt bekleed met majesteit en heerlijkheid. Hij bedekt Zich met het licht, als met een kleed; Hij rekt den hemel uit als een gordijn. Die Zijn opperzalen zoldert in de wateren, Die van de wolken Zijn wagen maakt, Die op de vleugelen des winds wandelt. **Hij maakt Zijn engelen geesten**, Zijn dienaars tot een vlammend vuur. (Psalm 104:1-4 S.V.)*

Waar de Nieuwe Vertaling spreekt over boden, spreekt de Staten Vertaling over engelen.

Twee gedachten komen hier naar voren: engelen hebben te maken met wind, zij zijn geest (wind en geest is in het Hebreeuws hetzelfde woord) en zij hebben te maken met vuur. Deze twee gedachten: geest en vuur komen wij bij de engelen in het boek Openbaring opnieuw tegen. Zij zijn de zeven geesten die voor Gods troon staan en zij zijn de zeven vurige fakkels die voor de troon van God branden:

En van de troon gingen bliksemstralen, stemmen en donderslagen uit; en zeven vurige fakkels brandden voor de troon; dit zijn de zeven Geesten Gods. (Openbaring 4:5)[190](#)

[190](#) *Van de troon gingen bliksemschichten uit en donderslagen en groot geraas. Voor de troon brandden zeven vurige fakkels; dat zijn de zeven geesten van God. (NBV)*

Hoofdstuk 9

Cherubs

Er worden in de Bijbel twee heel bijzondere groepen engelen genoemd, die zo wonderlijk zijn, dat veel christenen zo goed als nooit over hen nadenken. Men weet dat ze bestaan, maar meer weet men vaak niet van hen. Het zijn de cherubs en de serafs. Terwijl wij bij de “gewone” engelen meer te weten komen over de engelen met betrekking tot de gelovigen, zien wij dat het bij de cherubs en de serafs juist gaat om hun betrekking tot de Here God.

Dieren in de hemel?

Wij lezen in het boek Openbaring over vier “dieren” die in de hemel zijn.

*En voor de troon was als een glazen zee, kristal gelijk. En midden in de troon en rondom de troon waren vier **dieren**, vol ogen van voren en van achteren. En het eerste dier was een leeuw gelijk, en het tweede dier een rund gelijk, en het derde dier had een gelaat als van een mens, en het vierde dier was een vliegende arend gelijk. En de vier dieren hadden elk voor zich zes vleugels en waren rondom en van binnen vol ogen en zij hadden dag noch nacht rust, zeggende: heilig, heilig, heilig is de Here God, de Almachtige, die was en die is en die komt. En wanneer de dieren heerlijkheid, eer en dankzegging zullen brengen aan Hem, die op de troon gezeten is en tot in alle eeuwigheden leeft, zullen de vierentwintig oudsten zich nederwerpen voor Hem, die op de troon gezeten is en Hem aanbidden, die tot in alle eeuwigheden leeft, en zij zullen hun kronen voor de troon werpen, zeggende: Gij, onze Here en God, zijt waardig te ontvangen*

de heerlijkheid, de eer en de macht; want Gij hebt alles geschapen, en om uw wil was het en werd het geschapen. (Openbaring 4:6-11)[191](#)

[191](#) Ook lag er voor de troon iets als een zee van glas, van kristal. Midden voor de troon en eromheen waren vier **wezens**, die van voren en van achteren een en al oog waren. Het eerste wezen zag eruit als een leeuw en het tweede als een jonge stier; het derde had een gezicht als een mens en het vierde leek een vliegende adelaar. Elk van de vier wezens had zes vleugels, met overal ogen langs de randen en aan de binnenkant. Dag en nacht herhalen ze: 'Heilig, heilig, heilig is God, de Heer, de Almachtige, die was, die is en die komt.' Telkens als deze wezens lof, eer en dank brengen aan degene die op de troon zit en die tot in eeuwigheid leeft, werpen de vierentwintig oudsten zich neer voor hem die op de troon zit, en aanbidden hem die leeft tot in eeuwigheid, en leggen hun kransen voor zijn troon met de woorden: 'U komt alle lof, eer en macht toe, Heer, onze God, want u hebt alles geschapen: uw wil is de oorsprong van alles wat er is.' (NBV)

Het woord “dieren” (“wezens” in de NBV) komt zeer vaak voor in het boek Openbaring. Zie Openbaring 4:6,8,9; 5:6,8,11,14; 6:1,6; 7:11; 14:3; 15:7 en 19:4. In deze teksten gaat het steeds over dezelfde vier dieren (wezens). De vraag kan gesteld worden of er echt dieren in de hemel zijn, of dat hier iets anders bedoeld wordt. Het Griekse woord voor “dieren” dat hier gebruikt wordt, is niet hetzelfde Griekse woord dat in Openbaring 13 en 17 voor de “beesten” gebruikt wordt. Het gaat hier over dezelfde wezens als uit het boek van Ezechiël. Het gaat hier om de wezens voor Gods troon. Deze wezens brengen de hoogste eer aan God, als zij dag en nacht, zonder ophouden, God toeroepen: *“Heilig, heilig, heilig is de Here God, de Almachtige, die was en die is en die komt.”* (Openbaring 4:8) Zo brengen zij heerlijkheid, eer en dank aan Hem die op de troon zit (Openbaring 4:9).

Van deze wezens kunnen wij nog heel wat leren. Wij kunnen van hen leren, dat ook wij altijd God mogen loven en prijzen, Hem dankende voor alles wat Hij voor ons deed. Ook kunnen wij van hen leren, dat wij met een zeer heilige God te maken hebben. Wij willen allen graag door Hem gezien en gehoord worden. Wij

willen graag voor Zijn aangezicht staan. Wij willen tot Hem bidden en in het gebed Hem naderen. God is echter zo heilig, dat je Hem alleen kunt naderen als je zelf ook geheiligd en gereinigd bent. Zo sporen de cherubs ons aan om ernst te maken met onze levenswandel, opdat wij als heilige en reine christenen God zullen eren en naderen. Wij mogen niet onheilig voor Zijn aangezicht naderen, want God kan dat niet verdragen en wij zouden het ook niet kunnen verdragen. Omdat God een heilig God is, moeten wij als Zijn kinderen ook heilig zijn. God zegt: *“Weest heilig, want Ik ben heilig.”* (1 Petrus 1:16)

Het woord “dieren” (wezens) dat in de genoemde teksten van het boek Openbaring gebruikt wordt, is de vertaling van het Griekse woord zooön. In dit woord herkent u het woord Zoo, dat voor een dierentuin gebruikt wordt. Het Griekse woord dat in Openbaring gebruikt wordt, kan dus inderdaad “dieren” betekenen. Het betekent echter meer. Het woord zooön betekent niet slechts dier, maar meer gespecialiseerd betekent het: levend wezen, schepsel. In de Bijbel heeft het de betekenis van levend wezen. Het is de Griekse weergave van het Hebreeuwse woord chajoth, dat “levend wezen” betekent. Dit woord komen wij tegen in de profetie van Ezechiël, waar de Groot Nieuws Bijbel dit woord vertaalt als “levende wezens”. Ezechiël beschrijft de levende wezens en vertelt, dat ze vier vleugels hebben, terwijl hij later vertelt, dat het cherubs zijn. Zo komen wij ze zowel bij Ezechiël als in het boek Openbaring tegen. Niet als “dieren”, maar als cherubs.

Ezechiël vertelt over de cherubs, die hij als “levende wezens” (chajoth) in zijn boek beschrijft:

En in het midden daarvan was wat geleek op vier wezens; en dit was hun voorkomen: zij hadden de gedaante van een mens, ieder had vier aangezichten en ieder van hen vier vleugels. Wat hun benen aangaat, deze waren recht; en hun voetzolen waren als die van een

kalf en fonkelden als gepolijst koper. Onder hun vleugels waren mensenhanden aan hun vier zijden. En wat de aangezichten en de vleugels van die vier betreft, hun vleugels waren met elkander verbonden. Zij keerden zich niet om als zij gingen; zij gingen ieder recht voor zich uit. En wat hun aangezichten betreft, die geleken bij alle vier ter rechterzijde op dat van een mens en dat van een leeuw; bij alle vier ter linkerzijde op dat van een rund; ook hadden alle vier het aangezicht van een arend. Hun vleugels waren naar boven uitgespreid; ieder had er twee die met elkander verbonden waren; en twee bedekten hun lichaam. En zij gingen ieder recht voor zich uit; waarheen de geest wilde gaan, gingen zij; zij keerden zich niet om als zij gingen. En wat de gedaante der wezens betreft, hun aanblik was als die van brandende vuurkolen, als van fakkels; zich bewegend tussen de wezens. En het vuur glansde en bliksemen schoten daaruit. De wezens snelden heen en weer als bliksemschichten. (Ezechiël 1:5-14)[192](#)

[192](#) In het midden van het vuur zag ik iets dat leek op een viertal wezens. Zo zagen ze eruit: ze leken op mensen maar ze hadden elk vier gezichten en vier vleugels. Hun benen waren recht en hun voeten, die blonken als gepolijst koper, leken op de hoeven van een kalf. Aan hun vier zijden, onder hun vleugels, zag ik mensenhanden. De gezichten en vleugels van de vier wezens zagen er zo uit: hun vleugels raakten elkaar, en omdat ze aan elke kant een gezicht hadden, hoefden de vier wezens zich niet om te draaien als ze zich voortbewogen. Hun gezichten leken van voren op het gezicht van een mens en van rechts op de muil van een leeuw, van links op de kop van een stier en van achteren op de bek van een adelaar. Dat waren hun gezichten. Twee van hun vleugels waren naar boven uitgespreid en raakten elkaar, en met de andere twee bedekten ze hun lichaam. Elk van de wezens bewoog zich recht vooruit, waarheen de geest van God hen ook maar dreef, en ze hoefden zich, waarheen ze ook gingen, niet om te draaien. Ze leken op iets dat eruitzag als brandende, vurige kolen; ze zagen eruit als fakkels. Er ging vuur heen en weer tussen de wezens, een gloeiend vuur, en er kwam bliksem uit het vuur. En zo flietsten de wezens heen en weer, als bliksemstralen. (NBV)

Ieder had vier aangezichten. Het eerste gezicht was dat van een cherub, en het tweede dat van een mens, het derde was het aangezicht van een leeuw, het vierde dat van een arend. Toen

verhieven zich de cherubs. Dit was hetzelfde wezen, dat ik gezien had aan de rivier de Kebar. (Ezechiël 10:14,15)[193](#)

[193](#) *Iedere cherub had vier gezichten: bij de eerste was het gezicht van een cherub te zien en bij de tweede dat van een mens, bij de derde de muil van een leeuw en bij de vierde de bek van een adelaar. De cherubs stegen op; het waren de wezens die ik bij het Kebarkanaal al had gezien. 16 Als de cherubs zich bewogen, gingen de wielen met hen mee, en ook als ze hun vleugels uitspreidden om van de grond op te stijgen, bleven de wielen bij hen. (NBV)*

Ezechiël geeft een bijzondere beschrijving van de cherubs:

Boven de hoofden der wezens was wat geleeke op een uitspansel als ontzagwekkend ijskristal, uitgespreid boven over hun hoofden. En onder het uitspansel stonden hun vleugels recht naar elkander uitgestrekt; ieder had er twee, die van voren en van achteren zijn lichaam bedekten. Als zij gingen, hoorde ik het geruis hunner vleugels als het gebruis van vele wateren, als de stem des Almachtigen: een dreunend geluid als van een leger; als zij stilstonden, lieten zij hun vleugels hangen. En een stem klonk van boven het uitspansel dat boven hun hoofden was; als zij stilstonden, lieten zij hun vleugels hangen. Boven het uitspansel boven hun hoofden was wat er uitzag als lazuursteen, dat de vorm had van een troon; en daarboven, op hetgeen een troon geleeke, een gedaante, die er uitzag als een mens. En ik zag iets schitteren als metaal; vanaf wat op zijn lendenen leek naar boven als vuur omvat door een hulsel; en vanaf wat op zijn lendenen leek naar beneden, zag ik iets als vuur omgeven door een glans. Zoals de aanblik is van de boog, die in de regentijd in de wolken verschijnt, zo was de aanblik van die omhullende glans. Aldus was het voorkomen der verschijning van de heerlijkheid des HEREN. Toen ik haar zag, viel ik op mijn aangezicht, en ik hoorde de stem van Een, die sprak. (Ezechiël 1:22-28)[194](#)

[194](#) *En boven de hoofden van de wezens was een soort koepel, glinsterend als ijs, angstwekkend – deze koepel strekte zich hoog boven hun hoofden uit. Daaronder stonden ze, en hun vleugels waren uitgespreid en raakten elkaar. Hun twee andere vleugels waren toegevouwen en bedekten hun lichamen.*

Toen hoorde ik het geluid van hun vleugels. Het klonk als het gebulder van de zee, als de stem van de Ontzagwekkende, als het rumoer van een mensenmassa, als een dreunend leger. Als ze stilstonden vouwden ze hun vleugels weer toe. Toen hoorde ik ook een geluid boven de koepel boven hun hoofd – maar zijzelf stonden stil met toegevouwen vleugels. En boven de koepel zag ik iets dat leek op een troon van saffier, en daarboven, op die troon, zag ik een gedaante als van een mens. Vanaf wat zijn lendenen leken te zijn naar boven toe zag ik iets dat glansde als wit goud en door iets als vuur omgeven was, en naar beneden toe zag ik iets als vuur, omgeven door een stralende gloed. Zoals de boog die bij regen verschijnt in de wolken, zo zag die gloed eruit. Dit was de aanblik van de stralende verschijning van de HEER, en toen ik dit alles zag, wierp ik me voorover op de grond. Ik hoorde een stem...
(NBV)

En ik zag en zie, op het uitspansel boven het hoofd der cherubs was iets als lazuursteen, gelijkend op de vorm van een troon, die zich daarboven vertoonde. (Ezechiël 10:1)[195](#)

[195](#) Daarna zag ik dit: boven de koepel boven de cherubs was iets te zien dat leek op een troon van saffier. (NBV)

Als het boek Openbaring dus spreekt over vier dieren met vleugels, moeten wij niet aan echte dieren denken, maar dienen wij ons te realiseren, dat het “levende wezens” zijn en dat er gesproken wordt over de cherubs.

De naam “cherub”

Er is veel gedacht over de vraag, wat het woord “cherub” betekent. Sommige verklaarders meenden, dat het afgeleid is van het woord rekhoef, dat “wagen” betekent. Zij menen, dat de cherubs bedoeld waren als de wagens van God. Anderen menen, dat het woord cherub afgeleid is van het Aramese woord karov, dat “ploegen” betekent. Zij verwezen hiervoor naar één van de wijzen waarop de cherub bij Ezechiël geopenbaard werd, namelijk als een rund. En de hoofdtaak van een rund in het oude Oosten was ploegen. Het meest waarschijnlijke is echter, dat het woord cherub afgeleid is

van het Arkadische¹⁹⁶ karaboe, dat “bidden” en “zegenen” betekent. De cherubs brengen dan de gebeden van de mensen bij God en geven Zijn antwoord weer aan de mensen.

¹⁹⁶ Arkadisch: Oudgrieks dialect dat in Arkadië en Cyprus gesproken werd.

De cherubs komen een aantal keren in de Bijbel voor: Wij komen hen voor de eerste keer tegen in de hof van Eden. Wij komen hen in de tabernakel tegen bij de ark des verbonds in het Heilige der Heiligen en bij de gordijnen, zo ook in de latere tempel van Salomo. De Bijbel vertelt ons, dat God op de cherubs “troont”. Dat wil zeggen, dat Hij zit op de cherubs en dat deze cherubs Zijn troon vormen. Zie hiervoor 1 Samuel 4:4; 2 Samuel 6:2; 2 Koningen 19:15; Psalm 80:2; 99:1 en Jesaja 37:16. Vervolgens lezen wij in 2 Samuel 22:11 en Psalm 18:11, dat God op een cherub reed. Hier lezen wij, dat zoals je kunt zweven op de vleugels van de wind, God Zich verplaatste op een cherub. Ten slotte komen wij heel opmerkelijke beschrijvingen over de cherubs tegen in het boek van Ezechiël, zoals wij hiervoor zagen.

Cherubs bij de hof van Eden

In Genesis 3:24 hebben wij de eerste vermelding van cherubs. Na de zondeval van Adam en Eva worden zij beiden door God Zelf uit de hof van Eden verwijderd. De wijze waarop dat geschiedde, wordt in de Bijbel als zeer heftig omschreven. Er staat, dat God hen uit de hof van Eden verdreef. Vervolgens stelde God aan de Oostkant van deze hof, waar klaarblijkelijk de ingang was, de cherubs met een flikkerend zwaard, dat zich heen en weer wendde, om de weg tot de boom des levens te bewaken.

Toen God Adam schiep, deed Hij dat niet in de hof van Eden, wat velen denken. Genesis 2:8,15 vertellen ons, dat God, nadat hij Adam geschapen had, hem een plaats in de hof van Eden gegeven

had. God bracht Adam naar de hof van Eden en liet hem weten, dat hij hier voortaan mocht wonen. Pas nadat hij gezondigd had, werd hij uit de hof van Eden verwijderd. Om te voorkomen, dat de mens in de hof van Eden zou terugkeren, plaatste God een aantal cherubs met flikkerende zwaarden bij de ingang van de hof, die aan de kant van het Oosten lag. Hoeveel cherubs God daar plaatste, vertelt de Bijbel niet.

De Bijbel vertelt, dat deze cherubs een bijzonder zwaard hadden. Onze vertaling zegt, dat zij een flikkerend zwaard hadden, dat zich heen en weer wendde. De NBV vertaalt met *“het heen en weer flitsende, vlamrende zwaard.”* Het wil dus zeggen, dat zij een vurig zwaard hadden, een vlamrend zwaard. Dit zwaard ging doorlopend heen en weer.

Dit is het eerste beeld, dat de Bijbel ons van de cherubs geeft. Het blijkt, dat cherubs geen gewone engelen zijn, die behoren bij de dienende geesten, die uitgezonden worden ten dienste van hen, die God liefhebben. Neen, de cherubs zijn de speciale bewakers van Gods eigendom. Zo fungeren zij als Zijn lijfwacht en zijn zij Zijn speciale politiedienst. In die functie komen wij hen ook tegen in de tweede tekst die over hen spreekt, bij de ark des verbonds in het Heilige der Heiligen van de tabernakel.

Cherubs in de tabernakel en later in de tempel

Terwijl de ene keer de cherubs duidelijk een functie hebben om symbolisch de heerlijkheid en de heiligheid van God tot uiting te brengen, namelijk als er sprake is van de cherubs bij de ark des verbonds, hebben de cherubs een andere keer meer een decoratieve betekenis, namelijk als zij geborduurd zijn op de wandkleden van de tabernakel en aangebracht zijn op de wanden van de tempel. Toch hebben zij ook hier niet alleen een

decoratieve functie. Ook dan moeten wij zien, dat ook het Heilige, dus het eerste vertrek, al doorademd wordt van de eerbied van God.

1. bij de ark des verbonds

Twee afbeeldingen van cherubs treffen wij aan in het Heilige der Heiligen van de tabernakel en van de tempel van Salomo. Zij waren niet aanwezig in de tempel na de ballingschap, dus ook niet in de tempel, toen de Here Jezus op aarde was. Na de Babylonische ballingschap was het Heilige der Heiligen namelijk leeg. De ark des verbonds was bij de Babylonische ballingschap zo goed verborgen, dat hij daarna zoek was. Er werd geen nieuwe ark des verbonds gemaakt.

Bovenop de ark des verbonds, boven het gouden verzoendeksel waren twee gouden cherubs gemaakt. Zij bevonden zich aan de beide korte zijden van de ark, zodat zij over de lengte van de ark met hun vleugels naar elkaar wezen. Hun gezichten waren naar beneden gericht, waarbij zij dus keken op het verzoendeksel, als wilden zij in de ark kijken.

In Exodus 25:19,20 lezen wij:

Maak één cherub aan het ene einde en één cherub aan het andere einde; uit één stuk met het verzoendeksel zult gij de cherubs op zijn beide einden maken. De cherubs zullen twee vleugels uitgespreid houden naar boven, met hun vleugels het verzoendeksel bedekkende en hun aangezicht naar elkander gericht; naar het verzoendeksel zullen de aangezichten der cherubs gericht zijn.[197](#)

[197](#) Maak aan de beide uiteinden daarvan een cherub, eveneens van goud, één aan het ene uiteinde en één aan het andere uiteinde. Het moet drijfwerk zijn, de twee cherubs moeten één geheel met de plaat vormen. Ze moeten tegenover elkaar staan, met het gezicht naar de verzoeningsplaat gekeerd, en hun vleugels moeten gespreid zijn zodat ze zich daar beschermend over

uitstrekken. (Exodus 25:18-19,20 NBV)

Ook 1 Kronieken 28:18 zegt dat *“de cherubs, die met uitgespreide vleugels de ark van het verbond des HEREN moesten bedekken.”*¹⁹⁸ Wij zien dus, dat er iets bijzonders aan de hand was met hun vleugels. Terwijl hun vleugels het verzoendeksel moesten bedekken, moesten de vleugels ook uitgespreid naar boven zijn.

¹⁹⁸ *de cherubs en de vleugels die zij beschermend uitspreiden over de ark van het verbond met de HEER. (NBV)*

In 1 Koningen 6:23,24,27 lezen wij, dat later in de tempel van Salomo de cherubs en hun vleugels enorme afmetingen hadden. De cherubs zelf waren 10 el hoog, dat is 5 meter. Elke uitgespreide vleugel was vijf el lang, dat is 2,5 meter. Samen waren de beide vleugels van iedere cherub dus 10 el, dat is 5 meter. De vleugels van de beide cherubs raakten zowel de vleugels van de cherub die tegenover hem stond als ook de wanden van het Heilige der Heiligen.

In Exodus 25:21,22 zeg God tegen Mozes: *“Gij zult het verzoendeksel boven op de ark leggen en in de ark zult gij de getuigenis leggen, die Ik u geven zal. En Ik zal dáár met u samenkomen en van het verzoendeksel af, tussen de beide cherubs op de ark der getuigenis, over alles met u spreken wat Ik u voor de Israëlieten gebieden zal.”*¹⁹⁹

¹⁹⁹ *Leg de verzoeningsplaat op de ark; leg de verbondstekst die ik je zal geven in de ark. Daar zal ik je ontmoeten, en vanaf die plaats, boven de verzoeningsplaat, tussen de twee cherubs op de ark met de verbondstekst, zal ik met je spreken en je alles zeggen wat ik van de Israëlieten verlang. (NBV)*

In deze tekst wordt in één adem gesproken over het verzoendeksel, de twee stenen tafelen, Gods aanwezigheid tussen de beide cherubs en Zijn spreken vanaf deze plaats met Mozes. De cherubs hebben daarom te maken met de ark des verbonds, met de inhoud van de ark, dat zijn de twee stenen tafelen, met het deksel van de ark, het

verzoendeksel, met Gods aanwezigheid boven dit deksel tussen de beide cherubs en Gods spreken tot Mozes. Zoals de cherubs de bewakers waren van de hof van Eden, zo waren de beide cherubs hier in het Heilige der Heiligen aanwezig als de symbolische bewakers van God, die vanaf het verzoendeksel met Mozes sprak. De beide cherubs waren hier als de lijfwacht van God aanwezig.

De cherubs keken naar het deksel van de ark, waaronder de stenen tafelen lagen, als wilden zij de wet bestuderen. Zo gaven zij de mensen het voorbeeld, dat zij de getuigenis van God moesten bestuderen. Volgens de Joodse overlevering waren de beide cherubs niet gemaakt als twee oude mensen met vleugels, maar als twee jonge mensen. Dit betekende, dat de cherubs lieten zien, dat een jongeling zijn pad recht kan bewaren, als hij het houdt naar het Woord van God (vgl. Psalm 119:9).

Er is iets bijzonders aan de hand met de gezichten van de cherubs. Terwijl Exodus 25:20 vertelt, dat de cherubs op de ark des verbonds in de tabernakel hun gezichten naar elkaar toegekeerd hadden, zegt 2 Kronieken 3:13 dat de cherubs in de tempel van Salomo hun aangezichten “naar het huis” gekeerd hadden. Dit betekent, dat zij in de tempel hun aangezichten niet naar elkaar gewend hadden, maar juist van elkaar afgewend hadden. Nu hadden zij hun aangezichten gewend naar de muur van het Heilige der Heiligen. Dit had een bijzondere betekenis voor de Israëlieten. De cherubs spraken hen van de liefde die God had voor Zijn volk. Als Israël trouw was aan God, keken de beide cherubs naar elkaar. Als Israël ontrouw was aan God, wendden de beide cherubs hun gelaat van elkaar af.

2. op andere plaatsen in het heiligdom

Het boek Exodus vertelt ons, dat de cherubs op verschillende plaatsen van de tabernakel waren. In de eerste plaats vertellen

Exodus 26:31 en 36:35 ons, dat op het gordijn, de voorhang tussen het Heilige en het Heilige der Heiligen, cherubs geborduurd waren. In de tweede plaats vertellen Exodus 26:1 en 36:8 ons, dat op de andere gordijnen van de tabernakel ook cherubs geborduurd waren.

Toen Salomo later de tempel bouwde, bracht hij cherubs aan op de verschillende muren, evenals op de verschillende deuren van het Heilige en het Heilige der Heiligen en op de sluitplaten. Zie 1 Koningen 6:29,32,35; 7:29,36.

De Talmoed vertelt ons zelfs, dat als de Israëlieten op de pelgrimfeesten naar Jeruzalem kwamen, de priesters de tempeldeuren openden, zodat de Israëlieten de cherubs op de deuren konden zien. Zij zagen natuurlijk niet de cherubs op het verzoendeksel in het Heilige der Heiligen. Als de priesters hun dan de cherubs toonden, die met hun vleugels elkaar aanraakten en elkaar aankeken, dan zeiden de priesters: “Ziet hoe lief God u heeft. Zoals een man zijn vrouw liefheeft, zo heeft God u lief.”

Cherubs uit de profetie van Ezechiël

In Ezechiël 1 worden de cherubs beschreven als “*wezens*”. Zo worden ze in de NBG en de NBV genoemd. Een betere vertaling is “*levende wezens*”, zoals ze in de HSV worden genoemd. Zie Ezechiël 1:5,13-15,19-22. Zij worden daar beschreven als heel bijzondere wezens. Zij hebben de gedaante van een mens, maar zien er ook uit als een leeuw, een rund en een arend. Zij zijn de dragers van Gods troon. Eerder zagen wij dat de cherubs Gods troondragers zijn. De “*levende wezens*” die hier genoemd worden zijn cherubs. In Ezechiël 10 horen wij meer over de cherubs. In Ezechiël 10:20 staat een opmerkelijke uitspraak: “*Dit was hetzelfde wezen, dat ik gezien had... en ik begreep dat het cherubs waren.*”[200](#)

Hier worden de woorden “wezen” en “cherub” aan elkaar gekoppeld. Om de betekenis van de vier “*dieren*” (NBG) of “*wezens*” (NBV) uit het boek Openbaring te kunnen begrijpen, is het goed dat wij dit duidelijk zien. De zogenoemde “*dieren*” of “*wezens*” in het boek Openbaring zijn geen dieren, maar cherubs!

[200](#) *Dit waren de wezens die ik al... had gezien... en nu begreep ik dat het cherubs waren.* (NBV)

Terwijl de cherubs in de tabernakel en in de tempel allemaal twee vleugels en één gezicht hebben (Exodus 25:20; 1 Koningen 6:24,27), hebben de cherubs die Ezechiël zag vier vleugels en vier gezichten (Ezechiël 1:6). Twee van deze vleugels waren naar boven gericht en twee vleugels bedekten hun lichaam (Ezechiël 1:11). Hun gezichten gaven het beeld van een mens, een leeuw, een rund en een arend (Ezechiël 1:10). Zij hadden geen mensenvoeten, maar de voeten van een kalf. Wel hadden zij mensenhanden (Ezechiël 1:7,8). In de toekomstige tempel van Ezechiël, zoals hoofdstuk 41:18-20,25 ons dit vertelt, zullen de cherubs niet één of vier gezichten hebben, maar twee.

Satan was oorspronkelijk een cherub

Wij zagen eerder, naar aanleiding van Ezechiël 28:12-14, dat satan – toen hij nog geen satan was, maar toen hij nog de morgenster was – dat hij toen in Eden was, in de hof van God en dat hij daar een beschuttende cherub was, volmaakt van gestalte en vol van wijsheid. Als beschuttende cherub had hij, net als de andere cherubs, uitgespreide vleugels. Terwijl de gewone engelen geen vleugels hebben, hebben de cherubs die wel. Deze bijzondere, belangrijke cherub had zijn plaats op Gods heilige berg. De vraag kan gesteld worden, of dit Eden in de hemel was, of, zoals later Adam en Eva in de hof van Eden op aarde waren, deze cherub zijn Eden ook op aarde had. Er zijn uitleggers, die menen, dat satan

voor Gods troon in de hemel stond. Er zijn andere uitleggers, die menen, dat deze cherub op aarde in een hof van Eden was. Het is niet met zekerheid te zeggen, wie van hen gelijk heeft. Zoals het hier beschreven wordt, lijkt het, alsof hij een zeer belangrijke cherub direct voor de troon van God is geweest, dus in de onmiddellijke nabijheid van God in de hemel.

Hoofdstuk 10

Serafs

Een andere groep bijzondere engelen zijn de serafs. De naam serafs komt verschillende keren in de Bijbel voor. Eén van deze keren wordt het gebruikt voor een groep bijzondere engelen en andere keren wordt het gebruikt voor andere bijzondere wezens. Als wij echter eerst kijken naar deze bijzondere wezens, zullen wij bepaalde dingen zien, die ons goed van pas komen, als wij nadenken over deze engelen.

Bijzondere teksten over serafs

Om te begrijpen wat wij onder de serafs moeten verstaan en wat het bijzondere van hen is, moeten wij kijken in de Bijbel, waar het woord “seraf” nog meer voorkomt. Wij komen dan terecht bij Numeri 21:6 en Deuteronomium 8:15 waar wij in de NBG lezen over “vurige” slangen, of in de NBV over “giftige” slangen. In de geschiedenis van de vurige slangen worden woorden gebruikt, die de moeite waard zijn om even bij stil te staan. In het Hebreeuws heten de vurige slangen: “hanachasjiem haserafiem”. Dit wordt bij ons vertaald als “vurige slangen”, maar eigenlijk heten zij: “giftige serafs”. Het gaat hier niet om hemelse wezens, maar om aardse wezens, zodat wij hier “giftige slangen” lezen. De beet van deze slangen zal een vurige reactie teweeggebracht hebben, waarom onze vertalers spraken van “vurige slangen”. Mozes maakte daarop niet een koperen seraf, maar een koperen “nachasj”. Dat is ook een slang, maar toch weer anders dan de eerder genoemde vurige slangen.

In Jesaja 14:29 en 30:6 komt het woord ook voor, maar dat blijkt niet uit onze vertaling. In de NBG-vertaling staat in Jesaja 14:29: “... want uit de wortel der slang zal een adder voortkomen en haar vrucht zal een vliegende draak zijn.”²⁰¹ In Jesaja 30:6 staat, dat in een land van benauwdheid en angst o.a. adder en vliegende draak wonen. In het Hebreeuws staat in beide teksten in plaats van “een vliegende draak”: “een vliegende seraf”. Het Hebreeuwse woord “me’ofef” wordt door sommigen als “stekende” vertaald. Zij menen, dat hier gesproken wordt over een stekende seraf. Het gaat echter niet over een stekende seraf, maar over een vliegende seraf. Onze vertalers hebben het woord “vliegend” correct vertaald. Zij meenden echter, dat het woord seraf niet als seraf weergegeven moest worden en maakten er “draak” van.

²⁰¹ *Want de slang baart een adder en die brengt een vliemensvlugge cobra voort.*
(NBV)

Als wij deze teksten samenvatten, blijkt, dat als wij over serafs spreken, wij moeten denken aan “vliegende” engelen en aan engelen, die met “vuur” te maken hebben.

Serafs in Jesaja 6

In Jesaja 6 komen wij het woord “seraf” opnieuw tegen. Het gaat dan echter om heel andere wezens, dan de hiervoor genoemde serafs (vurige slangen). Nu gaat het om hemelse wezens, die een bepaalde groep van engelen vormen. Wel blijkt, dat deze serafs ook te maken hebben met vuur en met vliegen; zij hebben namelijk vleugels. Zij staan, zij vliegen en zij verkondigen Gods heiligheid.

In Jesaja 6 deelt Jesaja ons mee, dat hij in de hemel heeft mogen kijken en daar opmerkelijke zaken gezien heeft. Het eerste dat in dit gedeelte opvalt, is de wijze waarop Jesaja over God spreekt. Hij

zegt niet, dat hij de HERE (dus met allemaal hoofdletters geschreven) gezien heeft, maar de Here. Het woord HERE komt veel voor in het Oude Testament en is de weergave van de Naam van God, JaHWeH, de Naam die niet uitgesproken mag worden. In Jesaja 6:1 gaat het echter niet over de HERE, maar over de Here, dat is God als Heerser, als Koning, als Meester. Zo noemt Jesaja even later God ook: *“De Koning”* (Jesaja 6:5).

God zit op een hoge en verheven troon. Boven Hem, dus nog hoger, staan de serafs, de vliegende engelen, die te maken hebben met vuur. Deze serafs hebben drie paar vleugels. Met een paar vliegen zij, met een paar bedekken zij hun aangezicht en met een paar bedekken zij hun voeten. Als teken van eerbied voor de heilige God bedekken zij hun aangezicht. Terwijl zij toch heel voorname engelen zijn, hebben zij zoveel eerbied voor God, dat zij Hem niet gewoon aankijken. Ook zijn zij zich bewust, dat zij maar engelen zijn en niet te vergelijken zijn met de hoogheid en de heerlijkheid van God. Om die reden bedekken zij een deel van hun lichaam, namelijk hun voeten. Ten slotte roepen zij zeer luid, dat God heilig is. Drie keer roepen zij “heilig”. Waarom zij dit drie keer doen, wordt door de Joodse geleerden uitgelegd, als zou het één keer zijn om Gods heiligheid in de hemel uit te roepen, één keer om Gods heiligheid op aarde uit te roepen en één keer om uit te roepen, dat Gods heiligheid blijft tot in alle eeuwigheid.

Dit roepen doen zij zo luidkeels, dat de dorpelposten van het hemels heiligdom beven onder hun roepen. Vaak wordt aangenomen, dat dit visioen plaats had in het jaar, waarin een bijzondere aardbeving was. Deze aardbeving wordt genoemd in Zacharia 14:5. Sommige geleerden nemen aan, dat op hetzelfde moment, waarop koning Uzzia in het aardse heiligdom gereed stond om reukwerk te offeren én Jesaja het visioen van God in de hemel had, deze aardbeving kwam. Op aarde dreunden de dorpelposten van de tempel dan als gevolg van de aardbeving,

terwijl in de hemel de dorpelposten van Gods huis dreunden als gevolg van het roepen van de serafs. Het is mogelijk, dat dit alles zich op dezelfde tijd afspeelde.

Het zal ons verwonderen, dat Jesaja vertelt, dat onder het luide roepen van de serafs “het huis”, dat is de hemelse tempel, vervuld werd met rook. Dat betekent niet, dat er brand was in de hemel. Het is een menselijke beschrijving van de ervaring van de aanwezigheid en de heerlijkheid van God. Wij zien dit ook in Exodus 20:18, bij de verschijning van God aan Mozes op de berg Sinaï. Hier lezen wij: *“En het gehele volk was getuige van de donderslagen, de bliksemstralen, het geluid van de bazuin (de sjofar!) en de rokende berg.”*

Jesaja ziet zichzelf

Jesaja komt onder de indruk van de heiligheid van God en realiseert zich, dat hij onreine lippen heeft. Hij is zich bewust, dat hij soms dingen zegt, die hij niet had mogen zeggen. Op dit moment staat hij hier als vertegenwoordiger van het volk, ook als vertegenwoordiger van Uzzia, die verkeerde dingen gezegd heeft en verkeerde dingen wilde doen. Jesaja weet, dat hij zó niet voor het aangezicht van God kan blijven staan. Jesaja weet, dat hij zich eigenlijk moet scharen onder de serafs en met hen Gods heiligheid moet verkondigen. Hij kan het echter niet. Want niet alleen heeft hijzelf onreine lippen, het hele volk heeft onreine lippen. Vervolgens heeft Jesaja een heel bijzondere en opmerkelijke ervaring over de wijze waarop zijn onreinheid van hem afgenomen wordt.

Eén van de serafs vloog naar hem toe. Deze seraf kwam dus uit het hemels heiligdom naar de aarde gevlogen. Hij had een gloeiende kool, die hij met een tang van het reukofferaltaar uit het hemels

heiligdom genomen had. Het is dus geen kool van het reukofferaltaar uit de tempel van Jeruzalem, maar een kool van het reukofferaltaar uit het hemels heiligdom. Met deze gloeiende kool – denk hierbij nog even aan het “vurige” van de serafs uit de geschiedenis van Mozes met de vurige slangen – kwam deze seraf naar Jesaja en raakte zijn lippen ermee aan. Deze kool had een reinigende werking voor de onreinheid van Jesaja’s lippen. Jesaja’s ongerechtigheid was onmiddellijk geweken en zijn zonde verzoend (Jesaja 6:7). Een kool van het reukofferaltaar uit de aardse tempel zou deze reiniging niet teweeg hebben kunnen brengen. Een kool van het hemelse altaar kon dit wel.

God in gesprek met de serafs

Vervolgens raakt God in gesprek met de serafs en gaat Hij met hen overleggen, wie Hij in Zijn dienst zal nemen en voor Zich zal zenden. Hier zien wij opnieuw, dat God vergadert met de engelen. De vertalers van de NBG en de HSV hadden geen oog voor het feit, dat God in de hemel overleg pleegt met Zijn engelen en gaven het woord “ons” weer met een hoofdletter: “Ons”. Hiermee maakten zij duidelijk, dat het overleg dat God gevoerd heeft, in hun ogen een overleg was tussen God de Vader en de Here Jezus. Er is echter geen directe reden om “ons” met een hoofdletter te schrijven. Dat gebeurt in het Hebreeuws ook niet. Het is dus heel normaal om aan te nemen, dat God de Vader en God de Zoon met de heilige engelen overleg gepleegd hebben in de hemelse raadsvergadering. Hierop reageerde Jesaja, die het hemelse gesprek gevolgd had. Hij zei: *“Hier ben ik. Zend mij.”* (Jesaja 6:8)

Waarom moest er speciaal vergaderd worden over de vraag, wie God zou zenden? Twee jaar vóór de aardbeving had God Amos gezonden. De overlevering vertelt, dat de mensen hem belachelijk gemaakt hadden, dat zij hem “Pesilus” genoemd hebben. Dit

woord Pesilus komt uit het Grieks en betekent, dat hij steeds met de mond vol tanden stond. De mensen uit zijn tijd schijnen regelmatig gezegd te hebben, dat de Almachtige en geprezen God Zijn heerlijkheid had laten rusten op de man, die steeds met de mond vol tanden stond.

Vervolgens had God Micha gezonden en men had hem, zoals hij zelf vermeldt, met de roede op het kinnebakken geslagen (Micha 4:14).²⁰² Nadat het volk naar Amos en Micha niet wilde luisteren, komt nu de vraag: “En wie zal Ik nu zenden?” Daarop zegt Jesaja: “Zend mij.”

²⁰² “gezicht” (NBV), “kaak” (HSV)

Als God vandaag deze vraag zou herhalen – en misschien herhaalt Hij hem wel, wat zou dan uw antwoord zijn? Zegt u dan: “Ik ben ook bereid om in Uw dienst te staan en om voor U te leven en te werken”, of zegt u: “Heer, zend toch iemand anders...?”

Wij en deze geschiedenis

Als wij de woorden uit Jesaja 6 lezen, mogen er enkele gedachten bij ons blijven: God is heilig. Wij kunnen niet bidden en wij kunnen Hem niet dienen als er zonde in ons leven is, als wij onrein zijn. Zelfs als wij met goede bedoelingen onze eigen weg gaan, zijn wij niet in staat om God te dienen.

God heeft Zijn gezanten om ons de reiniging mee te delen. Dat wil niet zeggen, dat zij in de plaats komen van het verzoenende bloed van de Here Jezus. Het bloed van de Heiland is het fundament van onze reiniging. Gods gezanten worden echter uitgezonden om ons de door de Here Jezus verworven reiniging aan te brengen.

God zoekt nog steeds mensen, juist ook jonge mensen, die bereid

zijn (een gedeelte van) hun tijd in Zijn dienst te besteden en voor Zijn aangezicht op pad te gaan. Gods vraag blijft klinken: “Wie zal Ik zenden?” Wie geeft antwoord? Wie zegt: “Zend mij, Here!”?

Hoofdstuk 11

Engelen en de toekomst

De engelen hebben niet alleen in het verleden een grote rol gespeeld, ook in de toekomst zullen zij een belangrijke rol vervullen in de weg die God zal bewandelen met de Gemeente, het volk Israël, de wereld, de duivel, de demonen en de ongelovigen. Wie het boek Openbaring leest, komt onder de indruk van de belangrijke plaats die de engelen in de toekomst zullen innemen als Gods oordelen tijdens de grote verdrukking op aarde uitgestort zullen worden. Het boek Openbaring begint al direct met de mededeling, dat het de engel van de Here Jezus geweest is, die alles wat in dit boek staat aan Johannes bekend gemaakt heeft (Openbaring 1:1). Dit betekent echter niet, dat de engelen nu al van allerlei zaken op de hoogte zijn. De Here Jezus wees er op, dat de engelen niet weten, wanneer de Here Jezus zal wederkomen (Mattheüs 24:36)[203](#).

[203](#) Doch van die dag en van die ure weet niemand, ook de engelen der hemelen niet, ook de Zoon niet, maar de Vader alleen. (NBG)

Niemand weet wanneer die dag en dat moment zullen aanbreken, ook de hemelse engelen en de Zoon niet, alleen de Vader weet het. (NBV)

Engelen en de opname van de Gemeente

In de eerste brief aan de Thessalonicenzen schrijft de apostel Paulus, dat de wederkomst van de Here Jezus voor Zijn Gemeente een heel bijzonder moment zal zijn. Paulus schreef:

De Here Zelf zal op een teken, bij het roepen van een aartsengel en bij het geklank ener bazuin Gods, nederdalen van de hemel, en zij, die in Christus gestorven zijn, zullen het eerst opstaan; daarna

zullen wij, levenden, die achterbleven, samen met hen op de wolken in een oogwenk weggevoerd worden, de Here tegemoet in de lucht, en zo zullen wij altijd met de Here wezen. (1 Thessalonicenzen 4:16,17)[204](#)

[204](#) Wanneer het signaal gegeven wordt, de aartsengel zijn stem verheft en de bazuin van God weerklinkt, zal de Heer zelf uit de hemel neerdalen. Dan zullen eerst de doden die Christus toebehoren opstaan, en daarna zullen wij, die nog in leven zijn, samen met hen op de wolken worden weggevoerd en gaan we in de lucht de Heer tegemoet. Dan zullen we altijd bij hem zijn. (NBV)

In het derde hoofdstuk van deze brief had de apostel Paulus al geschreven, dat als de Here Jezus zal komen om Zijn Gemeente op te halen, Hij met Zijn engelen zal komen. Paulus schreef:

*Hij, onze God en Vader, en onze Here Jezus, bane ons de weg tot u; en u doe de Here toenemen en overvloedig worden in de liefde tot elkander en tot allen – zoals ook wij gezind zijn jegens u –, om uw harten te versterken, zodat zij onberispelijk zijn in heiligheid voor onze God en Vader bij de komst van onze Here Jezus **met al Zijn heiligen**. (1 Thessalonicenzen 3:11-13)*[205](#)

[205](#) Mogen God, onze Vader, en onze Heer Jezus ons pad naar u leiden. Moge de Heer uw liefde voor elkaar en ieder ander groter maken, zodat uw liefde even overvloedig wordt als onze liefde voor u. Moge de Heer u door die liefde kracht geven, zodat u zuiver en heilig voor onze God en Vader zult staan wanneer onze Heer Jezus komt **met al de zijnen**. Amen. (NBV)

Hier spreekt Paulus over de gelovigen, die gereed moeten zijn als de Here Jezus *met al Zijn heiligen* komt. Als de Here Jezus voor de gelovigen *met al Zijn heiligen* komt, kunnen die heiligen nooit de gelovigen zelf zijn. Het zijn de engelen. Hier schrijft Paulus niet over de wederkomst van de Here Jezus op aarde voor het volk Israël, maar over de wederkomst in de lucht voor de Gemeente. Als de Here Jezus in de lucht komt, zoals 1 Thessalonicenzen 4:13-18 verder beschrijft, zullen de engelen de Here Jezus vergezellen op Zijn tocht om de Gemeente te ontmoeten!

Als de Here wederkomt om Zijn Gemeente “thuis” te brengen in het hemels Vaderhuis, zal een bijzondere engel daarbij betrokken zijn. In 1 Thessalonicenzen 4:16,17 lezen wij, dat als de Here Jezus voor de Gemeente in de lucht komt, een aartsengel zal roepen.

... want de Here zelf zal op een teken, bij het roepen van een aartsengel en bij het geklank ener bazuin Gods, nederdalen van de hemel, en zij, die in Christus gestorven zijn, zullen het eerst opstaan; daarna zullen wij, levenden, die achterbleven, samen met hen op de wolken in een oogwenk weggevoerd worden, de Here tegemoet in de lucht, en zó zullen wij altijd met de Here wezen.[206](#)

[206](#) Wanneer het signaal gegeven wordt, de aartsengel zijn stem verheft en de bazuin van God weerklinkt, zal de Heer zelf uit de hemel neerdalen. Dan zullen eerst de doden die Christus toebehoren opstaan, en daarna zullen wij, die nog in leven zijn, samen met hen op de wolken worden weggevoerd en gaan we in de lucht de Heer tegemoet. Dan zullen we altijd bij hem zijn. (NBV)

Het woord “aartsengel” komt slechts twee keer voor in de Bijbel; hier en in Judas :9. In dit laatste vers wordt tevens een naam genoemd: de aartsengel Michaël. Wij weten niet of dit dezelfde engel zal zijn als de aartsengel uit 1 Thessalonicenzen 4:16,17. Wel weten wij wat de engel zal doen; hij zal roepen. Om te weten wat hij (ongeveer) zal roepen, moeten wij naar een gelijkenis van de Here Jezus kijken, waarin Hij dit moment beschreven heeft.

En midden in de nacht klonk een roep: de bruidegom, zie, gaat uit hem tegemoet! (Mattheüs 25:6)[207](#)

[207](#) Midden in de nacht klonk er luid geroep: “Daar is de bruidegom! Kom, ga hem tegemoet.” (NBV)

Dit is uit de gelijkenis van de wijze en de dwaze maagden. Als de bruidegom eraan komt en de bruiloftsgasten hem tegemoet moeten gaan, worden zij geroepen met deze korte oproep. Natuurlijk weten wij niet, of de aartsengel straks de kinderen Gods

met precies dezelfde woorden zal oproepen. Je kunt de vraag stellen: waarom zou de aartsengel andere woorden gebruiken, dan wat de Here Jezus hier zo duidelijk zei? Het lijkt mij, dat wij daarom mogen aannemen, dat als de Here Jezus wederkomt om Gods kinderen in de hemelse heerlijkheid te brengen en als op dat moment op de grote sjofar van God geblazen zal worden, de aartsengel de christenen zal oproepen om de Here Jezus tegemoet te gaan met de woorden: *“De bruidegom, zie, gaat uit Hem tegemoet!”*

Er zal op een bazuin geblazen worden. Het woord “bazuin” is geen juiste weergave van wat bedoeld wordt. Als in onze vertaling over een bazuin geschreven wordt, gaat het over de sjofar. De sjofar is een ramshoren. Het is een heilig instrument. De sjofar herinnert aan de ram, die op de berg Moria geofferd werd in de plaats van Izaäk (Genesis 22). De sjofar spreekt sindsdien van de plaatsvervanger, die je redder is, zoals de ram dit was. Telkens als op de ramshoren geblazen wordt, worden wij eraan herinnerd, dat er redding is, doordat een Ander onze plaats heeft ingenomen.

De eerste keer dat God Zelf op de sjofar blies of liet blazen, was op de berg Sinaï, toen Hij kwam om Zijn heilige wet aan Mozes te overhandigen (Exodus 19)[208](#). Het was tevens een herinnering aan de redding van het volk uit Egypte. Ze waren bevrijd uit de slavernij en aanvaardden vrijwillig Gods wet.

[208](#) De NBV vertaalt Exodus 19:19 als één van de weinige: *Het geschal van de ramshoorn werd luider en luider. Mozes sprak, en God antwoordde met geweldig stemgeluid.* De meeste andere vertalingen spreken over de bazuin.

De tweede en tevens laatste keer dat God op de sjofar zal blazen, zo zeggen de rabbijnen op grond van verschillende teksten uit de Bijbel, zal zijn aan de vooravond van de komst van de Messias. Zij verwachten de komst van de Messias in de maand Nisan, bij het Paasfeest, dat de herinnering is aan de bevrijding uit de slavernij

van Egypte. Nu zal het echter het teken zijn van de bevrijding van de Joden uit de verstrooiing in de gehele wereld.

Er is meer. De ram gebruikt zijn horens om te vechten. Het is zijn wapen. Zo zien de rabbijnen het blazen van God op de ramshoren als een teken van strijd. God Zelf zal de strijd aanbinden met de duivel. Hier hebben wij een prachtig beeld – juist ook voor christenen. De aartsengel zal de gelovigen oproepen om de Here Jezus tegemoet te gaan en God zal op de sjofar blazen, zodat satan niet in staat zal zijn om de wederkomst van de Here Jezus en de opname van de Gemeente te verhinderen.

En wie worden opgenomen? Allen op wie de betekenis van de sjofar van toepassing is. Dat wil zeggen: allen die de Here Jezus als de Redder en Plaatsvervanger hebben leren kennen. Allen die echt in Hem geloven en daardoor Zijn volgelingen zijn.

Engelen en de oordelen over de wereld

Vervolgens zullen de engelen in de tijd van de grote verdrukking de uitvoerders zijn van de straffende oordelen van God die over de aarde zullen komen om allen die God en het volk Israël haten op een verschrikkelijke wijze te straffen. In Openbaring 8:6 v.v. horen wij van **zeven engelen** die ieder zullen komen met een bazuin, waarmee zij de oordelen over de aarde zullen uitstorten.²⁰⁹ Er komt hagel en vuur, vermengd met bloed, dat op de aarde geworpen zal worden. Een deel van de zee zal in bloed veranderen, waardoor de vissen die daar in dat deel van de zee leven, zullen sterven en schepen zullen vergaan. Een deel van het (drink)water zal vergiftigd worden. Zon, maan en sterren zullen gedeeltelijk verduisterd worden.

²⁰⁹ *En de zeven engelen, die de zeven bazuinen hadden, maakten zich gereed om te bazuinen. En de eerste blies de bazuin, en er kwam hagel en vuur,*

vermengd met bloed, en het werd op de aarde geworpen; en het derde deel van de aarde verbrandde en het derde deel van de bomen verbrandde en al het groene gras verbrandde. (Openbaring 8:6,7 NBG)

De zeven engelen, ieder met een bazuin, maakten aanstalten om erop te blazen. Toen blies de eerste engel op zijn bazuin. Er kwam hagel en vuur, gemengd met bloed, en dat werd op de aarde geworpen. Een derde deel van de aarde brandde af, evenals een derde deel van de bomen en al het groen. (NBV)

De engelen zullen de executeurs zijn in de dienst van God om de Gode vijandige mensen en volken te straffen. Zij zullen het oordeel uitvoeren, maar het zal niet het oordeel van de engelen zijn. Zoals wij aan het begin van dit boek zagen, dat engelen de ambassadeurs van God zijn en in Zijn Naam en namens Hem optreden, waarbij het lijkt, alsof zij God Zelf zijn – wat zij dus niet zijn – zo zal het ook in de toekomst gaan. Zij zullen handelend en oordelend optreden namens God en Zijn oordelen over de aarde uitgieten, als zouden zij schalen leeggieten over de aarde. Openbaring 15:7 en 16:1 vertellen dat er zeven engelen zullen zijn die schalen vol *gramschap* (HSV: *toorn*, NBV: *woede*) van God over de aarde zullen leeggieten. Zo zullen zij de mensen doen lijden aan ernstige ziekten met gezwollen. Vele rampen zullen de mensheid in die periode treffen, alle veroorzaakt door de engelen.

Engelen en de terugkeer van de Joden

Hoewel wij hier over “de Joden” spreken, moet u daarbij niet slechts aan de mensen van de twee stammen denken, maar aan de mensen van alle twaalf stammen. Het gaat dus over de terugkeer van gans Israël. Voordat het Messiaanse vrederijk aanbreekt, zal de Here Jezus de engelen uitzenden om de Joden, die dan nog steeds niet naar het land Israël zullen zijn teruggekeerd, daarheen te brengen. De Joden weten, dat nu zij weer een eigen land hebben, zij daar behoren te wonen. Ze weten echter ook, dat de Messias hen naar het land zal terugbrengen. Dus wachten velen gewoon op

het moment dat de Messias komt en hen terugbrengt. De Here Jezus heeft bevestigd, dat het inderdaad zo zal gaan, ook al zullen de engelen namens Hem het werk doen. Opnieuw zien wij in de Bijbel, dat de engelen als het ware vereenzelvigd worden met de Here Jezus. Terwijl de engelen het eigenlijke werk zullen doen, heet het niet, dat de engelen in feite de Israëlieten vanuit de gehele aarde in het land Israël zullen verzamelen, maar dat de Messias dit zal doen.

In Zijn profetische toespraak, waarin de Here Jezus vertelde, hoe het met het Joodse volk zou gaan, sprak Hij met nadruk ook over Zijn wederkomst, Zijn terugkeer. In deze toespraak ging het over de toekomst van het Joodse volk en de terugkeer van de Heer bij het Joodse volk. Hier hebben wij dus niet de wederkomst voor de Gemeente, zoals die in 1 Thessalonicenzen beschreven wordt. Daar gaat het om de wederkomst van de Here Jezus die voor de Gemeente en in de lucht zal zijn. Hier gaat het over de wederkomst van de Here Jezus voor Israël en zal Zijn komst op aarde zijn.

Hij zei: *“Terstond na de verdrukking dier dagen zal de zon verduisterd worden en de maan zal haar glans niet geven en de sterren zullen van de hemel vallen en de machten der hemelen zullen wankelen. En dan zal het teken van de Zoon des mensen verschijnen aan de hemel en dan zullen **alle stammen der aarde** zich op de borst slaan en zij zullen de Zoon des mensen zien komen op de wolken des hemels, met grote macht en heerlijkheid. En Hij zal Zijn engelen uitzenden met luid bazuingschal en zij zullen Zijn uitverkorenen verzamelen uit de vier windstreken, van het ene uiterste der hemelen tot het andere.”* (Mattheüs 24:29-31)[210](#)

[210](#) Meteen na de verschrikkingen van die dagen zal de zon verduisterd worden en de maan geen licht meer geven, de sterren zullen uit de hemel vallen en de hemelse machten zullen wankelen. Dan zal aan de hemel het teken zichtbaar worden dat de komst van de Mensenzoon aankondigt, en **alle stammen op aarde** zullen zich van ontzetting op de borst slaan als ze de Mensenzoon zien

komen op de wolken van de hemel, bekleed met macht en grote luister. Dan zal hij zijn engelen uitzenden, en onder luid bazuingeschal zullen zij zijn uitverkorenen uit de vier windstreken bijeenbrengen, van het ene uiteinde van de hemelkoepel tot het andere. (NBV)

In onze vertaling wordt soms (bewust?) weinig of geen rekening gehouden met de toekomst van Israël. Dat is niet alleen in dit gedeelte het geval, wij zien het vaker. In Romeinen 11 lezen wij in onze vertaling over het volk Israël:

*“Ik vraag dan: zij zijn toch niet zo gestruikeld, dat zij wel vallen moesten? Volstrekt niet! **Door hun val** is het heil tot de heidenen gekomen, om hen tot naijver op te wekken. Betekent nu hun val rijkdom voor de wereld en hun tekort rijkdom voor de heidenen, hoeveel te meer hun volheid!” (Romeinen 11:11,12)[211](#)*

[211](#) Maar nu vraag ik weer: ze zijn toch niet gestruikeld om ten val te komen? Dat in geen geval, maar **door hun overtreding** konden de heidenen worden gered en daarop moesten zij afgunstig worden. Maar als hun overtreding al een rijke gave voor de wereld is en hun falen een rijke gave voor de heidenen, hoeveel rijker zal dan de gave zijn wanneer zij zich allen hebben bekeerd. (NBV)

Het woord “vallen” betekent neervallen om nooit meer op te staan. Is onze vertaling in overeenstemming met de oorspronkelijke tekst? Neen. Daar staat het in het Grieks heel anders. Daar staat: “Ik vraag dan: zij zijn toch niet zo gestruikeld, dat zij wel vallen moesten? Volstrekt niet! Door hun **overtreding** is het heil tot de heidenen gekomen, om hen tot naijver op te wekken. Betekent nu hun overtreding rijkdom voor de wereld en hun tekort rijkdom voor de heidenen, hoeveel te meer hun volheid!” Paulus schrijft juist, dat zij wel gestruikeld, maar **niet gevallen** zijn. Onze vertaling zegt glashard, dat zij wel gevallen zijn! Zo wordt door onze vertaling een oordeel over Israël uitgesproken, dat de Bijbel zelf niet geeft!

De Groot Nieuws Bijbel vertaalt deze verzen letterlijk en zegt: “Nu

vraag ik: zijn ze misschien gestruikeld om nooit meer op te staan? Absoluut niet! Maar door **hun misstap** ging het heil naar de ongelovige volken, om de Joden jaloers op hen te maken. Als **hun misstap** al rijke zegen betekent voor de wereld, en hun tekortschieten al een rijke zegen is voor de ongelovige volken, wat zal het dan worden als ze er volledig bij zijn?”

De Willibrord vertaling geeft het ook correct weer: “De volgende vraag is: hebben zij zich dan zo gestoten, dat zij ten val zijn gekomen? Volstrekt niet, maar als gevolg van **hun misstap** werden de heidenen gered, om hen jaloers te maken. Als **hun misstap** de wereld verrijkt heeft en **hun falen** voor de heidenen rijkdom betekent, wat mogen wij dan niet verwachten, als zij hun tekort zullen aanvullen!”

De Telos vertaling geeft het ook goed weer:

“Ik zeg dan: zijn zij gestruikeld, opdat zij zouden vallen? Volstrekt niet! Maar door **hun overtreding** is de behoudenis tot de volken gekomen, om hun jaloersheid op te wekken. En als **hun overtreding** de rijkdom van de wereld is en hun verlies de rijkdom van de volken, hoeveel te meer hun volheid!”

Zo wordt in Mattheüs 24:30 in onze vertaling het volk Israël gewoon vervangen door de gehele wereld.

“En dan zal het teken van de Zoon des mensen verschijnen aan de hemel en dan zullen **alle stammen der aarde** zich op de borst slaan en zij zullen de Zoon des mensen zien komen op de wolken des hemels, met grote macht en heerlijkheid.”[212](#)

[212](#) Dan zal aan de hemel het teken zichtbaar worden dat de komst van de Mensenzoon aankondigt, en **alle stammen op aarde** zullen zich van ontzetting op de borst slaan als ze de Mensenzoon zien komen op de wolken van de hemel, bekleed met macht en grote luister. (NBV)

Welke stammen wonen er op aarde? Wij kennen wel de volken op aarde, maar gebruiken het woord stammen in de Bijbel alleen voor de twaalf zonen van Jacob. Dát zijn in de Bijbel de stammen. Nu zegt de Here Jezus, dat als Hij de engelen uitzendt om de uitverkorenen te verzamelen, de stammen van het land (dat is: van het land Israël) zich op de borst zullen slaan. Het Griekse woord “ges” dat hier staat, betekent namelijk zowel “land” als aarde! Het is duidelijk, dat hier niet de gehele aarde bedoeld wordt. Het boek Openbaring leert ons, dat in de tijd van de grote verdrukking de mensen op aarde juist niet tot inkeer zullen komen. Alleen het volk Israël zal tot bekering komen. Dit zien wij bij de profeten van het Oude Testament (zie bijvoorbeeld Zacharia 12:10) en in Openbaring 1:7 waar het woord “aarde” opnieuw “land” moet zijn. Openbaring 11:13 vertelt, dat het Joodse volk tot inkeer zal komen en God de eer zal gaan. Openbaring 9:21 vertelt echter, dat de volkeren op aarde die niet tot het Joodse volk behoren, zich niet zullen bekeren. De Telos vertaling heeft de volgende correcte vertaling: *“En dan zal het teken van de Zoon des mensen verschijnen in de hemel; en dan zullen alle stammen van het land weklagen en zij zullen de Zoon des mensen zien komen op de wolken van de hemel met kracht en grote heerlijkheid.”*

De “uitverkorenen” die in Mattheüs 24:31 genoemd worden zijn niet de christenen, ook al willen veel christenen zich graag “uitverkorenen” noemen. Alle christenen weten in feite, dat met “de uitverkorenen” de Joden bedoeld worden. Daarom zeggen de christenen ook van de Joden, dat “zij behoren tot het uitverkoren volk van God”. Het Oude Testament staat vol met uitspraken, waarin God Zelf van het volk Israël zegt, dat zij de uitverkorenen zijn. Wij noemen slechts enkele teksten:

*gij nakroost van Israël, zijn knecht, gij kinderen van Jakob, **zijn uitverkorenen**.* (1 Kronieken 16:13)[213](#)

[213](#) nageslacht van Israël, zijn dienaar, kinderen van Jakob, **door hem verkozen**.

(NBV)

*Hij voerde zijn volk uit met blijdschap, **zijn uitverkorenen** met gejubel. (Psalm 105:43)*[214](#)

[214](#) *hij liet zijn volk in vreugde vertrekken, **zijn uitverkoren volk** jubelend gaan.*
(NBV)

*En Ik zal uit Jakob nakomelingschap doen voortkomen en uit Juda een erfgenaam voor mijn bergen; **mijn uitverkorenen** zullen ze bezitten en mijn knechten zullen daar wonen. (Jesaja 65:9)*[215](#)

[215](#) *Uit Jakob zal ik nageslacht doen voortkomen, uit Juda een erfgenaam van mijn bergland; **mijn uitverkorenen** zullen het land in bezit nemen, mijn dienaren zullen zich daar vestigen. (NBV)*

Als de apostel Paulus spreekt over de uitverkorenen, kan hij het onmogelijk over de christenen hebben. Hij schrijft: “Om deze reden wil ik alles verdragen, om de uitverkorenen, opdat ook zij het heil in Christus Jezus verkrijgen met eeuwige heerlijkheid.” (2 Timotheus 2:10)[216](#)

[216](#) *daarom verdraag ik alles omwille van de uitverkorenen, opdat ook zij in Christus Jezus gered worden en eeuwige luister ontvangen. (NBV)*

Waarom kan Paulus hier niet over de christenen schrijven? Hij schrijft over uitverkorenen, die het heil, de redding van de Here Jezus nog moeten ontvangen. De christenen hebben de redding, het heil al gekregen. Zij kunnen dus niet bedoeld zijn. Paulus ondergaat alles wat hem overkomt, opdat door zijn arbeid mensen uit het uitverkoren volk van Israël tot geloof zullen komen. Zij zijn de uitverkorenen!

De engelen zullen dus een belangrijke rol vervullen bij het terugbrengen van de Joden naar het land Israël, als de Here Jezus wederkomt en de engelen met luid bazuingeschal Zijn komst bekend zullen maken en de Israëlieten daarmee zullen oproepen naar het eigen land terug te keren (Mattheüs 24:31).

Engelen en de wederkomst van de Here Jezus naar de aarde

Vervolgens lezen wij, dat als de Here Jezus naar de aarde zal terugkeren, Hij vergezeld zal zijn door de engelen. De profeet Zacharia zegt: *“En de HERE, mijn God, zal komen, alle heiligen met Hem.”* (Zacharia 14:5)[217](#) Het is verleidelijk gebleken voor veel christenen om te menen, dat met deze heiligen de christenen bedoeld worden. Hoewel het Nieuwe Testament leert, dat als de Here Jezus zal verschijnen de gelovige christenen met Hem zullen verschijnen (*“Wanneer Christus verschijnt, die ons leven is, zult ook gij met Hem verschijnen in heerlijkheid.”* Colossenzen 3:4)[218](#) wordt dit hier toch niet bedoeld. In de tijd van het Oude Testament was nog niet bekend, dat er een Gemeente van Joden en heidenen zou komen en kon dus ook niet naar deze Gemeente verwezen worden. Als in de tijd van het Oude Testament over “heiligen” gesproken wordt, wordt óf het Joodse volk bedoeld óf de engelen. Zie bijvoorbeeld Job 5:1; 15:15; Psalm 16:3; 34:10; 89:6,8; Daniël 7:21,22,25, 27; 8:24.

[217](#) *En de HEER, mijn God, zal verschijnen met al de zijnen.* (NBV)

[218](#) *En wanneer Christus, uw leven, verschijnt, zult ook u, samen met hem, in luister verschijnen.* (NBV)

Hier kan het volk Israël niet bedoeld worden, want de Heer zal juist naar het volk Israël toekomen. Als Hij naar hen toekomt, kunnen zij niet met Hem meekomen. De engelen zijn in de hemel, het volk Israël is op aarde. Dus zal de Here Jezus met Zijn engelen naar het Joodse volk toekomen. Dat zien wij ook in het boek Openbaring:

En ik zag de hemel geopend, en zie, een wit paard; en Hij, die daarop zat, wordt genoemd Getrouw en Waarachtig, en Hij velt vonnis en voert oorlog in gerechtigheid. En Zijn ogen waren een

vuurvlam en op Zijn hoofd waren vele kronen en Hij droeg een geschreven naam, die niemand weet dan Hijzelf. En Hij was bekleed met een kleet, dat in bloed geverfd was, en Zijn naam is genoemd: het Woord Gods. En de heerscharen, die in de hemel zijn, volgden Hem op witte paarden, gehuld in wit en smetteloos fijn linnen.
(Openbaring 19:11-14)[219](#)

[219](#) *Ik zag dat de hemel geopend was, en dit zag ik: een wit paard met een ruiter, die 'Trouw en betrouwbaar' heet, die een rechtvaardig vonnis velt en een rechtvaardige strijd voert. Zijn ogen waren als een vlammend vuur en op zijn hoofd had hij veel kronen. Er stond een naam op hem geschreven die niemand kende, alleen hijzelf. Hij droeg met bloed doordrenkte kleren. Zijn naam luidde 'Woord van God'. De hemelse legermacht, gekleed in zuiver, wit linnen, volgde hem op witte paarden. (NBV)*

De hemelse heerscharen, het hemelse leger volgt Hem. Dat zijn niet de christenen, die als een strijdend leger naar de aarde komen. Dat zijn de engelen. De in Zacharia 14:5 genoemde heiligen, die met de Here Jezus meekomen, als Hij naar de aarde komt, zijn dezelfde heiligen, die in 1 Thessalonicenzen 3:13 genoemd worden. Het zijn de engelen van God.

In het Nieuwe Testament lezen wij meerdere keren, dat als Hij wederkomt, de engelen erbij zullen zijn.

Want de Zoon des mensen zal komen in de heerlijkheid zijns Vaders, met Zijn engelen, en dan zal Hij een ieder vergelden naar zijn daden. (Mattheüs 16:27)[220](#)

[220](#) *Wanneer de Mensenzoon komt, in gezelschap van zijn engelen en bekleed met de stralende luister van zijn Vader, dan zal hij iedereen naar zijn daden belonen. (NBV)*

Wanneer dan de Zoon des mensen komt in Zijn heerlijkheid en al de engelen met Hem, dan zal Hij plaats nemen op de troon Zijner heerlijkheid. En al de volken zullen voor Hem verzameld worden, en Hij zal ze van elkander scheiden, zoals de herder de schapen scheidt

van de bokken. (Mattheüs 25:31,32)[221](#)

[221](#) Wanneer de Mensenzoon komt, omstraald door luister en in gezelschap van alle engelen, zal hij plaatsnemen op zijn glorieus troon. Dan zullen alle volken voor hem worden samengebracht en zal hij de mensen van elkaar scheiden zoals een herder de schapen van de bokken scheidt; (NBV)

Bij de openbaring van de Here Jezus van de hemel met de engelen Zijner kracht, in vlammend vuur, als Hij straf oefent over hen, die God niet kennen en het evangelie van onze Here Jezus niet gehoorzamen. Deze zullen boeten met een eeuwig verderf, ver van het aangezicht des Heren en van de heerlijkheid Zijner sterkte, wanneer Hij komt, om op die dag verheerlijkt te worden in Zijn heiligen en met verbazing aanschouwd te worden in allen, die tot geloof gekomen zijn; want ons getuigenis heeft geloof gevonden bij u. (2 Thessalonicenzen 1:7-10)[222](#)

[222](#) ...wanneer Jezus, de Heer, vanuit de hemel verschijnt. Dan komt hij in een vlammend vuur en omringd door engelen, door wie hij zijn macht manifesteert; dan straft hij hen die God niet erkennen en het evangelie van onze Heer Jezus niet gehoorzamen. Ze zullen voor eeuwig worden verstoten, ver van de Heer en van zijn kracht en majesteit. Op die dag komt hij om te worden geprezen door al de zijnen, om te worden geëerd door allen die tot geloof gekomen zijn – ook door u, want u hebt ons getuigenis aangenomen. (NBV)

Engelen en de veroordeling van satan, de demonen en de ongelovigen

Aan de andere kant zullen de engelen ook eens de uitvoerders van het oordeel zijn, als satan gestraft moet worden en ook als de verlorenen in de hel geworpen moeten worden. In Openbaring 20:1-3 lezen wij, dat bij de aanvang van het Messiaanse vreedrijk een engel satan zal binden en hem in de afgrond zal werpen.

En ik zag een engel nederdalen uit de hemel met de sleutel des afgronds en een grote keten in zijn hand; en hij greep de draak, de

oude slang, dat is de duivel en de satan, en hij bond hem duizend jaren, en hij wierp hem in de afgrond en sloot en verzegelde die boven hem, opdat hij de volkeren niet meer zou verleiden, voordat de duizend jaren voleindigd waren; daarna moest hij voor een korte tijd worden losgelaten. (Openbaring 20:1-3)[223](#)

[223](#) *Ik zag een engel uit de hemel neerdalen met de sleutel van de onderaardse diepte en zware ketenen in zijn hand. Hij greep de draak, de slang van weleer, die ook duivel of Satan wordt genoemd, en ketende hem voor duizend jaren. Hij gooide hem in de diepte, sloot de put boven hem en verzegelde die, opdat de volken niet meer door hem misleid zouden worden tot de duizend jaar voorbij waren; daarna moet hij korte tijd worden losgelaten. (NBV)*

Sprekend over het einde en het oordeel, sprak de Here Jezus eens de volgende woorden:

Ik zeg u: een ieder, die Mij belijden zal voor de mensen, hem zal ook de Zoon des mensen belijden voor de engelen Gods; maar wie Mij verloochenen zal voor de mensen, die zal verloochend worden voor de engelen Gods. (Lucas 12:8,9)[224](#)

[224](#) *Ik zeg jullie: iedereen die mij erkent bij de mensen, zal ook door de Mensenzoon worden erkend bij de engelen van God. 9 Maar wie mij verloochent bij de mensen, zal verloochend worden bij de engelen van God. (NBV)*

Dit is een wonderlijke uitspraak. Om de woorden van de Here Jezus te begrijpen, moeten wij ons herinneren, wat wij eerder zagen, dat God met Zijn engelen als een raad in vergadering bijeen is. De engelen zijn zó belangrijk, dat de Here Jezus hier naar deze vergadering verwijst en zegt, dat Hij de getrouwe gelovigen zal belijden in de vergadering voor Gods troon, waar dus ook de engelen bij aanwezig zijn. Dit maakt duidelijk, dat de engelen dan ook betrokken zullen zijn bij het vellen van het oordeel Gods over de ongelovigen. De Heer zal met de engelen overleg plegen. Hij zal hen raadplegen. Zo zullen de engelen betrokken zijn bij het oordeel, dat over deze ongelovigen uitgesproken zal worden.

Als na duizend jaar het Messiaanse vrede-rijk zal eindigen en God met Zijn schepping Zich zal voorbereiden op de eeuwigheidssituatie, zal eerst de duivel uit de afgrond losgelaten worden. Hij zal meteen weer beginnen de volkeren te verleiden en hen meenemen in zijn opstand tegen God. Dan zal God definitief met hem afrekenen. Nu zullen de duivel en ook alle ongelovigen in de hel geworpen worden.

En zij (de volkeren) kwamen op over de breedte der aarde en omsingelden de legerplaats der heiligen en de geliefde stad; en vuur daalde neder uit de hemel en verslond hen, en de duivel, die hen verleidde, werd geworpen in de poel van vuur en zwavel, waar ook het beest en de valse profeet zijn, en zij zullen dag en nacht gepijnigd worden in alle eeuwigheden. En ik zag een grote witte troon en Hem, die daarop gezeten was, voor wiens aangezicht de aarde en de hemel vluchtten, en geen plaats werd voor hen gevonden. En ik zag de doden, de groten en de kleinen, staande voor de troon, en er werden boeken geopend. En nog een ander boek werd geopend, het boek des levens; en de doden werden geoordeeld op grond van hetgeen in de boeken geschreven stond, naar hun werken. En de zee gaf de doden, die in haar waren, en de dood en het dodenrijk gaven de doden, die in hen waren, en zij werden geoordeeld, een ieder naar zijn werken. En de dood en het dodenrijk werden in de poel des vuurs geworpen. Dat is de tweede dood: de poel des vuurs. En wanneer iemand niet bevonden werd geschreven te zijn in het boek des levens, werd hij geworpen in de poel des vuurs.” (Openbaring 20:9-15)[225](#)

[225](#) Ze trekken op, over de hele breedte van de aarde, en omsingelen het kamp van de heiligen en de geliefde stad. Maar vuur daalt neer uit de hemel en verteert hen. En de duivel, die hen misleidde, wordt in de poel van vuur en zwavel gegooit, bij het beest en de valse profeet. Daar zullen ze dag en nacht worden gepijnigd, tot in eeuwigheid. Toen zag ik een grote witte troon en hem die daarop zat. De aarde en de hemel vluchtten van hem weg en verdwenen in het niets. Ik zag de doden, jong en oud, voor de troon staan. Er werden boeken geopend. Toen werd er nog een geopend: het boek van het leven. De doden werden op grond van wat in de boeken stond geoordeeld naar hun daden. De

zee stond de doden die ze in zich had af, en ook de dood en het dodenrijk stonden hun doden af. En iedereen werd geoordeeld naar zijn daden. Toen werden de dood en het dodenrijk in de vuurpoel gegooid. Dit is de tweede dood: de vuurpoel. Wie niet in het boek van het leven bleek te staan werd in de vuurpoel gegooid. (NBV)

De “*heiligen*” die in vers 9 genoemd worden, zijn niet de christenen of de engelen, maar zijn nu weer de Israëlieten. Het gaat immers over Jeruzalem en Israël.

Wie zullen de duivel en de ongelovigen in de hel werpen? De engelen zullen dit doen. Hoewel dit er hier niet speciaal bij staat, weten wij toch dat het de engelen zullen zijn. De Here Jezus had dit al eerder aangekondigd. De Here Jezus Zelf zei:

Zo zal het gaan bij de voleinding der wereld. De Zoon des mensen zal Zijn engelen uitzenden en zij zullen uit Zijn koninkrijk verzamelen al wat tot zonde verleidt en hen die de ongerechtigheid bedrijven en zij zullen hen in de vurige oven werpen; daar zal het geweest zijn en het tandengeknars. (Mattheüs 13:40-42, 49,50)[226](#)

[226](#) *Zoals het onkruid bijeengebonden wordt en in het vuur verbrand, zo zal het gaan bij de voltooiing van deze wereld: de Mensenzoon zal zijn engelen eropuit sturen, en ze zullen uit zijn koninkrijk allen die anderen ten val hebben gebracht en de wetten hebben verkracht bijeenbrengen en hen in de vuuroven werpen; daar zullen ze jammeren en knarsetanden. Zo zal het gaan bij de voltooiing van deze wereld: de engelen zullen eropuit trekken en de kwaadwilligen van de rechtvaardigen scheiden, en ze zullen hen in de vuuroven werpen, waar ze zullen jammeren en knarsetanden. (NBV)*

De duivel zal niet vrijwillig naar de hel gaan. De hel is niet de plaats waar hij zich thuis voelt, maar de plaats waar hij zijn eeuwige straf zal ondergaan. De Here Jezus sprak over “*het eeuwige vuur, dat voor de duivel en zijn engelen bereid is.*” (Mattheüs 25:41)[227](#) Satan en al zijn volgelingen, alle demonen, zullen door de engelen in de hel geworpen worden. Ook de ongelovigen zullen niet vrijwillig de hel binnen lopen. Zij zullen niet willen, dat is

begrijpelijk. Zij zullen al het mogelijke doen om te verhinderen, dat zij naar de hel gaan. Wie een beetje zijn fantasie laat werken, ziet een afschuwelijk schouwspel: alle verlorenen, die naar de hel moeten en niet willen. Ze zullen er allemaal ingeworpen worden door de engelen. Hoe fel zij ook zullen tegenstribbelen, hoe luid zij zullen smeken om genade, hoe verschrikkelijk zij ook zullen protesteren, het zal hen niet helpen. Allen zullen zij in de hel geworpen worden door de engelen. Wat een afschuwelijke taak wacht de engelen!

[227](#) *het eeuwige vuur dat bestemd is voor de duivel en zijn engelen.* (NBV)

Terwijl de zaligen bij het sterven door de engelen in de hemelse heerlijkheid gebracht zullen worden, zullen de verlorenen eens door de engelen in de hel geworpen worden. De Here Jezus sprak over een rijke en een arme man en vertelde van de laatste: “*Het geschiedde, dat de arme stierf en door de engelen gedragen werd in Abrahams schoot.*” (Lucas 16:22)[228](#) Wat een contrast: de zaligen worden door de engelen naar de hemelse heerlijkheid gedragen, de verlorenen worden door de engelen in de hel geworpen. Zoals de zaligen na de opstanding uit de doden met lichaam en ziel in de hemel zijn en zo ook later op de nieuwe aarde zullen komen, zo zullen de verlorenen na de opstanding van de doden met lichaam en ziel naar de hel gaan. Het was geen beeldspraak, toen Jezus zei:

[228](#) *Op zekere dag stierf de bedelaar, en hij werd door de engelen weggedragen om aan Abrahams hart te rusten.* (NBV)

En weest niet bevreesd voor hen, die wel het lichaam doden, maar de ziel niet kunnen doden; weest veeleer bevreesd voor Hem, die beide, ziel en lichaam, kan verderven in de hel. (Mattheüs 10:28)[229](#)

[229](#) *Wees niet bang voor hen die wel het lichaam maar niet de ziel kunnen doden. Wees liever bang voor hem die in staat is én ziel én lichaam om te laten komen in de Gehenna.* (NBV)

Engelen zien?

Voor velen is het een belangrijke vraag, of mensen ooit een engel gezien hebben. De meeste mensen zullen deze vraag ontkennend moeten beantwoorden. Zij hebben nooit een engel gezien. Mis je daardoor veel?

Niemand van ons heeft ooit de lucht die wij in- en uitademen gezien, tenzij de lucht vol waterdamp was. Dan zagen wij mist. In werkelijkheid zagen wij de waterdamp en niet de lucht. Nu u nog nooit de lucht gezien hebt, mist u veel? Natuurlijk niet. U moet de lucht kunnen in- en uitademen. U moet er gebruik van kunnen maken. U hoeft hem niet te zien.

Zo is het ook met de engelen. Je hoeft ze niet te zien, als je maar weet dat ze er zijn en dat ze hun werk doen. Ze zijn namens God bij de gelovigen en vertegenwoordigen God bij ons. Ze luisteren als wij bidden en brengen onze gebeden bij God. En als we sterven, brengen ze ons in de hemelse heerlijkheid.

Maar wat een schrik als je een ongelovige bent en de engelen zullen eens een afschuwelijk werk moeten verrichten, als je door God Zelf veroordeeld wordt. Dat wil toch niemand? Ben je niet echt gelovig? Aanvaard dan vandaag nog, dat de Here Jezus in jouw plaats de straf voor je zonden gedragen heeft en dank Hem voor wat Hij deed voor jou. Zeg Hem in een eenvoudig gebed, dat je vanaf vandaag aanvaardt, dat Hij Zijn leven ook voor jou gaf en dat je vanaf vandaag Zijn volgeling wilt zijn.

Jezus zei:

Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, wie Mijn woord hoort en Hem gelooft, die Mij gezonden heeft, heeft eeuwig leven en komt niet in het oordeel, want hij is overgegaan uit de dood in het leven.

(Johannes 5:24)[230](#)

[230](#) *Waarachtig, ik verzeker u: wie luistert naar wat ik zeg en hem gelooft die mij gezonden heeft, heeft eeuwig leven; over hem wordt geen oordeel uitgesproken, hij is van de dood overgegaan naar het leven. (NBV)*

Wie in de Zoon gelooft, heeft eeuwig leven; doch wie aan de Zoon ongehoorzaam is, zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem. (Johannes 3:36)[231](#)

[231](#) *Wie in de Zoon gelooft heeft eeuwig leven, wie de Zoon niet wil gehoorzamen zal dat leven niet kennen; integendeel, Gods toorn blijft op hem rusten. (NBV)*

Wie de Zoon heeft, heeft het leven; wie de Zoon van God niet heeft, heeft het leven niet. Dit heb ik u geschreven, die gelooft in de naam van de Zoon Gods, opdat gij weet, dat gij eeuwig leven hebt. (1 Johannes 5:12,13)[232](#)

[232](#) *Wie de Zoon heeft, heeft het leven. Wie de Zoon van God niet heeft, heeft het leven niet. Dit alles schrijf ik u omdat u moet weten dat u eeuwig leven hebt, u die gelooft in de naam van de Zoon van God. (NBV)*

Andere boeken en brochures van ds. H.G. Koekkoek

Gedrukte boeken

- 978 90 70700 44 7 — Mohammed, de islam, de Koran en de Bijbel
- 978 90 70700 31 x — Profetie en Vervulling
- 978 90 70700 46 1 — Jona en Nineve
- 978 90 70700 21 2 — Echtscheiding en Hertrouwen
- 978 90 70700 41 6 — Man en Vrouw of Broer en Zus?
- 978 90 70700 52 2 — Het Hooglied van God en Israël
- 978 90 70700 55 3 — Genezing door het Kruis?
- 978 90 70700 38 7 — De engelen van God
- 978 90 70700 57 7 — Moeten christenen de sabbat houden?
- 978 90 70700 32 8 — Was Jezus de Joodse Messias?
- 978 90 70700 48 5 — De verborgen Messias
- 978 90 70700 43 0 — De Heilige Geest en een bijzonder leven
- 978 90 70700 39 5 — Profetie en Toekomst deel 1
- 978 90 70700 40 9 — Profetie en Toekomst deel 2
- 978 90 70700 17 4 — De geheimen van de offers
- 978 90 70700 20 4 — Mozes en Farao: Met Plagen Geslagen
- 978 90 70700 29 8 — Jeruzalem waar Jezus was
- 978 90 70700 30 1 — Steden waar Jezus was
- 978 90 70700 18 2 — Het Huwelijk in de Bijbel
- 978 90 70700 24 7 — De Hemel en de Hel
- 978 90 70700 28 x — De Zegen – Wat is dat?
- 978 90 70700 25 5 — De Bijbel en de Doop
- 978 90 70700 26 3 — Het Avondmaal
- 978 90 70700 27 1 — Reuzen op aarde
- 978 90 70700 37 9 — Abortus, Euthanasie en suïcide
- 978 90 70700 35 2 — Homoseksualiteit en de Bijbel
- 978 90 70700 23 9 — Orgaandonatie, de Bijbel en ik

978 90 70700 33 6 — Effectieve Evangelisatie
978 90 70700 48 5 — De verborgen Messias
978 90 70700 62 1 — Boos op God als je gebed niet wordt
verhoord?
978 90 70700 65 2 — Het koninkrijk der hemelen en het
koninkrijk van God

e-Books

978 90 70700 51 5 — Mohammed, de islam, de Koran en de Bijbel
*
978 90 70700 54 6 — Profetie en Vervulling *
978 90 70700 49 2 — Jona en Nineve *
978 90 70700 50 8 — Echtscheiding en Hertrouwen *
978 90 70700 59 1 — Man en Vrouw of Broer en Zus? *
978 90 70700 53 9 — Het Hooglied van God en Israël *
978 90 70700 66 9 — Genezing door het Kruis? *
978 90 70700 58 4 — De engelen van God *
978 90 70700 60 7 — Moeten christenen de sabbat houden? *
978 90 70700 61 4 — Jeruzalem waar Jezus was *
978 90 70700 64 5 — De Heilige Geest en een bijzonder leven *
978 90 70700 63 8 — Boos op God als je gebed niet wordt
verhoord? *

* Zie [Het Licht des Levens](#).

e-mail: [ds. Koekkoek](#)

Wij hebben nog een aantal bijzondere boeken van ds. H.G. Koekkoek, evenals van dr. M.R. de Haan en Richard de Haan uitgegeven. Als u geheel gratis een catalogus van al onze uitgaven wilt ontvangen, schrijf dit dan aan het adres hieronder.

Hier kunt u ook het door ons uitgegeven tweemaandelijks blad verkrijgen met leerzame en interessante Bijbelse onderwerpen, geschreven door ds. H.G. Koekkoek. Het wordt u geheel gratis toegezonden.

Stichting Het Licht des Levens
Dr. Lovinklaan 3
2405 CM Alphen aan den Rijn
tel.: 0172 - 47 58 60